

ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО

ВІСНИК ГРАФІЯ

М

diasporiana.org.ua

Гаврило Гордієнко:

БІБЛІОГРАФІЯ

Вельмишановній і Дорогій
Марії Кратко
на споминах про бл. п. Авішера

Gabriel HORDIENKO

B I B L I O G R A P H Y
O F
P R I N T E D W O R K S
(1927 - 1982)

FOR OCCASION OF 80th ANNIVERSARY OF AUTHOR

1 9 8 2
P H I L A D E L P H I A

Published by Author

ПРОФ. ІНЖ. ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО
дійсний член УВАН в США

Б І Б Л І О Г Р А Ф І Я

ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ
ЗА РОКИ 1927 — 1982

(З НАГОДИ 80-ЛІТТЯ АВТОРА)

diasporiana.org.ua

1982

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ

НАКЛАДОМ АВТОРА

Окладинку виконав Андрій Мадай

DR IWAN OWESCHKO
P. O. BOX 811
GREELEY, COLORADO 80632
U S A

---

*З огляду на документальність характеру видання
друкується згідно з оригіналом без мовно-правописних змін.*

МОЇМ ЧИТАЧАМ

ЗА УВАГУ Й ПРИЗНАННЯ

З ЩИРОЮ ВДЯЧНІСТЮ

ПРИСВЯЧУЮ!

АВТОР

ПЕРЕДМОВА

У нашій прибраній (і така буває!) Батьківщині — Америці перші шістнадцять літ життя людини називають «солодкими шістнадцять». А що, коли людині стукне п'ять разів по шістнадцять, то тих «солодощів» назбирається. Та ще, коли Овідій (в перекладі Бориса Олександрова) нагадає тобі: «Пам'ятай, з кожним днем наближається старість. Май це в гадці, ні хвильки життя не марнуй!».

Тому й оглянувся я назад на всі ті 5 по 16 і захотілося вибирати все те, що робило моє життя «солодким»! На пам'ять мені самому, моїй Дружині, яка не раз і не двічі була мені Музою в тій «солодкій продукції».

Моїм читачам на пам'ять за їхню увагу до моїх творів і в подяку за їхнє признання за мою працю. На пам'ять моїм освіченим сучасникам, які часто перебували в кращих умовах, ніж я перебував, а не поділилися своїм знанням з ширшим загалом нашого українського суспільства.

Ну, та й не без того, щоб не лишити майбутніх дослідників українського друкованого слова без доказів, що й на чужині перебуваючи в тяжких, несприятливих умовах нашого століття, ми не опустили наших рук, а працювали, творили й лишили по собі слід, хоч і скромний, але різноманітний. Про це й повідомляємо українську читацьку громаду в цьому збірнику.

Вірні заповітам наших визначних національних провідних осіб сіяти РОЗУМНЕ, ДОБРЕ, ВІЧНЕ ми й приступаємо до звіту в цьому збірнику.

Місто Філядельфія, дня 6.квітня 1982

Автор

ВСТУП

Як молодий автор, я після появи моєї першої друкованої статті «Біла плісень» в «Сільському Господарі», ч. 7, 1 квітня 1927 року, Львів, завів собі зошит, в який і записував свої друковані праці, які поволі появлялися в роках 1927-1934.

В тому зошиті назбиралося, може, зо два десятки моїх друкованих праць. То була моя перша «Бібліографія», бо там я записував усе, що стосувалося друкованої праці. А що саме, то я тим цікавився віддавна. Той зошит був для мене великою цінністю. На жаль, він лишився під малярською окупацією в Синовиру, в Карпатській Україні. Так само там лишилися й самі друковані праці, які я так старанно визбирував. Старанно тому, що наші видавці не грішать тим, щоб авторові прислати примірник його праці! Осталися там і авторські дари, яких також назбиралося зо два десятки примірників.

То все для мене особисто скарби неповторної ціни. Дещо з них різними способами вдалося відновити в пам'яті й вони подані в цьому збірнику. А список видань, в яких були друковані мої праці, про які я не в стані подати бібліографічні дані для цього збірника, є такий:

«Технічні Вісті», Львів, в скороченню моя дипломна праця.

«Сільський Господар», Львів.

«Сільський Світ», Львів.

«Календар «Сільський Господар», Львів.

«Календар «Приятель Господаря», Львів.

«Молодий Агроном», Подєбради.

«Вісник Сільсько-Господарської Досвідної Справи», Харків.

«Господарсько-Кооперативний часопис», Львів.
«Український Агрономічний Вісник», Львів.
«Світло», Мукачів.
«Підкарпатська Русь», Ужгород.
«Самостійна Думка», Чернівці.
«Собота», чеський тижневик, Прага.
«Народні Політика», чеський щоденник, Прага.
«Учительський Голос», Мукачів.
«Українське Слово», Ужгород.

Моя публіцистична діяльність, яка так успішно заповідалася в роках 1927 — 1934, з року 1934 занепала й зовсім припинилася, наслідком матеріальних злиднів. Бо перебував безробітним емігрантом на українській національній території, в Карпатській Україні.

Дещо поновилася моя діяльність в Генеральній Губернії та потім, після війни, в Німеччині аж до виїзду до Америки, яка стала мені прибраною Батьківщиною, про що може свідчити моя виняткова плодотворна публіцистична діяльність вже на території Америки. Про це й звітую в поданому збірнику.

Всі свої праці підписував Гаврило Гордієнко, Г.Гордієнко, Г.Г., Г.М. (себто Гаврило Максимович!), іноді батьковим іменем Максим Гордієнко,

Ніколи не любив скриватися, як автор, ні в себе, ні в інших авторів, бо завжди вважав, ЩО написано, ТЕ має бути й підписане. Коли таких умов не можна дотримати, тоді не пиши! Очевидно, що винятки з того можливі, але щоб не часто! У мене особисто «Г.Маланчин» було на пошану моєї матері, яка любила більш політукувати, ніж батько. Тому нерослинні праці підписував переважно на пошану моєї матері, як Г.Маланчин. Коли хотілося посміятися, тоді підписувався як Г.Ячмінь тому, що моє прізвище Гордієнко звучить мало що не як по латині ячмінь — Гордеум. Далі подаю за роками, що вдалося виявити. І так:

1927

1. **«БУРМЕЙСТРОВА СИСТЕМА ТОЧНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ПОЛІ»**. «Приятель Господаря», ілюстрований господарський календар на Рік 1928. В-во «Сільський Світ», Київ-Львів, ст.33.-36. 1928. Підписано Г.Г.

1928

2. **«ЧИ МОЖНА ВИЗНАЧАТИ СХОЖІСТЬ НАСІННЯ КІПЯЧІННЯМ ЙОГО В ОКРОПІ?»**, «Молодий Агроном». Неперіодичний агрономічний збірник. Випуск 1. Січень 1928. Подебради. Накладом Агрономічного Т-ва при УГА в ЧСР.

3. **«КАРЛО ЛІНЕЙ»** (3 нагоди 150-ліття з дня народження). «Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.8.-12. Березень 1928. Подебради.

4. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: А.А.Хорват: «Масляничные (соевые) бобы, как кормовое и пищевое растение». Ст. 126. Харбін, 1927. «Молодий Агроном». Випуск 2. Березень 1928. Ст.170.-172. Подебради.

5. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: Жуків Г.: «Сонячник». Ст.47. 1927. «Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.172.-173. Березень 1928. Подебради.

6. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: Шевельов І.: «Бур'яни на Україні та боротьба з ними». Ст.174. 1925. «Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.173.-174. Березень 1928. Подебради.

7. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: Кудинов М.П.: «Сорные травы и способы борьбы с ними». Ст.27. 1925. «Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.174. Березень 1928. Подебради.

8. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: А.А.Браунер: «Животноводство». Ст.344. Одеса, 1922. «Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.176.-177. Березень 1928. Подебради. Підписано О.О. (Останніми буквами імені і прізвища, бо автор рецензії не хотів бути аж таким всезнайком, але авторів на рецензії книг по тваринній продукції не нашлося, тому я, як член редакційної колесії «Молодого Агронома» мусів виповнити й цей розділ).

АГРОНОМІЧНЕ ТОВАРИСТВО при УКР. ГОСПОД АКАД в Ч.С.Р.

Випуск 2.

БЕРЕЗЕНЬ.

1928 рік.

Молодий Агроном

Molodyj Agronom

Неперіодичний агрономічний збірник.

Накладом Агрономічного Т-ва при У.Г.А.
ПОДБРАДИ.

9. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»:** К.Михайлюк: «Молочарство». Книжка 1. Молокознавство. Ст.15. Прага, 1925.«Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.177.-178. Березень 1928. Подебради. (Підписано також О.О.).

10. **«ХРОНІКА СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ. І. «УКРАЇНСЬКІ АГРОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ».** Агрономічне Т-во при УГА в ЧСР. «Молодий Агроном». Випуск 2. Ст.184.-185. Березень 1928. Подебради.

11. **«ПРОФ. ДР. ВІЛЬГЕЛЬМ ЙОГАНСЕН».** «Молодий Агроном». Випуск 3. Ст.10.-13. Червень 1928. Подебради.

12. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»:** Маньковский К. і Заславський Є.: Конспект лекцій з техніки рільництва. Лісостеп України та частково Полісся. (На основі висновків досвідних установ України). Ст.146. 1925. «Молодий Агроном». Випуск 3. Ст.90.-91. Червень 1928. Подебради.

13.**«РЕЦЕНЗІЯ НА»:** Терниченко А. Проф.: «Курс хліборобства». Книга I. Загальне хліборобство. Ст.184. 1925. Книга II. Польові рослини. Ст.235. 1925. «Молодий Агроном». Випуск 3. Ст.91.-93. Червень 1928. Подебради.

14. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»:** Колкунов В. Проф.: Курс загального рослинництва. Випуск I. Ст.157. 1926. «Молодий Агроном». Випуск 3. Ст.93.-95. Червень 1928. Подебради.

15. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»:** М.А.Егоров, проф.: Курс лекцій по общему земледелию. Часть I. Растения, как фактор урожайности. Ст.163. Полтава, 1927. «Молодий Агроном». Випуск 3. Ст.95.-96. Червень 1928. Подебради.

16. **«ХРОНІКА СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ. І. УКРАЇНСЬКІ АГРОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ».** Агрономічне Т-во при УГА в ЧСР. Ст.108.-111. «Молодий Агроном». Випуск 3. Ст.118.-122. Червень 1928. Подебради.

БІБЛІОТЕКА „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ“ Ч. 62.

Інк. агр. Г. ГОРДІЄНКО

КОНЮШИНА

ЯК Ї ПЛЕКАТИ Й ЯКА З НЕЇ КОРИСТЬ

Львів 1929

НАКЛАДОМ КРАЄВОГО ГОСП. ТОВАРИСТВА
„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“

1929

17. «**КОНЮШИНА, ЯК Ї ПЛЕКАТИ Й ЯКА З НЕЇ КОРИСТЬ**». Бібліотека «Сільського Господаря», ч.62. 16,7 x 12,0 цм. Ст.62. Накладом Краєвого Господарського Товариства «Сільський Господар». Львів, 1929.

Зміст:

Передмова	3	Як доглядати за конюши- ною	34
Що то за рослина конюшина . 7		Збір конюшини на пашу	37
Які бувають відмінки коню- шини	12	Плекання конюшини на на- сіння	40
Які бувають сорти конюши- ни	18	Вимолот насіння конюшини . 43	
Насіння конюшини	19	Чищення насіння конюшини 45	
На яких ґрунтах росте коню- шина	24	Хороби й шкідники конюши- ни	48
Обробіток ґрунту під коню- шину	26	Місце конюшини в сівозміні 53	
Чим треба гноїти під коню- шину	27	Конюшина, як паша для ху- доби	57
Як треба сіяти конюшину . . . 30		Користь плекання конюши- ни	59

1930

18. «**СОЯ, ЯК Ї ПЛЕКАТИ ТА ВИКОРИСТОВУВАТИ**». «Бібліотека Сільського Господаря», ч. 10. 16,7 x 12,0 цм. Ст.88. Накладом Краєвого Товариства «Сільський Господар». Львів, 1930.

Зміст:

Передмова	3	Посів сої	32
Історія сої	5	Догляд за посівом сої	37
Ботанічний опис сої	8	Збір урожаю зерна сої	38
Сорти сої	15	Хороби та шкідники сої	41
Вимоги сої до клімату	26	Місце сої в сівозміні	43
Вимоги сої до ґрунту	28	Використання соєвої соломи й полови на пашу	44
Вимоги сої до погноїв	29	Використання сої на пашу . . . 45	
Обробка ґрунту під сою	31		

БІБЛІОТЕКА „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ” Ч. 70.

Інж. агр. Г. ГОРДІЄНКО.

С О Я

ЯК ЇЇ ПЛЕКАТИ ТА ВИКОРИСТОВУВАТИ.

З 11. МАЛЮНКАМИ.

Л Ъ В І В

1 9 3 0

Накладом Краєв. Господ. Т-ва „Сільський Господар”.

Хемічний склад насіння сої . . . 53	Соєва макуха 65
Насіння сої та соєва макуха, як паша для худоби 56	Соєве борошно 67
Соє, як харч для людей 60	Соєве молоко 70
Соє підсмажена 62	Соєвий сир 76
Соє варена 63	Соєвий соус 78
Соєві проростки 64	Соєва олія 79
	Післяслово 82

1931

19. **«МІШАНКИ ТА КОМБІНОВАНІ ПОСІВИ»**. Календар «Сільський Господар» на рік 1931. Львів, 1930. Ст.37.-40.

20. **«КОЛИ Й ЯК ПІДСІВАТИ МЕТЕЛИКОЦВІТНІ РОСЛИНИ ДО ЗБІЖЖЯ»**. Календар «Сільський Господар» на рік 1931. Львів, 1930. Ст.45.-47.

21. **«НАЙГОЛОВНІШІ ПОЛЬОВІ БУР'ЯНИ ТА ЯК БОРОТИСЯ З НИМИ»** Календар «Сільський Господар» на рік 1931. Львів, 1930. Ст.55.-58.

22. **«СОЯ, ЯК ПАШНА РОСЛИНА»**. «Господарський Календар на рік 1931». Ст.40.-42. Львів. Підписано Г.Г.

1934

23. **«ВЕРХОВИНСЬКІ СІНОКОСИ»**. Бібліотека журналу «Український Агрономічний Вісник», ч.1. Накладом журналу «Український Агрономічний Вісник». Львів, 1934. Ст.1.-14. Це окрема відбитка з того самого числа того самого журналу.

24. **«ВЕРХОВИНСЬКІ ФАСОЛІ»**. Бібліотека журналу «Український Агрономічний Вісник», ч.4. Накладом журналу «Український Агрономічний Вісник», Львів, 1934. Ст.1.-12. Це окрема відбитка з того самого числа того самого журналу.

25. **«ЗИМА»**. «Самостійна Думка». Книжка 1. Річник ІУ. Січень 1934. Ст.8. Чернівці.

26. **«ВАСИЛЬКО»**. «Самостійна Думка». Книжка 11.-12. Листопад-Грудень 1934. Ст.778. Чернівці.

1942 — 1949

Список друкованих праць, які були надруковані в

Бібліотека журналу „Український Агрономічний Вістник“ ч. 1.

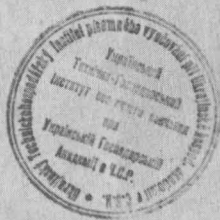
345

Ukrajinský
Technicko - Hospodářský - Institut
Pověřovací.

ИНЖ. Г. ГОРДИЄНКО

ВЕРХОВИНСЬКІ СІНОКОСИ

Відбитка з журналу „Український Агрономічний
Вістник“, вийшла 1, січень 1934.

Л Ъ В І В

1934

Накладом Редакції журналу „Український Агрономічний Вістник“
Львів, Ринок 10, II-ий пов.

335

Українськ
Technicko - Hospodársky - Institut.
Poděbrady.

Бібліотека журналу „Український Агрономічний Вістник” ч. 4.

ІНЖ.-АГР. Г. ГОРДІЄНКО

ВЕРХОВИНСЬКІ ФАСОЛІ

Відбитка з журналу „Український Агрономічний Вістник”
книжка 2, 1934.

Л Ь В І В

1 9 3 4

Накладом Редакції журналу „Український Агрономічний Вістник”
Львів, Ринок 10, II-ий пов.

часі після виїзду з Карпатської України дня 1.квітня 1939 і аж до приїзду в Америку 24.березня 1949 року.

27. «ПЛЕКАЙТЕ КОЗИ», «Сільський Господар», ч.6. 7.червня 1942. Львів.

28. «З НОВИХ ВИДАНЬ».Рецензія на книгу «Сільське господарство України», Прага, 1942. «Краківські Вісті», ч.163. (610.), 26.липня 1942. Краків.

29. «НОВА КНИЖКА», рецензія на «Сільське Господарство України», Прага, 1942. «Сільський Господар», ч.15. 9.серпня 1942. Львів.

30. «ПІД ВПЛИВОМ РІДНОЇ ПІСНІ», гумореска. «Грім», ч.1. Березень 1946. Байройт. Підписано Г-ко.

31. «БОТАНІКА: ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН». Видало Агрономічно-Лісове Товариство при Українському Технічно-Господарському Інституті в Регенсбурзі. Регенсбург, 1946. Ст.6-111-2-10-2. Розмір 29 x 20,4 см. Циклостилеве видання.

Зміст:

Передмова	Транспирація	15
Фізіологія рослин	Як визначити транспирацію	16
Вода в рослинах	Зовнішні впливи на транспирацію	17
Колоїди	Продуктивність транспирації та транспираційний коефіцієнт	18
Пропускальність протоплазми	Вплив транспирації на рух води в рослині	19
Осмотичні властивості живої клітини	Як в'януть рослини	19
Поступлення води в клітину	Типи рослин	20
Вплив низьких температур на осмотичне тиснення в клітинах	Посуховитривалість	21
Вплив високих температур на рослини	Мінеральне відживлення рослин	22
Водний білянс в рослинах	Первні та водяні культури	26
Як поступає вода в рослину	Значення поодиноких первнів в рослині	27
Рух води в рослині. Коріневе тиснення	Виборча здібність рослин	33
Зовнішні впливи на коріневу систему	Антагонізм йонів	34
	Запас поживи для рослин в ґрунті	34

АГРОНОМІЧНО-ЛІСОВЕ ТОВАРИСТВО
при Українському Технічно-Господарському Інституті в Регенсбурзі.

На правах рукопису.

(4.)

Інж. Агр. Гаврило Гордієнко.
Доцент Українського - Техн. - Господ. Інституту.

БОТАНІКА
ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН

(Записки для студентів агроном.-лісового факультету.)

1946

РЕГЕНСБУРГ.

Азотове відживлення рослин	35	хлорофілу в плястидах	59
Азотове відживлення метели- коцвітних рослин	37	Накопичення асимілятів	63
Синтеза білків в рослині	39	Енергія і фотосинтез	64
Асиміляція вугля. Фотосинтез.		Внутрішній механізм фото- синтези	66
Плястиди, як апарат фотосин- тези	41	Фотосинтез та врожай	67
Пігменти плястид	42	Вітаміни	71
Методика вивчення фотосин- тези	44	Ферменти або ензими	75
Газовий обмін при фотосин- тезі	45	Рослинні фактори росту	77
Перші продукти фотосинте- зи	48	Дихання рослин	77
Вплив зовнішніх чинників на фотосинтезу. Двоокис вугля	50	Квашення або ферментація	81
Вода	52	Колобіг речовин в природі	84
Кисень	53	Ріст рослин	85
Температура	54	Період спокою у рослин	90
Світло	56	Проростання насіння	91
Вплив внутрішніх чинників на фотосинтезу. Кількість		Рухи у рослин	92
		Вік рослин	103
		Вегетативне розмноження	104
		Статеве розмноження рос- лин	106
		Яровизація	109
		Головніша література	111

32. **«КАЛЬОРІЇ»**. Гумореска. «Українські Вісті», ч.42.(52.), 31.жовтня 1946. Новий Ульм. Підписано Г.Ячмінь.

33. **«ПОБІЛЬШЕ ДИСКУСІЙНИХ ВЕЧОРІВ»**. «Неділя», ч.48. 17.листопада 1946. Ашафенбург. Підписано Максим Гордієнко.

34. **«БОТАНІКА»**, рецензія на «Ботаніку», яку впорядкувала А.Динь, В-во «Рідна Школа», ГанOVER, 1946. «Українські Вісті», ч.8. (66.), 23.лютого 1947. Новий Ульм.

35. **«КАБІНЕТ ХЛІБОРОБСТВА УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ПОДСЬБРАДАХ»**. «Вісті УТГП», ч.6. Червень 1947. Регенсбург.

36. **«ІСТОРІЯ ЦУКРУ»** (200 років бурякового цукру). «Пу-Гу», ч.42. 21.грудня 1947. Авгсбург.

37. **«ПРИСТРАСТЬ ДУРМАНИТЬ ГОЛОВУ»**, «Українські Вісті», ч.57. (209.), 14.липня 1948. Новий Ульм.

38. **«ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ АГРАРНОЇ ПРОБЛЕМИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ»**. «Наші Позиції», ч.1. 1948. Новий Ульм. Підписано Г.М[аланчин].

39. **«У БАЙРОЙТІ»**, «Українські Вісті», ч.10. (267.), 3.лютого 1949. Новий Ульм. Підписано Г.М[аланчин].

А тепер, ЧИТАЧУ,

зніми шапку й схили голову,

бо далі слідуєть праці за роки 1950 — 1967, які автор виконав за нелюдських обставин, перебуваючи на праці робітником, виконуючи тяжкі праці, часто за несприятливих моральних передумов. Але гартував силу волі, вкладав велетенські зусилля праці, часу та грошей. Виконав праці із вкладом велетенської енергії з почуттям обов'язку ширити, сіяти РОЗУМНЕ, ДОБРЕ, ВІЧНЕ! Тому сам автор вважає наступні праці унікальними, як що й не змістом, то способом походження їх!

1950

40. **«КОЛОРАДСЬКИЙ ЖУК В СОВЕТСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ»**, «Свобода», ч.160. 13.липня 1950. Джерзі Сіті. Також передано в Україну через радіо «Свобода».

1951

41. **«УКРАЇНСЬКИЙ БУЗОК»**, «Українські Вісті», ч.33. (498.) 22.квітня 1951. Новий Ульм.

42. **«СЕКВОЯ»**, «Українські Вісті», ч.76. (541.) 23.вересня 1951 і ч.77. (542.), 27.вересня 1951. Новий Ульм.

43. **«ОТРУЙНИЙ ПЛЮЩ»**, «Українські Вісті», ч.93. (558.) 22.листопада 1951. Новий Ульм.

1952

44. **«СТАТУЯ СВОБОДИ»**, «Українські Вісті», ч.3.-4. (570.-571.) Різдво 1952. Новий Ульм.

45. **«ГОГОЛЬ — НАШ»**, «Українські Вісті», ч.16. (583.) 21.лютого 1952. Новий Ульм.
46. **GINSTER IDENTIFIED, The Philadelphia Inquirer** May 11, 1952, Philadelphia.
47. **«БОРОТЬБА ЗА КАВЧУК»**, «Українські Вісті», ч.96. (663.) 27.листопада 1952. Новий Ульм.
48. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Свобода», ч.348. 30.грудня 1952. Джерзі Ситі.

1953

49. **«ЗА ЯКУ ЦІНУ?»**, «Український Прометей», ч.24. 11.червня 1953. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
50. **«НАШ ЛЬВІВ»**, «Український Прометей», ч.31. 30.липня 1953. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
51. **«НА КОРАБЛІ»**, «Український Прометей», ч.37. 10.вересня 1953. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
52. **«КРОКОДИЛЯЧІ СЛЬОЗИ В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ»**. «Український Прометей», ч.39. 24.вересня 1953. Підписано Г.Маланчин.

1954

53. **«ЧИ СПРАВДІ «РОЗГАРДІЯШ?»**, «Український Прометей», ч.1. 7.січня 1954. Детройт.
54. **«КРИМ І УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ»**, «Наші позиції», ч.1. (21.) 1954. Новий Ульм. Підписано Г.Маланчин.
55. **«ЩОДЕННИК Д.ДОНЦОВА»**, рецензія: «Український Прометей», ч.39., 30.вересня 1954. Підписано Г.Маланчин.
56. **«УКРАЇНСЬКА ПШЕНИЦЯ В АМЕРИЦІ»**. Збірник «Українці у Вільному Світі». Видав Український Народний Союз в Америці. 1954. Ст.315.-323. Джерзі Ситі.

1955

57. **«ТЮЛЬПАНИ — КВІТИ МОЄЇ БАТЬКІВЩИНИ»**, «Пу-Гу», ч.1. (82.), Січень - березень 1955. Авгсбург.

58. **«ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ОБИВАТЕЛЬЩИНИ?»**, «Український Прометей», ч.8. 24.лютого 1955. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
59. **«ДО ІСТОРІЇ ПШЕНИЦІ «УКРАЇНКИ»**, «Народна Воля», ч.8. 24.лютого 1955. Скрантон.
60. **«КУЛЬТУРА БАВОВНИКА В СССР»**, рецензія на працю проф. А.Архімовича. «Українські Вісті», ч.37. (915.), 24.квітня 1955. Новий Ульм.
61. **«БІЛА АКАЦІЯ»**, «Українські Вісті», ч.50. (928.), 9.червня 1955. Новий Ульм.
62. **«КИЇВСЬКІ КАШТАНИ»**, «Українські Вісті», ч.54. (932.), 23.червня 1955. Новий Ульм.
63. **«КУКУРУДЗА В ПОЛІТИЦІ»**, «Українські Вісті», ч.62. (940.), 21.липня 1955. Новий Ульм.
64. **«КУКУРУДЗА»**, «Нові Дні», ч.66. Липень 1955. Торонто.
65. **«ЦИБУЛЯ»**, «Всесвіт», ч.1. 1955. Новий Ульм.
66. **«ЗЕРНОВІ КУЛЬТУРИ В СССР»**, рецензія на працю проф. А.Архімовича. «Український Прометей», ч.45. 10.листопада 1955. Детройт.

1956

67. **«ПУАНСЕТТІЯ»**, Український Прометей», ч.1. 5.січня 1956. Детройт.
68. **«РІЗДВЯНІ РОСЛИНИ»**, «Українські Вісті», ч.2.-3., 5.-8.січня 1956. Новий Ульм.
69. **«РІЗДВЯНА ЯЛИНКА»**, «Всесвіт», ч.5. Лютий 1956. Новий Ульм.
70. **«ВИШНЯ»**, «Українські Вісті», ч.30. (1016.), 19.квітня 1956. Новий Ульм.
71. **«ВЕРБА»**, «Українські Вісті», ч.32. (1018.), 29.квітня 1956. Новий Ульм.
72. **«СВІТЛИНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО»**, Лист до Редакції, «Народна Воля», ч.22. 31.травня 1956. Скрантон.
73. **«БУЗОК»**, «Українські Вісті», ч.38. (1024.),

20.травня 1956. Новий Ульм.

74. **«МОРЕЛІ»**, «Нові Дні», ч.77. Червень 1956. Торонто.

75. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Молода Україна», ч.32. Червень 1956. Торонто.

76. **«ДАЛЕКИЙ СВІТ»**, «Український Прометей», ч.25., 26.липня 1956. Детройт. Підписано Г.Маланчин.

77. **«ДИВНА ПОШАНА ДО ІВАНА ФРАНКА»**, «Український Прометей», ч.26., 2.серпня 1956. Детройт. Підписано Г.Маланчин.

78. **«РОЗАРІЙ ІМПЕРАТОРКИ ЖОЗЕФІНИ»**, «Ми і Світ», ч.28. Серпень 1956. Торонто.

79. **«НЕЙТРАЛІТЕТ»**, «Український Прометей», ч.34., 27.вересня 1956. Детройт. Підписано Г.Маланчин.

80. **«ТРОЯНДА»**, «Всесвіт», ч.4. (8.). Серпень 1956 і ч.5. (9.) Жовтень-Грудень 1956. Новий Ульм.

1957

81. **«З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО БОРЩУ»**, «Наше Життя», ч.1. Січень 1957. Філядельфія.

82. **«ВАСИЛЬКИ»**, «Український Прометей», ч.3. 17.січня 1957. Детройт.

83. **«АМЕРИКАНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЯЛИНКА»**, «Українські Вісті», ч.6. (1089.). 20.січня 1957. Новий Ульм.

84. **«ПАРТІЯ, ЧИ СЕРЕДОВИЩЕ?»**, «Український Прометей», ч.13., 28.березня 1957. Детройт. Підписано Г.Маланчин.

85. **«ЛІЛЕЯ — КВІТКА ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ»**, «Українські Вісті», ч.25. (1108), 20.січня 1957. Новий Ульм.

86. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Ми і Світ», ч.38. Червень 1957. Торонто.

87. **«ВІЙСЬКОВА ДЕМОНСТРАЦІЯ»**, «Український Прометей», ч.28, 11.липня 1957. Детройт. Підписано Г.Маланчин.

88. **«ПІСЛЯ ПЕРШОГО УНІВЕРСАЛУ»**, «Український Прометей», ч.28., 11.липня 1957. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
89. **«СОНЯШНИК»**, «Українські Вісті», ч.52. (1135.), 18.липня 1957. Новий Ульм.
90. **«З ІСТОРІЇ БОТАНІЧНИХ САДІВ»**, «Вісті УТІ», ч.5.-6. Січень-Червень 1957. Нью Йорк.
91. **«МАРІЮНА — КОНОПЛЯ І ДОЛЯРИ»**, «Свобода», ч.156., 15.серпня 1957. Джерзі Сіті.
92. **«САКУРА — ЯПОНСЬКА ВИШНЯ»**, «Всесвіт», ч.3. (12.). Травень-Липень 1957. Новий Ульм.
93. **«В СПРАВІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ФОНДУ»**, «Український Прометей», ч.38. 19.вересня 1957. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
94. **«ГРЕЧКА»**, «Українські Вісті», ч.73. (1156.), 6.жовтня 1957. Новий Ульм.
95. **«НАРОДНІ ГРОШІ»**, «Український Прометей», ч.45., 7.листопада 1957. Детройт. Підписано Г.Маланчин.
96. **«КУРАРЕ — ОТРУЯ — ЛІК»**, «Український Прометей», ч.47., 21.листопада 1957. Детройт.
97. **«УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ В АМЕРИЦІ»**, «Молода Україна», ч.41. Жовтень-Листопад 1957. Торонто.
98. **«УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ В АМЕРИЦІ»**, «Український Прометей», ч.48., 28.листопада 1957. Детройт.
99. **«ХРИЗАНТЕМИ»**, «Всесвіт», ч.5. (14.), Листопад-Грудень 1957. Новий Ульм.

1958

100. **«БАВАРСЬКІ РІЗДВЯНІ ЗВИЧАЇ»**, «Свобода», ч.4., 6.січня 1958. Джерзі Сіті.
101. **«ПРОСО»**, «Всесвіт», ч.6. (15.), Січень-Березень 1958. Новий Ульм.
102. **«ВЕЛИКОДНЯ ЛІЛЕЯ»**, «Жіночий Світ», ч.4.

Квітень 1958. Вінніпег.

103. «ГОЛОД», «Українські Вісті», ч.34. (1212.), 4.травня 1958. Новий Ульм.

104. «ВАГНЕРІВСЬКИЙ ТЕАТР В БАЙРОЙТІ», «Свобода», ч.106. 5.червня 1958. Джерзі Сіті.

105. «ГОЛОД В УКРАЇНІ», «Український Прометей», ч.24., 12.червня 1958. Детройт.

106. «ЧОРНОБРИВЦІ», «Всесвіт», ч.2. (16.), Квітень-Червень 1958. Новий Ульм.

107. «РЕПАТРІЯЦІЯ КАВЧУКОВОГО ДЕРЕВА», «Українські Вісті», ч.48. (1226.). 22.червня 1958. Новий Ульм.

108. «ВІДІЙШОВ ФАНАТИК МОРЯ». (Світлій пам'яті Святослава Шрамченка), «Український Прометей», ч.29., 17.липня 1958. Детройт.

109. «ТОМАТИ», «Українські Вісті», ч.54. (1232.), 17.липня 1958. Новий Ульм.

110. «УЧАСТЬ ЖІНКИ В ГОСПОДАРЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ», «Жіночий Світ», ч.7. Липень-Серпень 1958. Вінніпег.

111. «ВІКТОРІЯ РЕГІЯ», «Українські Вісті», ч.74. (1252.), 2.жовтня 1958. Новий Ульм.

1959

112. «СИЛА ВІРИ», «Вісник Святого Володимира». Лютий 1959. Філядельфія. (Циклостиль).

113. «СВЯТИЙ ПІСТ», «Вісник Святого Володимира», ч.3. Березень 1959. Філядельфія. (Циклостиль).

114. «СПІЛЬНА МОЛИТВА», «Вісник Святого Володимира», ч.4. Квітень 1959. Філядельфія. (Циклостиль).

115. «СВЯТО МАТЕРІ», «Вісник Святого Володимира», ч.5. Травень 1959. Філядельфія. (Циклостиль).

116. «ДО БІОГРАФІЇ Л.МОСЕНДЗА», «Українські Вісті», ч.45. (1320.), 4.червня 1959. Новий Ульм.

117. «ЗЕЛЕНІ СВЯТА», «Вісник Святого Володимира».

- ра», ч.6. Червень 1959. Філядельфія. (Циклостиль).
118. «**ЖОРЖИНА**», «Українські Вісті», ч.69. (1344.), 3.вересня 1959. Новий Ульм.
119. «**КУКУРУДЗА**», «Всесвіт», ч.1. (18.). Жовтень 1959. Новий Ульм.
120. «**ТОЛСТОЙ ПРОТИ ПЕТРА І**», «Українські Вісті», ч.71. (1346.). 10.вересня 1959. Новий Ульм.
121. «**АНАТЕМА МАЗЕПІ**», «Українські Вісті», ч.78. (1353.). 8.жовтня 1959. Новий Ульм.
122. «**СИЛА СОЛОМУ ЛОМИТЬ**», «Українські Вісті», ч.85. (1360.), 1.листопада 1959. Новий Ульм.
123. «**ЧАСНИК**», «Українські Вісті», ч.88. (1363.), 12.листопада 1959. Новий Ульм.
124. «**РЕЦЕНЗІЯ НА:»** Олекса Кобець: ЗАПИСКИ ПОЛОНЕНОГО», В-во «Дніпрова Хвиля», 1959. Мюнхен, «Українські Вісті», ч.94. (1369.), 10.грудня 1959. Новий Ульм.

1960

125. «**ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ**», «Жіночий Світ», ч.1, Січень 1960. Вінніпег.
126. «**БРУСНИЦЯ**», «Українські Вісті», ч.4. (1378.), 24.січня 1960. Новий Ульм.
127. «**ГОЛУБЦІ**», «Жіночий Світ», ч.2. Лютий 1960. Вінніпег.
128. «**ПІВОНІЯ**», «Українські Вісті», ч.22. (1396.), 29.травня 1960. Новий Ульм.
129. «**ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ**», «Нові Дні», ч.125. Червень 1960. Торонто.
130. «**ДЕРЕВО «ПАВЛОВНІЯ**», «Свобода», ч.124. 30.червня 1960. Джерзі Сіті.
131. «**ОГІРКИ**», «Українські Вісті», ч.29. (1403.), 17.липня 1960. Новий Ульм.
132. «**РИЖ**», «Українські Вісті», ч.33.-34. (1407.-1408), 14.-21.серпня 1960. Новий Ульм.
133. «**ЖИТО**», «Українські Вісті», ч.37. (1411.),

11.вересня 1960. Новий Ульм.

134. **«ТОПОЛЯ»**, «Українські Вісті», ч.42. (1416.), 16.жовтня 1960. Новий Ульм.

135. **«ДЕНЬ ПУЛАСЬКОГО У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ»**, «Свобода», ч.200. 18.жовтня 1960. Джерзі Ситі.

136. **«КАПУСТА»**, «Українські Вісті», ч.49. (1423), 4.грудня 1960. Новий Ульм.

137. **«ВІД ПЕЧЕНИХ ГОЛУБІВ ДО УКРАЇНСЬКИХ ГОЛУБЦІВ»**, «Український Огляд», ч.5. 1960. Нью Йорк. Передрук із «Жіночого Світу» із зміненою назвою.

1961

138. **«ТЮТЮН»**, «Українські Вісті», ч.1.-2. (1427.-1428), 1.-7.січня 1961. Новий Ульм.

139. **«ВІДОЗВА ГЕН. ВРАНГЕЛЯ ДО УКРАЇНЦІВ»**, «Голос Комбатанта», ч.8.(14.). Зима 1960, Нью Йорк.

140. **«СКАСУВАННЯ КРІПАЦТВА В РОСІЇ»** (1861-1961), «Українські Вісті», ч.9. (1435.), 26.лютого 1961. Новий Ульм.

141. **«ШАФРАН»**, «Українські Вісті», ч.14.-15. (1440-1441), 2.-9.квітня 1961. Новий Ульм.

142. **«КАВУНИ»**, «Українські Вісті», ч.33-34. (1459.-1460.), 13.-20.серпня 1961. Новий Ульм.

143. **«ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР ЧЕРЕДІВ»**. «Спогади». Додаток до «Бюлетеня Контактного Комітету Абсолювентів і Студентів УГА-УТГІ», ч.16. Серпень 1961. Нью Йорк.

144. **«УКРАЇНСЬКА СІЛЬСЬКО—ГОСПОДАРСЬКА ШКОЛА» В ПЕРЕМИШЛІ**. Збірник «Перемишль — Західний Bastion України». Нью Йорк-Філядельфія, 1961. Ст. 293-298.

145. **«ЧЕРВОНА КАЛИНА»**, «Українські Вісті», ч.47. (1473.), 19.листопада 1961. Новий Ульм.

146. **«ТОПОЛЯ»**, «Всесвіт», ч.1. (19.). Грудень 1961. Новий Ульм.

1962

147. **«РІЗДВЯНИЙ СНІП»**, «Українські Вісті», ч.1.-2. (1479.-1480.). Новий Рік-Різдво Христове. 1961. Новий Ульм.
148. **«ЯЧМІНЬ»**, «Українські Вісті», ч.8. (1486.), 18 лютого 1962. Новий Ульм.
149. **«ПРО ЦУКОР НА КУБІ І «ВИКРИВЛЕНУ ПРАВДУ»**, «Свобода», ч.36, 24.лютого 1962. Джерзі Сіті.
150. **«БАТУРИНСЬКА КАПУСТА»**, «Українські Вісті», ч.12. (1490.), 18.березня 1962. Новий Ульм.
151. **«ПОМЕР ПРОФ.В.ДОМАНИЦЬКИЙ»**, «Українські Вісті», ч.16. (1494.), 15.квітня 1962. Новий Ульм.
152. **«БАРВІНОК»**, «Українські Вісті», ч.17.-18. (1495.-1496.), Великдень 1962. Новий Ульм.
153. **«ОБРЯДОВИЙ ХЛІБ»**, «Жіночий Світ», ч.6. (160.), Червень 1962. Вінніпег.
154. **«ОБРЯДОВИЙ ХЛІБ»**, «Українські Вісті», ч.25.-26. (1503.-1504.), 17.-24.червня 1962. Новий Ульм. (Інший варіант).
155. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Молода Україна», ч.93. Травень-Червень 1962. Торонто-Нью Йорк.
156. **«ХЛІБ В УКРАЇНСЬКИХ ОБРЯДАХ»**, «Українські Вісті», ч.29. (1507.), 15.липня 1962.
157. **«ПАМ'ЯТІ ДРУГА»**, «Українські Вісті», ч.29. (1507.), 15.липня 1962. Новий Ульм.
158. **«ЦУКРОВИЙ БУРЯК»**, «Українські Вісті», ч.30. (1508.), 22.липня 1962. Новий Ульм.
159. **«ЦУКРОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ»**, «Українські Вісті», ч.32.-33. (1510-1511.), 5.-12.серпня 1962. Новий Ульм.
160. **«ПАМ'ЯТІ ДРУГА»**, «Спогади про УГА-УТГІ», ч.7. Додаток до «Бюлетеня Контактного Комітету Абсолювентів і Студентів УГА-УТГІ», ч.19. Вересень 1962. Нью Йорк.

161. «**СТОЛОВИЙ БУРЯК**», «Українські Вісті», ч.36.-37. (1514.-1515.), 2.-9.вересня 1962. Новий Ульм.
162. «**ОВЕС**», «Українські Вісті», ч.41. (1519.), 7.жовтня. 1962. Новий Ульм.
163. «**ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ**», «Молода Україна», ч.99. Грудень 1962. Торонто-Нью Йорк.
164. «**ДО ІСТОРІЇ ГРЕЧКИ НА УКРАЇНІ**», «Наукові Записки» Українського Технічно-Господарського Інституту. Мюнхен, 1962. Ст.45.-54.
165. «**АГРАРНА РЕФОРМА НА ВОЛИНІ В ХVI СТОЛІТТІ**». Ст.1.-48. Розмір 22 x 15 см. Видання: Праці Інституту Дослідів Волині, ч.10. Вінніпег, 1962. Наклад 500 примірників.

Зміст:

Вступ.....	9	Королева Бона.....	25
Волинь.....	11	Устава на волоки.....	28
Литва.....	14	Переведення реформи в життя.....	33
Сільське господарство на Волині.....	17	Наслідки реформи.....	37
Політичне та економічне становище в Великому князівстві Литовському.....	21	Використана література.....	42
		Коротко про автора.....	43
		Друковані праці автора ..	43-44

Список видань Інституту Дослідів Волині ..... 47.

1963

166. «**ВАНІЛІЯ**», «Українські Вісті», ч.14.-15. (1545-1546.), 7.-14.квітня 1963. Новий Ульм.
167. «**ЛЮБИСТОК**», «Українські Вісті», ч.16.-17. (1547.-1548.), 21.-28.квітня 1963. Новий Ульм.
168. «**РУТА**», «Українські Вісті», ч.18.-19. (1549.-1550.), 5.-12.травня 1963. Новий Ульм.
169. «**КАРТОПЛЯ**», «Українські Вісті», ч.20.-21. (1549.-1550. — ці числа помилкові, мали би бути на одиницю більші, недогляд в друкарні «УВ»). 19.-26.травня 1963. Новий Ульм.

170. «КАРТОПЛЯ І НІМЦІ», «Українські Вісті», ч.22.-23. (1553.-1554.). 2.-9.червня 1963. Новий Ульм.

171. «КАРТОПЛЯ В УКРАЇНІ», «Українські Вісті», ч.24.-25. (1555.-1556.). 16.-23.червня 1963. Новий Ульм.

172. «КАРТОПЛЯНІ БУНТИ», «Українські Вісті», ч.27. (1558.), 7.липня 1963. Новий Ульм.

173. «ШОВКОВИЦЯ», «Українські Вісті», ч.31.-32. (1562.-1563.), 4.-11.серпня 1963. Новий Ульм.

1964

174. «МАК», «Українські Вісті», ч.1.-2. (1585.-1586.), 5.-12.січня 1964. Новий Ульм.

175. «ЗА ПРАВДИВУ ІНФОРМАЦІЮ», «Українські Вісті», ч.6. (1590.), 9.лютого 1964. Новий Ульм.

176. «ЛЬОН», «Українські Вісті», ч.18.-19. (1602.-1603.), 3.-10.травня 1964. Новий Ульм.

177. «ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ», «Упорядкування приписів», «Наше Життя», ч.4. квітень 1964. Філядельфія.

178. «ІМЕННИНІ ЧИ УРОДИНИ?», «Наше Життя», ч.4. квітень 1964. Філядельфія.

179. «БОЇ ЗА МІСТО ОЛЕКСАНДРІВСЬК», «Свобода», ч.92. 15.травня 1964. Джерзі Сіті.

180. «КОНОПЛІ», «Українські Вісті», ч.23. (1607.), 7.червня 1964. Новий Ульм.

181. «ЧИ ЧУВ Ж. ДЕ КАСТРО ПРО ГОЛОД В УКРАЇНІ?», «Свобода», ч.108. 9.червня 1964. Джерзі Сіті.

182. «БАВОВНИК», «Українські Вісті», ч.30. (1614.), 26.липня 1964. Новий Ульм.

183. «БРОСКВА», «Українські Вісті», ч.33.-34. (1617.-1618.), 16.-23.серпня 1964. Новий Ульм.

184. «ДИНЯ», «Українські Вісті», ч.35.-36. (1619.-1620), 30.серпня — 6.вересня 1964. Новий Ульм.

185. «ГАРБУЗ», «Українські Вісті», ч.38. (1622.), 20.вересня 1964. Новий Ульм.

1965

186. «**АГРОНОМІЧНО-ЛІСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ УГА**», «Бюлетень Товариства Абсолювентів УГА й УТГІ», Нью Йорк.

Ч.25. Грудень 1963

Ч.28. Вересень 1964

Ч.26. Березень 1964

Ч.29. Грудень 1964

Ч.27. Червень 1964

Ч.30. Травень 1965.

187. «**СПОМИНИ ПРОФЕСОРА СТЕПАНА ТИМОШЕНКА**» (Рецензія). «Українські Вісті», ч.16.-17. (1652.-1653.), 18.-25.квітня 1965. Новий Ульм.

188. «**ГОРТЕНЗІЯ**», «Українські Вісті», ч.20. (1656.), 16.травня 1965. Новий Ульм.

189. «**СОБАЧЕ ДЕРЕВО**», «Українські Вісті», ч.22. (1658.), 30.травня 1965. Новий Ульм.

190. «**СПОГАДИ БОГДАНІВЦЯ**» Валентина Сімянцева» (Рецензія), «Українські Вісті», ч.23 (1659.), 6.червня 1965. Новий Ульм.

191. «**В КРИВОМУ ДЗЕРКАЛІ**», «Українські Вісті», ч.26 (1662.), 27.червня 1965. Новий Ульм.

192. «**КВІТКА ЩАСТЯ**» (Спогад), «Українські Вісті», ч.27 (1663.), 4.липня 1965. Новий Ульм.

193. «**ГРАДУАЦІЯ ПО СТАРОУКРАЇНСЬКОМУ**», «Українські Вісті», ч.29.-30. (1665.-1666.), 18.-25.липня 1965. Новий Ульм.

194. «**ПШЕНИЦЯ В УКРАЇНІ**», «Українські Вісті», ч.37. (1673.), 12.вересня 1965. Новий Ульм.

195. «**КІЗІЛЬ**», «Українські Вісті», ч.39. (1675.), 26.вересня 1965. Новий Ульм.

196. «**МОРКВА**», «Українські Вісті», ч.46. (1682.), 14.листопада 1965. Новий Ульм.

1966

197. «**ЧУМАКИ**», «Українські Вісті», ч.1.-2. (1689.-1690.), 2.-9.січня 1966. Новий Ульм.

198. **«ПІДПИСИ ПІД СТАТТЯМИ І ВІРШАМИ»**. Лист до Редакції і відповідь Редакції. «Народна Воля», ч.8. 24.лютого 1966. Скрентон.
199. **«МАРУСЯ ЧУРАЙ»**, «Жіночий Світ», Ч.2. Лютий 1966. Вінніпег. Підписано Г.Г. У «Змісті» на другій сторінці окладинки не згадано!
200. **«ДОРОГИ І ЛЮДИ»** «Рецензія на Ганни Черинь: «Їдьмо зі мною»», «Українські Вісті», ч.29.(1708.), 15.травня 1966. Новий Ульм.
201. **«ЧЕХИ НА ВОЛИНІ»**, «Українські Вісті», ч.35.-36. (1723.-1724.), 28.серпня і 4.вересня 1966. Новий Ульм.
202. **«ПОКЛІН МАТЕРІ»** (Рецензія на Докії Гуменної: «Благослови, Мати»), «Українські Вісті», ч.37.-38. (1725.-1726.), 11.-18.вересня 1966. Новий Ульм.
203. **«КРАСОЛЯ»**, «Українські Вісті», ч.40. (1728.), 2.жовтня 1966. Новий Ульм.
204. **«ЧОРНИЙ ПЕРЕЦЬ»**, «Українські Вісті», ч.42. (1730.), 16.жовтня 1966. Новий Ульм.
205. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: С.М.Стойко: «Заповідники та пам'ятки природи українських Карпат», Львів, 1966. «Українські Вісті», ч.45. (1733.), 6.листопада 1966. Новий Ульм.
206. **«ЧЕРВОНИЙ ПЕРЕЦЬ»**, «Українські Вісті», ч.47. (1735.), 20.листопада 1966. Новий Ульм.
207. **«ОМЕЛА»**, «Українські Вісті», ч.52. (1740.), 25.грудня 1966. Новий Ульм.
208. **«УКРА[Ї]НІЗАЦІЯ ВІЙСЬКА»**, «Золоті Роковини» — Календар Альманах Українського Народного Союзу на 1967 рік. Видавництво «Свобода». 1966. Джерзі Сіті-Нью Йорк.
209. **«ЧЕХИ НА ВОЛИНІ»**, «Літопис Волині», ч.8. 1966. Вінніпег.

1967

210. **«ЯЛІВЕЦЬ»**, «Українські Вісті», ч.2.-3. (1742.-1743.), 8.-15.січня 1967. Новий Ульм.

211. **«ЧОМУ РОСІЙСЬКА МОВА?»**. Лист до Редакції «Наше Життя», ч.2. Лютий 1967. Філядельфія.
212. **«ПЕТРУШКА»**, «Українські Вісті», ч.9. (1749.), 26.лютого 1967. Новий Ульм.
213. **«ТИС — ЗАПОВІДНЕ ДЕРЕВО УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ»**, «Українські Вісті», ч.16. (1756.), 16.квітня 1967. Новий Ульм.
- КИХXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX**
214. **«ХМІЛЬ»**, «Українські Вісті», ч.21. (1761.), 21.травня 1967. Новий Ульм.
215. **«ПРИЗАБУТИЙ ОБИВАТЕЛЬ»**, «Українські Вісті», ч.28. (1768.), 9.липня 1967. Новий Ульм. Підписано Г.Маланчин.
216. **«УКРАЇНСЬКІ РОСЛИНИ В КАНАДІ»** (Рецензія на: М.Л.Боровський: «Рослини переселені з України до Канади». (Євшан зілля), 1967. «Нові Дні», ч.210.-211. Липень-серпень 1967. Торонто.
217. **«ЧЕСЬКА ПРОЩА ДО ПОЧАЄВА»**, «Українські Вісті», ч.31.-32. (1771.-1772.), 30.липня і 6.серпня 1967. Новий Ульм.
218. **«ЧОРНИЙ ТЕРОР В США»**, «Українські Вісті», ч.33.-34. (1773.-1774.), 13.-20.серпня 1967. Новий Ульм. Підписано Г.Маланчин.
219. **«СОНЯШНИКОВА ОЛЯ»**, «Українські Вісті», ч.33.-34. (1773.-1774.), 13.-20.серпня 1967. Новий Ульм.
220. **«КРУЧЕНІ ПАНИЧІ»**, «Українські Вісті», ч.37.-38. (1777.-1778.), 10.-17.вересня 1967. Новий Ульм.
221. **«ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПШЕНИЦІ В КАНАДІ»**, «Нові Дні», ч.212. Вересень 1967. Торонто.
222. **«ЩУРІ І ПОЛІТИКА»**, «Українські Вісті», ч.39.-40. (1779.-1780.), 24.вересня і 1.жовтня 1967. Новий Ульм. Підписано Г.Маланчин.
223. **«НАГІДКИ»**, «Українські Вісті», ч.41.-42. (1781.-1782.), 8.-15.жовтня 1967. Новий Ульм.
224. **«ЖОВТА ГВОЗДИКА»**, «Українські Вісті», ч.43.-44. (1783.-1784.), 22.-29.жовтня 1967. Новий Ульм.

225. «**ВАШІНГТОНІЯ**», «Українські Вісті», ч.43.-44. (1783.-1784.), 22.-29.жовтня 1967. Новий Ульм. Підписано Г.Маланчин.
226. «**МАТЕРИНСЬКА МОВА**», «Народна Воля», ч.44, 16.листопада 1967. Скрентон.
227. «**СЛИВА**», «Українські Вісті», ч.45.-46. (1785.-1786.), 5.-12.листопада 1967. Новий Ульм.
228. «**ХРЕСТ НА СВЯТУ СОФІЮ**», «Нові Дні», ч.214. Листопад 1967. Торонто.
229. «**ЯБЛУНЯ**», «Українські Вісті», ч.47.-48. (1787.-1788.), 19.-26.листопада 1967. Новий Ульм.
230. «**ГРУША**», «Українські Вісті», ч.49.-50. (1789.-1790.), 3.-10.грудня 1967. Новий Ульм.
231. «**КАВОВЕ ДЕРЕВО**», «Українські Вісті», ч.52. (1792.), 2.грудня 1967. Новий Ульм.
-

ЧИТАЧУ, автор у Прибраній Батьківщині вийшов на пенсію! Завзятою тяжкою працею здобув собі матеріальну основу для існування й до деякої міри також фінансову базу для своєї видавничої діяльності, тому в продукції автора появляються вже й книжкові видання. Автор тримається засади не протягувати руку до суспільства з проханням: «Дайте, пожертвуйте, підтримайте!» А коли й протягає руку, то з пропозицією придбати готовий продукт — книжку і тим самим підтримати не автора, а культурну діяльність одного із членів української діаспори.

Та найголовніше, що автор здобув, так це **ЧАС**, якого йому завжди бракувало. Що й видно з дальших списків друкованих праць, які значно зросли як числом, так, може, й якістю та різноманітністю.

1968

232. **«ЧАЙНЕ ДЕРЕВО»**, «Українські вісті», ч.1.-2. (1793.-1794.), 1.-7.січня 1968. Новий Ульм.
233. **«КАКАОВЕ ДЕРЕВО»**, «Українські Вісті», ч.3. (1795.), 14.січня 1968. Новий Ульм.
234. **«ЦИКОРІЯ»**, «Українські Вісті», ч.5. (1797.), 2.січня 1968. Новий Ульм.
235. **«КАРТОПЛЯНІ ПІСНІ»**, «Українські Вісті», ч.6. (1798.), 4.лютого 1968. Новий Ульм.
236. **«МЕМОРІЯЛ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ»**, «Українські Вісті», ч.8. (1800.), 18.лютого 1968. Новий Ульм.
237. **«В СПРАВІ НАЗВИ УССР»**, «Свобода», ч.36. Лист до Редакції. 24.лютого 1968. Джерзі Ситі.
238. **«ПІДСНІЖНИК»**, «Українські Вісті», ч.9. (1801.), 25.лютого 1968. Новий Ульм.
239. **«ПРОЛІСКИ»**, «Українські Вісті», ч.12. (1804.), 17.березня 1968. Новий Ульм.
240. **«ЧАЙНЕ ДЕРЕВО»**, «Українська Думка», ч.9. (1090.), 22.лютого 1968. Лондон. (Початок).
241. **«ЧАЙНЕ ДЕРЕВО»**, «Українська Думка», ч.10.(1091.), 29.лютого 1968. Лондон. (Закінчення).
242. **«СОНЯШНИКОВА ОЛІЯ»**, «Промінь», ч.3. Березень 1968. Вінніпег.
243. **«ЩО БУЛО З ОПОВІДАННЯМ МОДЕСТА ЛЕВИЦЬКОГО «ПЕНСІЯ» У ЦЕНЗОРА В 1904 РОЦІ»**, «Літопис Волині», ч.9. 1967. Вінніпег.
244. **«РЕДИСКА»**, «Українські Вісті», ч.14.(1806.), 31.березня 1968. Новий Ульм.
245. **«ХРІН»**, «Українські Вісті», ч.16.-17. (1808.-1809.), 14.-21.квітня 1968. Новий Ульм.
246. **«САЛАТА»**, «Українські Вісті», ч.21.(1813.), 19.травня 1968. Новий Ульм.

247. «КРІП», «Українські Вісті», ч.22. (1814.), 2.травня 1968. Новий Ульм.
248. «ГОРОХ», «Українські Вісті», ч.23. (1815.), 2.червня 1968. Новий Ульм.
249. «ЗЕЛЕНІ СВЯТА», «Українські Вісті», ч.24. (1816.), 9.червня 1968. Новий Ульм.
250. «ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ», «Нові Дні», ч.220. Травень 1968. Торонто.
251. «ЧЕБРЕЦЬ», «Українські Вісті», ч.25. (1817.), 16.червня 1968. Новий Ульм.
252. «ЄВШАН-ЗІЛЛЯ», «Українські Вісті», ч.29. (1821.), 14.липня 1968. Новий Ульм.
253. «ПОЛИН», «Українські Вісті», ч.31.(1823.), 28.липня 1968. Новий Ульм.
254. «ВІДГУКИ ДАВНОМИНУЛИХ ЛІТ», «Українські Вісті», ч.32. (1824.), 4.серпня 1968. Новий Ульм.
255. «КАБІNET ХЛІБОРОБСТВА УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ПОДСБРАДАХ». «Спогади про УГА-УТГІ», ч.26. Додаток до «Бюлетеню Т-ва Абсолювентів УГА-УТГІ», ч.40. Липень 1968. Нью Йорк.
256. «МАПЮЛА», «Українські Вісті», ч.35.-36. (1827.-1828.), 25.серпня і 1.вересня 1968. Новий Ульм.
257. «ХРІН», «Українська Думка», ч.34. (1115.), 15.серпня 1968. Лондон.
258. «ДАР БОЖИЙ», «Українські Вісті», ч.43.(1835.), 20.жовтня 1968. Новий Ульм.
259. «ЄВШАН-ЗІЛЛЯ», «Українська Думка», ч.44. (1125.), 24.жовтня. Лондон.
260. «ЩЕ ПРО ЧЕХОСЛОВАЧЧИНУ», «Свобода», ч.223. 3.грудня 1968. Джерзі Ситі.
261. «БУР'ЯНИ», «Українські Вісті», ч.48. (1840.), 24.листопада 1968. Новий Ульм.
262. «КЛЯСОВА ІСТОРІЯ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ», «Українські Вісті», ч.50. (1842.), 8.грудня 1968. Новий Ульм.

263. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Нові Дні», ч.226. Листопад, 1968. Торонто.
264. **«ПАДУБ»**, «Українські Вісті», ч.51.-52. (1843.-1844.), 15.-22.грудня 1968. Новий Ульм.
265. **«ТИС — ЗАПОВІДНЕ ДЕРЕВО УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ»**, Календар-Альманах «Відродження», 1968. Буенос Айрес. Українське Товариство «Відродження» в Аргентині. Ст.117.-124.

1969

266. **«ВОЛОСЬКИЙ ГОРІХ»**, «Українські Вісті», ч.1.-2. (1845.-1846.), 1.-5.січня 1969. Новий Ульм.
267. **«СОНЯШНИКОВА ОЛІЯ»**, «Свобода», ч.10. 16.січня 1969. Джерзі Ситі.
268. **«БУЛО КОЛИСЬ В УКРАЇНІ...»**, «Українські Вісті», ч.3. (1847.), 12.січня 1969. Новий Ульм.
269. **«ВИНОГРАД»**, «Українські Вісті», ч.4. (1848.), 19.січня 1969. Новий Ульм.
270. **«КЛЯСОВА ІСТОРІЯ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ»**, «Українське Життя», ч.2. (565.), 26.січня 1969. Чикаго.
271. **«БРУДНІ СЛОВА»**, «Українські Вісті», ч.7. (1851.), 9.лютого 1969. Новий Ульм. Підписано Г.Г.
272. **«ОЛИВКОВЕ ДЕРЕВО»**, «Українські Вісті», ч.8. (1852.), 16.лютого 1969. Новий Ульм.
273. **«СВИДЕТЕЛЬСТВО О МАХНО. 2. ГЛАЗАМИ ЮНОШИ»**, «Новое Русское Слово», ч.20.460. 16.березня 1969. Нью Йорк.
274. **«ПО УКРАЇНІ»**, рецензія на книгу Г.Н.Логвина: «По Україні», Київ, 1968, «Українські Вісті», ч.13.(1857.), 23.березня 1969. Новий Ульм.
275. **«ПРЕЗИДІЯ»**, «Українські Вісті», ч.13. (1857.), 23.березня 1969. Новий Ульм.
276. **«СОН-ТРАВА»**, «Українські Вісті», ч.14.-15. (1858.-1859.), 30.березня 1969. Новий Ульм.
277. **«ТЕЛЕФОН»**, «Українські Вісті», ч.14.-15. (1858.-1859.), 30.березня 1969. Новий Ульм.

278. «**ЗНОВУ ЦВІТУТЬ КАШТАНИ**», «Молода Україна», ч.167. Квітень 1969. Торонто — Нью Йорк.
279. «**ЛУЇ БУРК КО**», «Свобода», ч.91. 16.травня 1969. Джерзі Сіті.
280. «**РОЛЯ БАБУНІ**», «Жіночий Світ», ч.5. (233.). Травень 1969. Вінніпег.
281. «**ЗЕЛЕНІ СВЯТА**», «Українська Думка», ч.23. (1156.), 29.травня 1969. Лондон.
282. «**ПІВНИКИ**», «Українські Вісті», ч.23. (1867.), 1.червня 1969. Новий Ульм.
283. «**НАБРОД**», «Українські Вісті», ч.26. (1870.), 22.червня 1969. Новий Ульм.
284. «**СОЯ**», «Українські Вісті», ч.28. (1872.), 6.липня 1969. Новий Ульм.
285. «**БІЛА АКАЦІЯ**», «Молода Україна», ч.169. Червень 1969. Торонто-Нью Йорк.
286. «**СОНЯШНИК**», «Молода Україна», ч.170. Липень-Серпень 1969. Торонто-Нью Йорк.
287. «**АЛЬБОМ МАСЛОСОЮЗУ**», «Свобода», ч.148. 15.серпня 1969. Джерзі Сіті.
288. «**АЛЬБОМ МАСЛОСОЮЗУ**», «Українські Вісті», ч.34.-35. (1878.-1879.), 17.-24.серпня 1969. Новий Ульм.
289. «**МАЙОРЦІ**», «Українські Вісті», ч.42.-43. (1886.-1887.), 26.жовтня 1969. Новий Ульм.
290. «**АЙСТРИ**», «Українські Вісті», ч.44.-45. (1888.-1889.), 9.листопада 1969. Новий Ульм.
291. «**КАНУПЕР**», «Українські Вісті», ч.50.-51. (1894.-1895.), 14.грудня 1969. Новий Ульм.
292. «**ЦУКРОВИЙ БУРЯК**», «Молода Україна», ч.174. Грудень 1969. Торонто-Нью Йорк.

1970

293. «**ГЕРАНЬ**», «Українські Вісті», ч.3.-4. (1899.-1900.), 18.-25.січня 1970. Новий Ульм.
294. «**ГІРЧИЦЯ**», «Українські Вісті», ч.5. (1901.), 1.лютого 1970. Новий Ульм.

295. **«ВАГОНЕТКИ»**, «Українські Вісті», ч.8. (1904.), 22.лютого 1970. Новий Ульм.
296. **«ПІДСНІЖНИКИ ПІД КАРАУЛОМ»**, «Українські Вісті», ч.9. (1905.), 1.березня 1970. Новий Ульм.
297. **«ГЕНЕРАЛЬСЬКА ПОШЕСТЬ»**, «Українські Вісті», ч.9. (1905.), 1.березня 1970. Новий Ульм.
298. **«ЩЕ ПРО СВІТЛАНУ»**, «Наша Батьківщина», ч.213, 23.лютого 1970. Нью Йорк.
299. **«ДОКІР РЕДАКТОРАМ»**. Лист до Редакції «Свобода», ч.51. 18.березня 1970. Джерзі Сіті.
300. **«НЕ ВОЛОВЕ, А ВОЛОВЕЦЬ»**, Лист до Редакції «Свобода», ч.54, 27.березня 1970. Джерзі Сіті.
301. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Вісті Комбатанта», ч.1. (44.), 1970. Торонто-Нью Йорк.
302. **«БУР'ЯНИ»**, «Українська Думка», ч.11. (1196.), 12.березня 1970. Лондон.
303. **«ВАНДАЛИ»**, «Українські Вісті», ч.12.(1908.), 22.березня 1970. Новий Ульм.
304. **«БАТЕРІЯ СМЕРТИ»**, Рецензія на одноіменну книгу споминів Володимира Галана, «Українські Вісті», ч.12. (1908.), 22.березня 1970. Новий Ульм.
305. **«КООРДИНАТИ»**, «Українські Вісті», ч.16.-17. (1912.-1913.), 19.-26.квітня 1970. Новий Ульм.
306. **«ЩАВЕЛЬ»**, «Українські Вісті», ч.16.-17. (1912.-1913.), 19.-26.квітня 1970. Новий Ульм.
307. **«ПОСВЯЧЕНО ПАМ'ЯТНИК НА МОГИЛІ ПРОФ.В.ДОМАНИЦЬКОГО»**, «Свобода», ч.81, 7.травня 1970. Джерзі Сіті.
308. **«СТРУЧОК, ЧИ БІБ?»**, «Українські Вісті», ч.18. (1914.), 3.травня 1970. Новий Ульм.
309. **«БІБ»**, «Українські Вісті», ч.19. (1915.), 10.травня 1970. Новий Ульм.
310. **«КВАСОЛЯ»**, «Українські Вісті», ч.21. (1917.), 24.травня 1970. Новий Ульм.
311. **«ЦУКРОВИЙ БУРЯК»**, «Українська Думка»,

- ч.22. (1207.), 28.травня 1970. Лондон.
312. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Українська Думка», ч.22. (1207.), 28.травня 1970. Лондон.
313. **«ГРАНАТОВЕ ДЕРЕВО»**, «Українські Вісті», ч.23.(1919.), 7.червня 1970. Новий Ульм.
314. **«ПРО ЧОРТИКІВ І ЧОРТІВ У «СВОБОДІ»**, «Свобода», ч.112. 20.червня 1970. Джерзі Ситі.
315. **«ГІЯЦИНТ»**, «Українські Вісті», ч.27. (1923.), 5.липня 1970. Новий Ульм.
316. **«ЧОРТИКИ НЕ ПЕРЕВОДЯТЬСЯ»**, «Свобода», ч.131, 18.липня 1970. Джерзі Ситі.
317. **«НАРЦИС»**, «Українські Вісті», ч.29. (1925.), 19.липня 1970. Новий Ульм.
318. **«ПОЛИН»**, «Українська Думка», ч.30. (1215.), 23.липня 1970. Лондон.
319. **«ПАМ'ЯТІ ПРОФ. Є.ЛІПЕЦЬКОГО»**, «Українські Вісті», ч.31. (1927.), 2.серпня 1970. Новий Ульм.
320. **«ГОРОХ»**, «Українська Думка», ч.35. (1220.), 2.серпня 1970. Лондон.
321. **«БРАТКИ»**, «Українські Вісті», ч.36. (1932.), 6.вересня 1970. Новий Ульм.
322. **«ОЛИВКОВЕ ДЕРЕВО»**, «Українська Думка», ч.39. (1224.), 24.вересня 1970. Лондон.
323. **«ЗУСТРІЧ З УКРАЇНОЮ»**, «Українські Вісті», ч.41. (1937.), 25.жовтня 1970. Новий Ульм.
324. **«ПЕРШИЙ ТОМ УСГЕ»** (Української Сільсько-Господарської Енциклопедії), «Українські Вісті», ч.43. (1939.), 8.листопада 1970. Новий Ульм.
325. **«ЛИПА»**, «Українські Вісті», ч.45. (1941.), 22.листопада 1970. Новий Ульм.
326. **«ДИКА КВАСОЛЯ»**, «Українські Вісті», ч.47.-48. (1943.-1944.), 6.-13.грудня 1970. Новий Ульм.
327. **«ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»**. Ст.1-387. Розмір 24 x 17 см. Мюнхен, 1970. Видав Український Технічно-Господарський Інститут накладом автора.

Наклад 1000 примірників. Собівартість одного примірника коло десяти долярів. Продажна ціна 10.00 долярів. Матеріальний успіх ніякий! Моральний успіх великий!

УТГІ, як видавець, безпосередньо розіслав визначним українським особам, установам та по численних світових бібліотеках на всіх континентах світу, разом 211 примірників. Автор додатково розіслав с-г інститутам в Україні, по бібліотеках слов'янських країн та приватним особам 116 примірників. Разом розійшлося 327 примірників.

Автор користався «активним» збутом, себто посилав поштою з проханням придбати книгу. 185 осіб повернули книгу, а 28 осіб не повернули книги без огляду на чемні напоминання. Їх імена я згадую в третьому томі моїх спогадів. Всіх примірників було продано 645.

Зміст:

Присвята	5	Кавун	118
Передмова	7	Диня	122
I. ПОЛЬОВІ КУЛЬТУРИ		II. ГОРОДНІ КУЛЬТУРИ	
Пшениця	11	Цибуля	126
Пшениця в Україні	20	Часник	130
Українська пшениця в Америці	27	Салата	134
Жито	42	Шпінат	137
Ячмінь	49	Щавель	139
Овес	55	Ревінь	141
Просо	60	Спаржа	143
Сорго	65	Редька	145
Риж	67	Хрін	149
Кукурудза	73	Столовий буряк	151
Гречка	80	Морква	154
Кормовий буряк	89	Петрушка	159
Конюшина	93	Пастернак	163
Люцерна	96	Селера	165
Тимофіївка	100	Кріп	167
Люпин	102	Капуста	169
Картопля	106	Огірок	175

Гарбуз	179	Тополя	269
Томат	182	Верба	276
Синій баклажан	187	Гірकोкаштан	281
Червоний перець	189	Акація	285
Біб	192	Вишня	289
Сочевиця	195	Черешня	293
Горох	198	Японська вишня	296
Квасоля	202	Мореля	299
Соя	206	Бросква	304
III. ТЕХНІЧНІ КУЛЬТУРИ		Слива	308
Цукровий буряк	209	Кізінь	312
Цикорія	213	Яблуня	315
Соняшник	216	Райська яблуня	320
Мак	221	Груша	322
Ріпак	226	Шовковиця	326
Гірчиця	228	Волоський горіх	330
Земляний горіх	230	Каштан їстівний	335
Льон	233	Оливкове дерево	338
Коноплі	240	Чайне дерево	342
Бавовник	245	Кавове дерево	348
Тютюн	253	Какаове дерево	353
Хміль	259	Кавчукове дерево	357
Виноград	263	Література	361
IV. ДЕРЕВА		Показник імен	375
		Автор	381

1971

328. «**НОВА ЗБІРКА ПОЕЗІЇ**», «Українські Вісті», ч. 1.-2. (1947.-1948.), Січень 1971. Новий Ульм.

329. «**ОЛІЯ, ЧИ ОЛИВА?**», «Українська Думка», ч. 4. (1241.), 21 січня 1971. Лондон.

330. «**ВІДПОРОШУВАЧ**», «Українська Думка», ч. 4. (1241.), 21 січня 1971. Лондон.

331. «**ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН**», (Слово від автора). «Українські вісті», ч. 6. (1951.), 7 лютого 1971. Новий Ульм.

332. **«ЗБІРНИК «СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР»**, «Українські Вісті», ч.8. (1954.), 21.лютого 1971. Новий Ульм.
333. **«ВЕРЕС»**, «Українські Вісті», ч.14.-15. (1960.-1961.), 18.квітня 1971. Новий Ульм.
334. **«НЕКРОЛОГ, ЧИ РОКОВИНИ?»**, «Свобода», ч.82, 1.травня 1971. Джерзі Ситі.
335. **«ОБРЯДОВИЙ ХЛІБ»**, «Українська Думка», ч.40. (1277.), 30.вересня 1971. Лондон.
336. **«ІВАН КОСТЬ»**, «Вісті Комбатанта», ч.5, 1971. Ст.84.-85. Торонто-Нью Йорк.
337. **«ОТРУЙНІ РОСЛИНИ»**, «Порадник Одумівця», ч.1. Ст.301.-305. В-во «Молода Україна», 1971. Торонто.

1972

338. **«АГРОНОМІЧНИЙ ВІДДІЛ АГРОНОМІЧНО-ЛІСОВОГО ФАКУЛЬТЕТУ УГА»**, Збірник «Українська Висока Політехнічна Школа на Чужині», том III. Українська Господарська Академія в Ч.С.Р. Подебради і Український Технічно-Господарський Інститут. Подебради-Регенсбург-Мюнхен. 1932-1972. Нью Йорк, 1972. Ст.334.-345.
339. **«КАБІНЕТ ХЛІБОРОБСТВА УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ПОДСБРАДАХ»**. Збірник «Українська Висока Політехнічна Школа на Чужині», Том III. Ст.46.-48. Нью-Йорк, 1972.
340. **«ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ УГА В ЧСР»**. «Бюлетень Товариства Українських Інженерів Америки». ч.1.-2. Січень-Березень 1972. Ст.12.-14. 1972. Нью-Йорк.
341. **«ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС У ПОДСБРАДАХ»**, «Ювілейний Бюлетень Т-ва Абсолютентів УГА-УТГІ», ч.47. Ст.18.-21, 1972. Нью Йорк.
342. **«УКРАЇНСЬКА КОЛОНІЯ В ПОДСБРАДАХ»**, «Вісник», ч.5. (278.), Травень 1972, Нью Йорк.
343. **«КАЛЕНДАР Є КАЛЕНДАР»**, «Свобода», ч.2, 5.січня 1972. Джерзі Ситі.
344. **«ВІСТІ УВАН»**, «Українські Вісті», ч.1.-2. (1993.-1994.), 2.-9.січня 1972.

345. «**БЕРЕЗА**», «Українські Вісті», ч.14.-15. (2006.-2007.), 2.-9.квітня 1972. Новий Ульм.
346. «**ЧАГА**», «Українські Вісті», ч.16. (2008.), 16.березня (помилка: має бути квітня!) 1972. Новий Ульм.
347. «**УРБАНІЗОВАНИЙ ЛОПУХ**», «Українські Вісті», ч.17. (2009), 23.квітня 1972. Новий Ульм.
348. «**ФУКСІЯ**», «Українські вісті», ч.18. (2010), 30.квітня 1972. Новий Ульм.
349. «**ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ УГА В ЧСР**», «Українські Вісті», ч.20. (2012.), 14.травня 1972. Новий Ульм.
350. «**ЄВШАН-ЗІЛЛЯ**», «Голос Лемківщини», ч.5. (102.), Травень 1972. Йонкерс.
351. «**В ОБОРОНІ ЖІНОЦТВА**», «Свобода», ч.100. 27.травня 1972. Джерзі Ситі.
352. «**ВОЛОШКА**», «Українські Вісті», ч.21. (2013.), 21.травня 1972. Новий Ульм.
353. «**АЛЬМАНАХ «ПІВНІЧНЕ СЯЙВО**», «Українські Вісті», ч.23. (2015.), 4.червня 1972. Новий Ульм.
354. «**ЛАВР**», «Українські Вісті», ч.26. (2018.), 25.червня 1972. Новий Ульм.
355. «**ЧАЙНИЙ ГРИБ**», «Українські Вісті», ч.28. (2020.), 9.липня 1972. Новий Ульм.
356. «**СВЯЩЕННИЙ ДУБ**», «Українські Вісті», ч.30. (2022.), 23.липня 1972. Новий Ульм.
357. «**ТИРСА**», «Українські Вісті», ч.31. (2023.), 30.липня 1972. Новий Ульм.
358. «**М'ЯТА**», «Українські Вісті», ч.32.-33. (2024.-2025.), 6.-13.серпня 1972. Новий Ульм.
359. «**БІЛЬШЕ ПОШАНИ НЕ ПОШКОДИТЬ**», «Свобода», ч.167, 12.вересня 1972. Джерзі Ситі.
360. «**ЩО АСТРОНАВТИ ПРИВОЗЯТЬ З МІСЯЦЯ?**», «Свобода», ч.167, 12.вересня 1972. Джерзі Ситі.
361. «**ДУБ**», «Українські Вісті», ч.36.-37. (2028.-2029.), 3.-10.листопада 1972. Новий Ульм.

362. **«МАЛЬВА»**, «Українські Вісті», ч.38.-39. (2030.-2031.), 17.-24.листопада 1972 (помилково надруковано: вересня!). Новий Ульм.

363. **«НА СВІЖУ МОГИЛУ ОКСАНИ ДУЧИМИНСЬКОЇ»**, «Українські Вісті», ч.49.-50. (2041.-2042.), 3.-10.грудня 1972. Новий Ульм.

364. **«УКРАЇНСЬКА КОЛОНИЯ В ПОДЕБРАДАХ»**, «Народна Воля», ч.27. Ст.3, 1972. Скрентон.

1973

365. **«МІЙ ДУБ»**, «Українські Вісті», ч.1.-2. (2043.-2044.), 1.-7.січня 1973. Новий Ульм.

366. **«ЛІСОВІ СУНИЦІ»**, «Українські Вісті», ч.13. (2055.), 25.березня 1973. Новий Ульм.

367. **«ЧОРНА БУЗИНА»**, «Українські Вісті», ч.14.-15. (2056.-2057.), 29.квітня 1973. Новий Ульм.

368. **«ПОЛУНИЦІ»**, «Українські Вісті», ч.18. (2060.), 20.травня 1973. Новий Ульм.

369. **«УКРАЇНСЬКІ АЛЬМАНАХИ»**, «Нові Дні», ч.280. Травень 1973. Торонто.

370. **«ЮНАЦЬКА ГРОМАДА»**, «Молода Україна», ч.214. Липень-Серпень 1973. Торонто.

371. **«НЕВИСЛОВЛЕНІ ДУМКИ В ДИСКУСІЇ»**, «Українські Вісті», ч.31.-36. (2073.-2078.), 9.вересня 1973. Новий Ульм. Підписано Г.Маланчин.

372. **«ІНЖЕНЕР АГРОНОМ ПЕТРО ПРИХОДЬКО»**, «Бюлетень Т-ва Абсолювентів УГА-УТГІ», ч.48. Видання Т-ва Абсолювентів УГА-УТГІ. Ст.51, 1973. Нью Йорк.

373. **«СТІЛ»**, «Жіночий Світ», ч.9.-10. Вересень-Жовтень 1973. Торонто.

374. **«ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІМЕН»**, «Нові Дні», ч.287. Грудень 1973. Торонто.

375. **«ЧЕРВОНА КАЛИНА»**. (Етноботанічна студія). Ст.95.Розмір 20,5 x 14 см. Тверда оправа. Ілюстрації кольорова і чорно-біла. В-во «Хортиця». (Фіктивне). 1973. Торонто. Наклад 656 примірників. Собівартість

коло 5.00 доларів. Продажна ціна 5.00 доларів. Розіслано на адреси видавництв часописів, до численних установ, як бібліотеки, та до всіх ботанічних садів України і приватним особам 126 примірників. Решту продано або покупці не повернули. Собівартість не вернулася, але моральний ефект великий!

Зміст:

Присвята	5	Калина на могилі	32
Передмова	7	Краса калини в краєвиді Украї-	
Червона калина (Етноботанічна		ни	36
студія)	9	Калина в місті	37
Символ краси дівчини ..	14, 22	Калина восени	38
Вік калини	15	Калина і зорі	39
Калина, як медонос	15	Калина і Україна	39
Хемічний склад калини	15	Калина, як Євшан Зілля	40
Гіркота калини	15	Калина в іменах та прізви-	
Чай з калини	16	щах	41
Калина, як лічнича рослина ..	17	Калина і УСС	41
Калина в кулінарії	17	Калина в назвах видавництв ..	41
Соловей на калині	19	Калина і танці	42
Русалії, Купала	21	Калина в обіймах української	
Дівоча невинність	21	музи	43
Весільна калина	25	43 поезії з «калиновою» темати-	
Калиновий міст	27	кою різних авторів	43-86
Калина і діти	29	Використана література, 54	
Калина і нарікання	30	джерела	89-92
Калина, як символ вірності ..	31	Друковані праці автора	95

1974

376. «ЄВШАН-ТВОРИ», «Жіночий Світ», ч.1. Січень 1974. Торонто.

377. «ШЛЯХОМ СВЯТОСЛАВА», «Молода Україна», ч.219. Січень 1974. Торонто.

378. «ХТО ВИЗВОЛИВ ОЛЕКСАНДРІВСЬК В 1918 РОЦІ?», «Українське Козацтво», ч.2. (28.), Квітень-Червень 1974. Ст.38-41. Чікаго.

379. «МАК, ЯК ДЖЕРЕЛО НАРКОТИКІВ», «Українська Думка», ч.24. (1417.), 6.червня 1974. Лондон.

380. **«СОЯ В АМЕРИЦІ»**, «Українська Думка», ч.25. (1418.), 13.червня 1974. Лондон.
381. **«АМЕРИКА ВІДЗНАЧАЄ СТОЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПШЕНИЦІ»**, «Свобода», ч.116, 21.червня 1974. Джерзі Ситі.
382. **«СОЯ»**, «Нові Дні», ч.293. Червень 1974. Торонто.
383. **«СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ПАВЛА ДУБРІВНОГО»**, «Свобода», ч.140, 26.липня 1974. Джерзі Ситі.
384. **«НА ЖАЛЬ...»**, «Жіночий Світ», ч.9. Вересень 1974. Торонто.
385. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Наш Голос», ч.11, Листопад 1974. Трентон.
386. **«ПОДРУЖЖЯ, ЧИ ПАНСТВО?»**, «Свобода», ч.201, 7.листопада 1974. Джерзі Ситі.
387. **«ПРОБЛЕМА НАРКОТИКІВ — НЕРОЗВ'ЯЗАНА?»**, «Нові Дні», ч.297. Жовтень 1974. Торонто.
388. **«ІНДІЯНСЬКЕ ЛІТО»**, «Наше Життя», ч.9. Жовтень 1974. Філядельфія.
389. **«В ОБОРОНІ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ В ЧСР»**, «Українське Життя», ч.18. (681.), 3.листопада 1974. Чикаго.
390. **«ТИРСА»**, «Українська Думка», ч.43. (1436.), 17.жовтня 1974. Лондон.
391. **«ПОРАДНИК ЗДОРОВ'Я»**, «Жіночий Світ», ч.10. (297.), Жовтень 1974. Торонто.
392. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Лис Микита», ч.12. Грудень 1974. Детройт.

1975

393. **«ОТАМАН ЙОСИП ГЛАДКИЙ»**, «Українське Козацтво», ч.1.(31.), Січень-Березень 1975. Ст.19.-21. Чикаго.
394. **«КІНЦЕВЕ ПРО ІРИНУ-ІРЕНУ-ЯРИНУ?!»**, «Свобода», ч.24, 5.лютого 1975. Джерзі Ситі.
395. **«МОГИЛА ОТАМАНА ГЛАДКОГО»**, «Українська Думка», ч.13. (1458.), 20.березня 1975. Лондон.

396. **«КОНВАЛІЯ»**, «Молода Україна», ч.234. Травень 1975. Торонто-Нью Йорк.
397. **«ПРО НЕЧИСТУ СИЛУ» У «СВОБОДІ»**, «Свобода», ч.142, 25.липня 1975. Джерзі Ситі.
398. **«РЕЦЕНЗІЯ НА»**: «Через Карпати» А.А.Гречка, «Вісті Комбатанта», ч.3.-4. 1975. Ст.87.-88. Торонто-Нью Йорк.
399. **«ЮВІЛЕЇ...ПОХОРОНИ...ПАНАХИДИ...»**, «Вісті Комбатанта», ч.3.-4. 1975. Ст.45.-48. Торонто-Нью Йорк.
400. **«В ОБОРОНІ ГЕРОДОТА»**, «Свобода», ч.164. 3.вересня 1975. Джерзі Ситі.
401. **«ВЕРЕС»**, «Українська Думка», ч.37. (1482.), 4.вересня 1975. Лондон.
402. **«СОВЕТ, ЧИ РАДА?»**, «Наші Позичії», ч.11. (36.), 1975. Нью Йорк-Лондон-Мюнхен.
403. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Наше Життя», ч.10, Жовтень 1975. Ст.1. Нью Йорк.
404. **«ДО ВІДОМА: ІСТОРИКАМ-ПРАВНИКАМ»**, «Наш Голос», ч.12. Грудень 1975. Трентон.
405. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Лис Микита», ч.11. Листопад 1975. Детройт.
406. **«НЕСПЛАЧЕНІ БОРГИ»**, «Вісті Комбатанта», ч.6. (80.), 1975. Ст.23.-24. Торонто-Нью Йорк.
407. **«ТИС — ЗАПОВІДНЕ ДЕРЕВО УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ»**, «Альманах Станіславівської Землі». Ст.244.-248. Наукове Т-во імени Шевченка. Український Архів, том XXVIII. Нью Йорк-Торонто-Мюнхен, 1975.

1976

408. **«ХТО КОГО ПОНЕВОЛЮЄ?»**, «Наш Голос», ч.3. Березень 1976. Трентон.
409. **«КАМЕЛІЯ»**, «Жіночий Світ», ч.3. (311.). Березень 1976. Торонто.
410. **«ТИРСА»**, Календар-Альманах **«ВІДРОДЖЕННЯ»** на 1976 рік. Українське Товариство «Відродження»

в Аргентині. Буенос Айрес. Ст.63.-68. Додаток до часопису «Наш Клич».

411. «**БАРВІНОК**», «Жіночий Світ», ч.4. (312.). Квітень 1976. Ст.14. Торонто.

412. «**ГЕРБАРІЙ ЕКЗОТИКИ**», «Нові Дні», ч.315. Квітень 1976. Ст.20.-22. Торонто.

413. «**КУЛЬТ КАЛИНИ**», «Українське Козацтво», ч.2.-3. (36.-37.). Квітень-Червень 1976. Ст.46.-47. Чікаго.

414. «**ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ**», «Лис Микита», ч.7.-8. Липень-Серпень 1976. Ст.3. Детройт.

415. «**БІЛА ГВОЗДИКА**», «Жіночий Світ», ч.7.-8. Липень-Серпень 1976. Торонто.

415а. «**ПІД ЩИТОМ МАРСА**». Спогади. Том I. Ст.1.-368. Розмір 23,5 x 15 см. Тверда оправа. Накладом автора. Наклад 211 примірників. 1976. Філядельфія. Ст.330 текст, ст.38. ілюстрації. Собівартість одного примірника 20.00 дол. Продажна ціна одного примірника 20.00 дол. Продано 102 примірники, розіслано редакціям, установам, бібліотекам 47 примірників, приватним особам подаровано 51 примірник. Матеріальний успіх ніякий, моральний успіх великий.

Зміст:

Присвята	5	Балканська війна	57
Передмова	9	Наполеонська війна	61
Моє рідне місто	11	Кавказька війна	66
Рідне передмістя	17	Кримська війна	69
Рідна хата	27	Військова підготовка	71
Рід Недавніх	31	Дитячі ігри	79
Рід Гордєнків	35	Перша світова війна	83
Сусіди	43	Революція	98
Воєнна історія	47	1917-й рік	103
Китайська війна	47	Жіноча сотня	119
Бурська війна	49	Біженці	122
Японська війна	51	1918-й рік	125
Італійська війна	54	Прапор	132

Самокатна сожня	135	1921-й рік	283
Гетьманщина	149	1922-й рік	311
1919-й рік	161	Після 1922-го року	325
1920-й рік	216	Ілюстрації	331-368

1977

416. **«СОНЯШНИКОВА ОЛІЯ»**, Календар-Альманах «ВІДРОДЖЕННЯ». В-во Українське Товариство «Відродження», Буенос Айрес. 1977. Ст.62.-64.
417. **«ПОМИНКИ»**, «Жіночий Світ», ч.3. Березень 1977. Торонто. Ст.8.
418. **«АВТОР-ВИДАВЕЦЬ»**, «Свобода», ч.118, 24.травня 1977. Джерзі Ситі.
419. **«КАРТОПЛЯ ЗНОВУ В ЦІНІ»**, «Жіночий Світ», ч.5. (324.), Травень 1977. Ст.16. Торонто.
420. **«ШЛЯХ ПРОМЕТЕЯ»**, «Молода Україна», ч.257. Червень 1977. Ст.5. Торонто.
421. **«ХРІН»**, «Жіночий Світ», ч.6. (325.). Червень 1977. Ст.20. Торонто.
422. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Нові Дні», ч.330. Липень-Серпень 1977. Торонто.
423. **«ГОРІХИ»**, «Жіночий Світ», ч.7.-8. (326.), Липень-Серпень 1977. Ст.26. Торонто.
424. **«КРИТИКА АВТОРІВ І РЕДАКТОРІВ»**, «Свобода», ч.190, 1.вересня 1977. Джерзі Ситі.
425. **«НЕ ВМІЛИ, ЧИ НЕ ЗМОГЛИ?»**, «Нові Дні», ч.331. Ст.4. Вересень 1977. Торонто.
426. **«ПРО ЗАПОРІЗЬКИЙ ДУБ»**, «Нові Дні», ч.331. Ст.25. Вересень 1977. Торонто.
427. **«НАЙСТАРШЕ ДЕРЕВО НА СВІТІ»**, «Молода Україна», ч.259. Ст.19. Вересень 1977. Торонто.
428. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Молода Україна», ч.259. Ст.17. Вересень 1977. Торонто.

1978

429. **«ЛЕТ ОРЛІВ»**, «Свобода», ч.2, 4.січня 1978. Джерзі Ситі.
430. **«І НА СХОДІ БЕЗ ЗМІН»**, «Українське Життя», ч.4, 15.лютого 1978. Ст.4.-5. Чікаго.
431. **«НЕБУДЕННА ПОЯВА»**, «Свобода», ч.78, 8.квітня 1978. Джерзі Ситі.
432. **«ЖЕНЬШЕНЬ»**, «Нові Дні». Березень 1978. Торонто. Ст.27.-28.
433. **«ВІДГУКИ»**, Лист до редакції «Нашого Життя», ч.4. Квітень 1978. Ст.17. Нью Йорк.
434. **«УКРАЇНСЬКЕ МИЛО»**, «Нові Дні», ч.339. Ст.23.-24. Травень 1978. Торонто.
435. **«СОЧИВО»**, «Жіночий Світ», ч.5.-6. (334.). Травень-Червень 1978. Торонто.
436. **«НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ НЕ ЗЛИМ, ТИХИМ СЛОВОМ»**, «Нові Дні», ч.340. Ст.30. Червень 1978. Торонто.
437. **«ЧОМУ?»**. Лист до Редакції «Нових Днів», ч.341.-342. Ст.30. Липень-Серпень 1978. Торонто.
438. **«ПРО «НЕЧИСТУ СИЛУ» І В «НОВИХ ДНЯХ»**, «Нові Дні», ч.341.-342. Ст.32. Липень-Серпень 1978. Торонто.
439. **«АМБАСАДОРИ»**, «Наш Голос», ч.8. Серпень 1978. Ст.142. Трентон.
440. **«ВОЛОШКА»**, «Жіночий Світ», ч.7.-8. (335.). Липень-Серпень 1978. Торонто.
441. **«ГАНСВАЙГЕЛЬ: «ГЕТЬ ДЕРЕВ'ЯНУ ЗБРОЮ»**. З німецької переклав Г.Г. «Молода Україна», ч.270. Вересень 1978. Ст.18. Торонто.
442. **«АЛЬМАНАХ УНСОЮЗУ НА РІК 1978-ИЙ»**, «Нові Дні», ч.345. Листопад 1978. Ст.30.-31. Торонто.
443. **«ПРО ПРАВО НА ВІДОКРЕМЛЕННЯ»**, «Нові Дні», ч.346. Ст.34.-35. Грудень 1978. Торонто.

444. «**ЧОМУ ДРУКУЄМО «СОВЕТСЬКИЙ СОЮЗ», А НЕ «РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ»?**» «Народна Воля», ч.33. 7.вересня 1978. Скрентон. Редакційна стаття Редакції «Народної Волі», в якій передруковано мою статтю «Совет, чи Рада?» з «Наших Позіцій», ч. 11-36. 1975.

1979

445. **ПІД ЩИТОМ МАРСА» (Спогади). Том II.** Ст.232-Ст.36 документи. Розмір 23 x 16 см. Філядельфія, 1977 (фактично 1979). Накладом автора. Наклад 260 примірників. Собівартість примірника 20.00 доларів. Продажна ціна 20.00 доларів. Установам, Редакціям, бібліотекам послано 28 примірників, приватним особам подаровано 54 примірники, продано 91 примірник (переважно за знижену ціну 10.00 доларів). Матеріальний успіх ніякий, моральний успіх добрий. Технічно книга виконана винятково паскудно.

Зміст:

Присвята	5	Термінологічна комісія	145
Передмова	9	Інформація	146
Щоденник	11	Книги	149
Прага	12	Прилюдні доповіді	156
Чеські Подебради	19	Загальні збори	159
Українські Подебради	25	Політика	161
Матуральні Курси	32	Не в ногу	168
Чому, як раз агрономія?	47	Здоров'я	171
Навчання в Академії	50	Справи побожні	173
Дипломна праця	103	Театр	175
Дипломний іспит	105	Музика	181
Професорський стипендіят ..	106	Кіно	183
Студентське життя	109	Парк	186
Портфель	121	Т.Г.Масарик	192
Танці	122	Сотня «Наздар»	196
Часописи	126	Десятиліття 1918-1928	198
Агрономічне Товариство ..	129	Мої дівчата	203
«Молодий Агроном»	135	Моя дівонька	221
Видавничі справи	141	Прощання	228

446. «**ОЙ У ПОЛІ ПЛУЖОК ОРЕ**», «Молода Україна», ч.274. Ст.2.-3. Січень 1979. Торонто.
447. «**ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ**», «Наше Життя», ч.2. Ст.28. Лютий 1979. Нью Йорк.
448. «**ФАЛЬШИВИЙ ЯРЛИК**», «Нові Дні», ч.2. (348.). Ст.34. Лютий 1979. Торонто.
449. «**ЗАПОРІЗЬКИЙ ДУБ**», «Молода Україна», ч.278. Ст.14. Травень 1979. Торонто.
450. «**ДОЛЯ НЕБАЖАНИХ**», «Нові Дні», ч.5. (351.). Ст.23.-25. Травень 1979. Торонто.
451. «**КОНОТОПСЬКА ВІДЬМА**», «Наш Голос», ч.10. Ст.200. Жовтень 1979. Торонто.
452. «**ПАМ'ЯТНИКИ**», «Нові Дні», ч.9. (355.). Ст.14.-15. Вересень 1979. Торонто.
453. «**ПРЕДКИ**», «Лис Микита», ч.11. Ст.8. Листопад 1979. Детройт. Підписано Г.Ячмінь.
454. «**ГРИБИ**», «Жіночий Світ», ч.11.-12. (348.-349.). Ст.22. Листопад-Грудень 1979. Торонто.
455. «**ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ**», «Вісті Комбатанта», ч.5.-6. (103.-104.). Ст.51.-55, 1979. Торонто-Нью Йорк.
456. «**ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ**» (МОНОГРАФІЯ ПРО ХЛІБ). Ст.1.-210. Розмір 22 x 14 см. Філядельфія, 1979. Накладом автора. Тверда оправа. Наклад 352 примірника. Собівартість коло 10.00 долярів. Продажна ціна 10.00 долярів. Розіслано бібліотекам, редакціям, музеям та іншим публічним установам 34 примірники, приватним особам подаровано 80 примірників, продано 174 примірники. Матеріальний успіх невеликий, моральний успіх великий.

Зміст:

Присвята	5	Збіжжя	18
Передмова	7	Зерно	20
Пожива первісних людей ...	11	Технологія зерна	23
Початки хліборобства	12	Борошно	27

Тісто	32	Голод	109
Сушене тісто	36	Молитва Господня	112
Хліб	38	Українські поети про хліб.	
Недоліки хліба	41	56 поезій українських поетів	
Другий хліб	45	на «хлібові» теми	113.-175
Хліб в античній давнині	47	Дрібні перлини про хліб ...	176
Деградація хліба	53	Народня мудрість про хліб	179
Збагачений хліб	56	Словник	181
Хліб в Україні	59	Друковані праці Гаврила	
Назва хліба	77	Гордієнка	192
Хліб і політика	80	Література	193
Обрядовий хліб	88	Кому присвячено цю книгу? 199	
Хліб в українських обрядах	98	Ілюстрації	202-210
Різноманітність хлібів	105		

1980

457. **«НЕ СВЯТІ ГОРШКИ ЛІПЛЯТЬ»**, «Лис Микита», ч.1. Січень 1980. Ст.6. Детройт. Підписано Г.Ячмінь.

458. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Лис Микита», ч.2. Лютий 1980. Ст.3. Детройт. Підписано: Козак із Запоріжжя.

459. **«ЩО ТАКЕ БИРЖА?»**, «Лис Микита», ч.3. Березень 1980. Ст.3. Детройт.

460. **«У СПРАВІ МОГИЛИ ШЕЛУХИНІВ»**, «Нові Дні», ч.3. (361.), Березень 1980. Торонто. Ст.35.

461. **«МОРЕ ПО КОЛІНА»**, «Лис Микита», ч.4. Квітень 1980. Ст.5. Детройт. Підписано Г.Ячмінь.

462. **«ПРОЩАННЯ З ПЕРЕМИШЛЕМ»**, «Вісті Комбатанта», ч.2. (106.). Ст.70.-73. 1980. Торонто-Нью Йорк.

463. **«НОВИЙ УСПІХ НАУКОВЦІВ»**, «Нові Дні», ч.4. (362.). Ст.29. Квітень 1980. Торонто.

464. **«БОРотьба з Героїном»**, «Жіночий Світ», ч.5. (354.). Ст.25.-26. Травень 1980. Торонто.

465. **«НЕ ШУКАЙМО КОРИННЯ»**, «Америка», ч.90. Ст.2. 10.червня 1980. Філядельфія.

466. **«ПЕЧЕРИЦІ»**, «Жіночий Світ», ч.7.-8. (356.). Ст.18. Липень-Серпень 1980. Торонто.
467. **«ЧЕХОСЛОВАЦЬКІ ЛЕГІОНИ»**, «Вісті Комбатанта», ч.3. (107.), Ст.47.-53. 1980. Торонто-Нью Йорк.
468. **«ЯК ТО БУЛО З ХЛІБОМ НА ЗАПОРІЖЖУ»**, «Українське Козацтво», ч.3.-4. (62.-63.). Квітень-Червень 1980. Ст.9.-10. Чікаго.
469. **«ЗНЕВАГА ДО ХЛІБА»**, «Молода Україна», ч.292. Ст.9.-10. Вересень 1980. Торонто.
470. **«ПІСНЯ І ПІДКАРПАТОРОСИ»**, «Наш Голос», ч.11. Ст.220. Листопад 1980. Трентон.
471. **«КНИГИ — МОРСЬКА ГЛИБИНА»**, «Українське Життя», ч.16. Ст.6, 1.листопада 1980. Чікаго.
472. **«ОХОРОНА СЕЛЕКЦІЙНИХ СОРТІВ В АМЕРИЦІ»**, «Бюлетень». Науково-Інформаційний Часопис Українського Технічно-Господарського Інституту (УТГІ). ч.6. 1980. Ст.11.-12. Мюнхен.
473. **«ВИНЯТКОВА КНИГА»**, «Свобода», ч.263. Ст.2, 18.грудня 1980. Джерзі Сіті.
474. **«ЯК ЩО ЗАБУДУ ТЕБЕ...»**, «Америка», ч.189. Ст.2, 20.грудня 1980. Філядельфія.
475. **«ГЕРОЇ НЕЗРИМОГО ФРОНТУ»**, «Вісті Комбатанта», ч.5.-6. (109.-110.). Ст.27. 1980. Торонто-Нью Йорк.
476. **«ТРЮФЕЛІ»**, «Жіночий Світ», ч.11.-12. (359.-360.). Ст.29.-30. Листопад 1980. Торонто.

1981

477. **«УКРАЇНЦІ У РОСІЙСЬКОМУ ВІЙСЬКУ»**, «Українське Життя», ч.20. Ст.3, 1.січня 1981. Чікаго.
478. **«НА ЧОМУ МИ ЇЗДИМО»**, «Українські Вісті», ч.2. (2434.). Ст.5, 11.січня 1981. Детройт.
479. **«ДІДУХ»**, «Жіночий Світ», ч.1. (361.). Ст.6. Січень 1981. Торонто.
480. **«ТРОХИ БОТАНІЧНОЇ ПОЛІТИКИ»**, «Українські Вісті», ч.6. (2438.). Ст.4, 8.лютого 1981. Детройт.

481. **«ДРУЖИНА, ЧИ ВДОВА»**, «Українські Вісті», ч.8. (2440.). Ст.6, 22.лютого 1981. Детройт. Підписано Г.Г.
482. **«ПРОКЛЯТЕ МІСТО»**, «Українське Життя», ч.4. Ст.2 і 7, 15.лютого 1981. Чікаго.
483. **«ЧИ ЗАБРАКЛО ПАПЕРУ?»**, «Українські Вісті», ч.10. (2442.). Ст.6, 8.березня 1981. Детройт. Підписано Г.Г.
484. **«ЗАПИСКИ НЕПОКІРЛИВОГО»**. (Рецензія). «Українські Вісті», ч.14. (2446.). Ст.5, 5.квітня 1981. Детройт.
485. **«НС ПОЗВАЛЯМ»**, «Українське Життя», ч.9. Ст.6.-7, 1.травня 1981. Чікаго.
486. **«ВЕРБА»**, «Молода Україна», ч.299. Ст.1. Квітень 1981. Торонто.
487. **«ШЕРШЕНЬ»**, «Українські Вісті», ч.24. (2456.). Ст.6, 14.червня 1981. Детройт. Підписано Г.Г.
488. **«КУЛЬБАБА»**, «Українські Вісті», ч.28. (2460.). Ст.5, 12.липня 1981. Детройт.
489. **«ПОМИЛКА СИМОНА ПЕТЛЮРИ»**, «Вісті Комбатанта», ч.3. Ст.22.-24. 1981. Торонто.
490. **«ВЕРБА»**, «Жіночий Світ», ч.6. (366.). Ст.16.-17. Червень 1981. Торонто.
491. **«ДИКИЙ РИЖ»**, «Жіночий Світ», ч.7.-8. (367.-368.). Ст.13. Липень-Серпень 1981. Торонто.
492. **«МОВО РІДНА»**, «Нові Дні», ч.7.-8. (377.-378.). Ст.34. Липень-Серпень 1981. Торонто.
493. **«ЧИ ПОТРІБНИЙ НАМ БУВ 1920-Й РІК?»**, «Українське Життя», ч.12. Ст.7, 15.вересня 1981. Чікаго.
494. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Українське Життя», ч.12. Ст.8, 15.вересня 1981. Чікаго.
495. **«АРОМАТ ХЛІБА»**, «Жіночий Світ», ч.10. (370.). Ст.19.-20. Жовтень 1981. Торонто.
496. **«ВИПРАВЛЯТИ, ЧИ НЕ ВИПРАВЛЯТИ?»**, «ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ», «Нові Дні», ч.10. (380.). Ст.34.

Жовтень 1981. Торонто.

497. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Свобода», ч.218, 18.листопада ст.2 і ч.223. 25.листопада 1981. Ст.2 і 4. Джерзі Сіті.

498. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Наше Життя», ч.10. Ст.13. Листопад 1981. Нью Йорк.

499. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Наше Життя», ч.11. Ст.14. Грудень 1981. Нью Йорк.

1982

500. **«МІСЦЕВА ГАЗЕТА»**, «Америка», ч.4, 8.січня 1982. Ст.2.-3. Філядельфія. Підписано: Г.Максимович.

501. **«ЗАСВИСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ В ПОХІД СПОЛУНОЧІ»**, «Українське Козацтво», ч.1. (64.). Січень-Березень 1982. Ст.71.-73. Торонто.

502. **«СТОЛІТНИК»**, «Молода Україна», ч.307. Ст.7.-8. Січень 1982. Торонто.

503. **«ГАРБУЗИ»**, «Молода Україна», ч.308. Лютий 1982. Ст.14.-15. Торонто.

504. **«ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ»**, «Мова про Мову», ч.1. (11.), «Свобода», ч.45. Березень 1982. Джерзі Сіті.

505. **«МОНГОЛЬСЬКА ІМПЕРІЯ»** (Рецензія). «Вісті Комбатанта», ч.1. (117.). Ст.70.-71. 1982. Торонто-Нью Йорк.

Автор не мав доступу до всієї періодики української діаспори, тому не всі передруки були згадані на попередніх сторінках. А передруки бували, часом навіть без згадки прізвища автора!

ПРАЦІ ІНСТИТУТУ ДОСЛІДІВ ВОЛИНИ

Ч. 10

ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО

**АГРАРНА РЕФОРМА
НА ВОЛИНІ
В XVI. СТОЛІТТІ**

ВІННИЦЬ

1962

КАНАДА

ВІДГУКИ

на «Аграрну Реформу на Волині в ХУІ ст.»

Мені невідомо, куди розіслав Інститут Дослідів Волині мою брошуру. Може, не лише приватним особам, але й деяким бібліотекам, де вона й занотована в їхніх каталогах.

З тих ста примірників, які я відкупив у видавців за 80 доларів, я вже від себе розіслав головнішим бібліотекам, де моя брошура з такою назвою мала би підстави до довшого переховування. З таких публічних адресатів згадаю Академії Наук у Києві, Москві, Кракові. Університети: Київ, Львів, Кавнас, Варшава, УВУ в Мюнхені. С-Г.Академії Наук: Київ, Москва, Прага. Наукові установи: УТГІ в Мюнхені, УТІ в Нью Йорку, Дослідний Інститут для студій Історії та Культури СССР в Мюнхені, УВАН в Нью Йорку, Український Науковий Інститут в Нью Йорку, НТШ в Нью Йорку, Книжкова Палата УРСР в Харкові, Центральна С-Г Бібліотека в Харкові, С-Г Музей в Празі, Обласний Музей в Подєбрадах, Музей Української Культури в Свиднику, Університет в Стенфордї, Конгресова Бібліотека в Вашингтонї, Департамент агрикультури в Вашингтонї, Бібліотека-Музей в Савт Бавнд Брукові, НТШ в Сарселі, Бібліотека імени Симона Петлюри в Парижі, Публічна Бібліотека в Нью Йорку й численним іншим.

Розіслано було також на адреси понад десятка української преси. Деякі з них згадали на своїх сторінках появу моєї скромної брошури. Про якісь довші рецензії мені невідомо.

Решту примірників я роздав особисто близьким моїм приятелям та розіслав поштою. Особисто обдаровані в кожному випадкові в той чи інший спосіб висловили подяку. Деякі з тих, хто одержав мою

брошуру поштою, не завжди вважали повинним, якщо не подякувати, то хоч повідомити про одержання. Це, між іншим, практикується серед української інтелігенції!

Особисто доводилося вислухувати признання за працю, за відвагу, що в таких невідрадних умовах я спромігся виконати таку працю!

З тих осіб, які одержали мою брошуру поштою, численні відгукнулися дослівно одним реченням та ще на святковій картці, бо саме підоспіло Свято Різдва Христового 1962-63. І за те дякувати! Дехто висловився ширше. Декілька таких відгуків на «Земельну реформу на Волині в ХУІ ст.» тут занотую.

1. «Високоповажаний та Дорогий Професоре! Цінним подарком від Вас ми є мило зворушені. «Аграрна реформа на Волині» є ще одною із чисельних Ваших праць, для яких Ви не жалієте сил, труду ані гроша! Дуже вдячні, бажаємо Вам ще многих успіхів у ділянці Зеленого Царства Рослин». **Константин і Надія Дидинські.** (1962).

2. «Високоповажаний Пане Інженере! ...Виходить, що Вас навіть «ломити» небезпечно (натяк на мою в той час зломану руку. — Г.Г.), бо все обертає на конструктивну працю. Ви не тільки зварити, але й подати зуміли! Шкода, що Професор (має на увазі проф.В.Доманицького. — Г.Г.), який так високо цинив Вас, вже не дочекався привітати цеї Вашої праці. Назва інтригуюча, а я таки з дива не можу вийти, де Ви вшкрябали матеріяли? Одним словом Слава Вам — та й годі!» **Оксана Дучимінська** (13.XII.1962).

3. «Високоповажаний Пане Професоре! Щиро дякую за ласкаве прислання мені Вашої цінної праці «Аграрна реформа на Волині». Праця та це є цінний вклад в нашу науку українознавства. Я тепер по суботах зайнятий в школі українознавства. Очевидно, що в своїх лекціях я солідно використаю й Вашу працю і за це ще раз Вам щиро дякую!» **Микола Остап'як.** (14.XII.1962).

4. «Дорогий Друже! Одержав Твою працю «Аграрна реформа на Волині». Видана культурно й на перший погляд робить приємне враження. Я її ще не прочитав, але деякі уступи вже перечитав. Ти дуже солідно над нею попрацював. Хвала і честь Тобі, що працюєш і залишиш свою цінну спадщину, а не так як деякі наші Подєбразани — все критикують, а самі і пальцем не «махнуть». **Павло Дубрівний.** (22. XII. 1962).

5. «Високоповажаний Пана Гордєнко! Щире спасибі Вам за дорогоцінний подарунок «Аграрну реформу на Волині». З великим захопленням прочитав книжку, якої Ви є блискучим Автором. Ваші безсмертні слова на сторінках цієї книжки це промінь знання для майбутніх поколінь. Який буде нагадувати минуле та показувати напрям до майбутнього.

Дорогий Авторе, знаючи обставини, в яких Ви живете (тут автор листа натякає на нашу співпрацю на м'ясній фабриці. — Г.Г.), перемучені фізично, а все таки находите час та не жалієте енергії на літературну працю, за що Вам належить щире українське признання! Дай Вам, Боже, кріпкого здоров'я та добрих обставин, щоб Ви могли цілістю віддати Ваше знання для літератури. З правдивою пошаною» **Петро Гомель.** (29. XII. 1962).

6. «Дорогий Книжнику, подивляємо Вашу витривалість і пильність, що все студіюєте, студіюєте та пишете. З великим задоволенням ми обоє прочитали Вашу книжку «Аграрна реформа на Волині» та з не меншим зацікавленням. Гратулюємо!» **Іван і Надія Вербяні.** (30. XII. 1962).

7. «Щиренько дякую Вам, Дорогенький Пана Професоре, за такий чудесний подарунок, як «Аграрна реформа на Волині», який отримала на днях. Тішусь, як мала дитина, признаюсь Вам!» **Алла Остапчук з Родиною.** (30. XII. 1962).

8. «Дорогі! (адресовано нам обом з Дружиною. — Г.Г.) Дуже дякую за книжку «Аграрна реформа на Волині», а особливо про пам'ять про мене. Ваша книжка добавила мені знання про Волинь, бо в моїй голові ще

багато порожнього місця, куди ще можна вкладати щось гарного й потрібного. Але, на жаль, життя так склалося, що треба думати тільки про роботу, за яку тобі платять. (Далі йдуть описи буденних клопотів у викладачки російської мови в Блумінгтоні. — Г.Г.). Ще раз дякую за Вашу книжку, яка написана дуже добре й читається легко, як роман». **Віра Усенко.** (6.I.1963).

9. «Дорогий Пане Колего Гаврило! Я вже так давно хочу написати Вам листа та подякувати за цікаву й цінну книжку «Аграрна реформа на Волині в ХУІ ст.». А тому не відписувала скоро, бо перший раз я прочитала її зараз же, як ми її одержали, але це така річ, що її треба уважно перечитувати й продумувати.

Це ж бо є та частина нашої історії, що ще ніде не зібрана й не упорядкована в цілість. А головне, що ще майже незнана, бо є тільки побіжні згадки. Принаймні я цього ніде не зустрічала в українських виданнях. Взагалі ми не маємо праць з юридично-історично-господарського побуту. Ми дещо знаємо з магдебурського права на наших Західних і пізніше й на Східних землях, та дуже мало з побуту. Та правної підстави розвитку селянського стану й взагалі історичної економіки всіх прошарків населення ніхто не з'ясовував. Тому власне Ваша праця є дуже потрібна й книжка ця заповнить величезну прогалину в нашій історично-господарській літературі.

Властиво, те, що культурні народи Заходу вже давно мають, ми через свою недержавність цілком недоцінюємо тих речей, без котрих неможливе розуміння власної історії. Бо тільки події, історичні дати битв та підписаних умов не роблять історії. Без економічного в'яснення тодішніх економічних обставин, прав, обов'язків всіх суспільних верств не можемо мати картини розвитку нашого народу. Тому є дуже потрібні й побажані такі праці, де звено зачіпляється за звено й повстає один тривалий ланцюг.

Збільшує вартість книжки те, що вона написана цікаво й приступна для більшої кількості читачів. З моїх особистих побажань: щоб книжка була написана в

більшому розмірі та з'ясовувала значіння і впливи «устави на волоки» й на дальші українські землі, як Галичину та далі на Схід. Також в книжці бракує мапи, хоч розумію, що тут були перешкоди матеріяльного порядку. Коли вживати «г» в слові «грунт», тоді його варто би вживати й для Сігізмунда Августа. Взагалі подивляю, що в таких невідрадних умовах вдалося зібрати відповідні матеріяли. Бажаю побільше здоров'я та охоти для дальшої праці!» **Ірина Шох.** (12.II.1963).

10. «Шановний Пане Гордієнко! Вашу брошуру «Аграрна реформа на Волині в ХУІ ст.» ми одержали й дуже Вам дякуємо. Нас подивляє, що в Ваших умовах, маючи на увазі Вашу працю в м'ясарні, Ви знаходите час і маєте настирливість віддаватися дослідчій праці. З приємністю прочитали цю брошуру й згадали давно забуте минуле. З пошаною», **Володимир і Зінаїда Ляшівченки.** (14.III.1963).

11. «Високоповажаний Пане Професоре! Трохи я забарився, бо був дуже зайнятий на праці, тому тепер спішу подякувати Вам за Вашу цінну працю «Аграрна реформа на Волині в ХУІ ст.». Прочитав я її уважно та мушу Вам признатись, що праця ця є надто цікава, та прямо дивує мене, де Ви змогли дістати ці джерела про Волинь та все так гарно описати?!» **Осип Мазурок.** (12.III.1963).

12. «Високошановний і Дорогий Пане Колего! Пару днів перед цим одержав я Ваш милий подаруночок «Аграрну реформу на Волині в ХУІ ст.». «Устава на волоки» це для мене абсолютна новина. Але цю новину Ви зуміли дати в надзвичайно гарну економічно-національно-історично-патріотичну **оправу!** Є такі місця, що їх варто дати до хрестоматій. Залишаюся до Вас з глибокою пошаною.» **Іван Калинович.** (20.IX.1963).

13. «Дорогий Вуйку! (Без кровного споріднення! — Г.Г.). З жахом сконстатував, що я ще й досі не відповів Вам на Вашого листа та не подякував Вам за «Аграрну реформу на Волині в ХУІ ст.». Я її прочитав відразу ж,

як тільки одержав, а тепер перечитав удруге. Це, на мою думку, цікаво! Власне такі уривки з історії, випрацьовані солідно, нам, моїй генерації, дуже підходять, бо ж ми в тому слабо орієнтуємося! Щиро Вам дякую!» **Іван Мигул.** (19.IX.1963).

ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН

М Ю Н Х Е Н 1970

ВІДГУКИ

на «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»

Наші українські книгарні, які я пізнав зблизька, це аматорські книготоргівці! Продадуть запас книжок, які мають на полицях, потім одержать нову партію книжок і далі продають, поки не продадуть. Себто так продають, як і цибулю та капусту, про що я їм у вічі й заявляв! Жодної активності, жодної реклями, часом навіть буває, що книжки на полицях закриті іншим товаром, як напр. хустками для висилки в Україну або чимсь іншим у такому ж роді.

Тому мені, як авторові «Історії Культурних Рослин», який уклав у ту книгу не тільки гроші, але й душу, ніяк не випадало погодитися на формулу збуту моєї книги: здати в будь-яку книгарню на якийсь там опуст і чекати, аж усі хустки відішлють в Україну! Тому я покористався «активним способом збуту книг!».

Це зовсім не мій винахід, бо я його пізнав ще з Європи, з Чехії, де такий спосіб збуту книжок широко був практикований. І я був вдячний такому способі збуту книг, коли мене якенебудь видавництво (але ж не українське, але чеське!) знаходило аж у медвежих кутках (конкретно: в Вовчому Зворі) Карпатської Верховини.

Згідно з активним збутом книжок, адресат одержить певну кількість книжок, бажані собі відбере, а решту відішле назад на рахунок книгарні та потім за відібрані книжки поволі сплачує скромними ратами.

В моєму випадкові не розходилося про книги, а лише про одну книгу в ціні десять доларів. І давай я активізуватися, чим би привернути увагу мого евентуального покупця, бож ціна книжки аж десять доларів, на той час (1970-ті роки) немала, до того ж українських покупців книжок обмаль.

Тому в текст, яким я мав звертатися до покупців, я вкладав дещо й від душі, себто трохи емоцій! Тут для історії української книготоргівлі в діаспорі подаю декілька прикладів моїх звернень.

1. Ім'я, прізвище, місцевість, дата. Вш.П...Прошу Вашої ласкавої уваги до моєї нової книги! Прошу підтримати добре культурне діло й мою небуденну відвагу, з якою я видав цю книгу. Бо вірю в силу духа української еміграції, тому й відважуюся звертатися до культурних діячів із скромним проханням придбати один примірник моєї книги. Ціна її десять долярів, які прошу слати на адресу: (далі слідувала моя адреса). ДЯКУЮ! (завжди великими буквами!).

2. Ім'я, прізвище, місцевість, дата. Вш.П...Прошу Вашої ласкавої уваги до моєї книги. Підтримайте добре культурне діло! Купіть мою книгу, якщо не собі, то, може, комусь близькому в дарунок! А книга мусить бути поширена в просторі й збережена в часі! Ціна книги лише десять долярів, які прошу слати на адресу: ДЯКУЮ!

3. Ім'я і прізвище, місцевість, дата. Вш.П...Колего (це спеціально подебрадцям та УТГвцям), прошу Вашої ласкавої уваги до моєї нової книги, до моєї відваги, з якою я взявся видати працю моїх, може, й двадцяти років. Тому й набираюся також, може, «відваги» (в дійсності воно називається трохи інакше!) в першу чергу звернутися до подебрадців за підтримкою. Бо ця книга не лише мій особистий успіх, але хоч і один лавровий листок у нев'янучий вінок нашої славної Подебрадської Альма Матері! Ціна книги лише (це я радо підкреслював!) десять долярів, які й прошу слати на адресу: ДЯКУЮ!

4. **Обов'язкові моменти в зверненнях були: ПІДТРИМКА доброго КУЛЬТУРНОГО діла. Сугестія купити, як не СОБІ, то КОМУСЬ ІНШОМУ В ДАРУНОК. Підкреслення, що ціна ЛИШЕ десять долярів. Така заокруглена ціна в десять долярів була напевно застрашуюча, тому було вставлене оте «ЛИШЕ», бо для легшого розрахунку ціна не була**

встановлена в якихнебудь 9.99 дол. або 9.95 дол. Щодо висоти ціни за книжку були, але нечисленні, здивування й запити, а деколи й прохання про знижку, які завжди були задоволені, бо «сїйте РОЗУМНЕ, ДОБРЕ, ВІЧНЕ» не було забуте ані на хвилину!

5. Проєкти оголошень про книгу: **УВАГА! УВАГА! УВАГА! НОВА КНИГА!** У Видавництві УТГІ в Мюнхені вийшла в світ нова книга «ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН», авторства Г.Гордієнка. Книга написана з української національної точки зору. Книга приступна і нефаховому читачеві. Книга зареєстрована в Каталозі Конгресової Бібліотеки в Вашингтоні під ч.70.-124434. Ціна книги 10.00 доларів. Замовляти в автора по адресі: З цього проєкту оголошення перше оголошення було в «Свободі» в квітні-травні 1971 року.

6. **ПІЗНАЙТЕ ОСНОВУ ОСНОВ БУТТЯ — ПІЗНАЙТЕ РОСЛИНИ — ПРИДБАЙТЕ «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН».** Ціна 10 доларів. Замовляти в книгарнях або в автора по адресі: Оголошення було друковане в «Свободі».

7. **КОЖНА УКРАЇНСЬКА КНИЖКА ВИДАНА У ВІЛЬНОМУ СВІТІ** — це удар молотом по кайданах, у які заковано український нарід. Підтримуйте «удари молотом», бо «розпадуться пута віковії» звучить дуже приємно, хоч би і з уст великого автора, але без нашої підтримки самі пута ніколи не розпадуться. Купуйте українські книжки і серед них купуйте «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН». Ціна 10.00 доларів. Замовляти в книгарнях або в автора: адреса.

8. 189 **СВІТОВИХ БІБЛІОТЕК** мають на своїх полицях «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»! Ваша бібліотека також може стати «світовою», — придбайте й ви собі «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН». Ціна 10.00 доларів. Замовляти в книгарнях або в автора: адреса.

9. **УКРАЇНСЬКА ЕЛІТО**, поспішіть придбати собі «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН», бо «прості»

люди розкуплять! Замовляти в книгарнях або в автора: адреса. Ціна 10.00 долярів.

10. СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ має в собі чимало нищівного, смертоносного — РОСЛИННА ПРОДУКЦІЯ творить цінності тривалої вартості — життєдайні рослини згідно з волею ТВОРЦЯ. Більше про це довідається з «ІСТОРІЇ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН», яку можна замовляти в книгарнях або в автора: адреса. Ціна 10.00 долярів.

11.

Чи у свято,
Чи у будень,
На Миколая,
Чи на Різдво,
В народини,
Чи йменини,
На всі нагоди
Пригодиться книга

«ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН», яка розважить, повчить і відкриє маловідомі сторінки з минулого. Ціна 10.00 долярів. Набувати в книгарнях або в автора: адреса:

12.

Чи з Полудня,
Чи з Півночі,
Чи з Заходу,
Чи зі Сходу, Чи хоч би з самого Києва,

всіх розважить і поучить книга «ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН». Замовляти в книгарнях або в автора: адреса. Ціна 10.00 долярів.

13.

Лікар і швець,
Поет і кравець,
Інженер і ветеринар,
Купець і звичайний читач

не зможуть обійтися без книги «ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН», яка розважить, повчить і відкриє двері у маловідоме минуле. Ціна 10.00 долярів.

замовляти в книгарнях або у автора: адреса.

В численних випадках автор писав персональні листи, спеціально конкретним адресатам. Часто доводилося писати листи вже після одержання грошей, відповідати на численні питання, які ставили покупці книги. Ніхто не лишився без відповіді!

ОГОЛОШЕННЯ

Коли адресат, «атакований» моїм активним збутом книги, після декількох місяців не озивався, тоді таким адресатам посилав листи-напоминання приблизно такого змісту, часто стилізовані персонально:

Дата напоминання

Вш. Пане! Дня (дата) я послав був Вам мою книгу «Історія культурних рослин» в ціні 10.00 дол. з проханням придбати її собі або кому-небудь в дарунок. Дня (дата), часом декільки дві-три дати) я посилав Вам пригадку. Щоб не ображати американської пошти, будемо вважати, що книгу Ви одержали, бо назад мені пошта книги не доручила. Бажання придбати мою книгу Ви не виявили, тому прошу Вас повернути її мені назад. Поштова оплата назад ГАРАНТОВАНА! Вибачте за клопоти! Дякую! З пошаною! Підпис.

На такі пригадки частіше адресати відзивалися й гроші присилали. Деякі адресати заявляли, що книги вони не одержали! Може статися, чому ні?! Особи, які ніколи не відізвилися на декілька напоминань, будуть поіменно згадані в третьому томі моїх спогадів як порушники моєї приватної власності в сумі 10.00 доларів.

З друкованих відгуків на «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН» авторові відомі наступні:

1. «ПРО МОВЧАЗНИХ І НЕРУХОМИХ ДРУЗІВ ЛЮДИНИ». Оксана Дучимінська, «Шлях Перемоги». 24.X.1971.

2. **«ЦІННА КНИЖКА ПРО КУЛЬТУРНІ РОСЛИНИ»**. Василь Онуфрієнко. «Вільна Думка». 4.УІ.1971.

3. **«3 ВИДАНЬ: Г.ГОРДІЄНКО: «ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»**. Ірина Шох. «Бюлетень Асоціації Українців в Америці», ч.4.(13.). Липень-Серпень 1971.

4. **«ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»** Г.Гордієнка появилася в В-ві УТГП. «Свобода», ч.241, 30.ХІІ.1971.

5. **«ВЕЛИКА ПРАЦЯ ІНЖ. Г.ГОРДІЄНКА»**. Микола Вайда. «Новий Шлях», 10.УІ.1972.

6. **«КНИГА, ЯКА ЗАПОВНИЛА ПРОГАЛИНУ»**. Олександр Архімович. «Свобода», ч.158, 29.УІІІ. 972.

7. **«ГОРДІЄНКО ПРО КУЛЬТУРНІ РОСЛИНИ»**. Василь Іркліівський. «Українські Вісті», ч.39, 7.Х.1973.

* * *

1. **«ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»**. (Слово від автора). Гаврило Гордієнко. «Українські Вісті». ч.6, 1971. Цією статтею автор звернув увагу читачів на книгу та історію її постання, на її значення та її вартість. Більш-менш інформативно, без реклами!

2. **«ВШановний Побратиме, Пане Г.Гордієнко!** Широ здоровлю Вас з увіковіченням своїх імені і праці, що вложивши багато труду спромоглися вложити ще й більші гроші, щоби її видати окремою книжкою. **Гордій Мироненко»**. (17.ІІ.1971).

3. **«Вельмишановний і Дорогий Пане Професоре!** Сердечно дякую за «Історію Культурних Рослин», яку зараз же коротко переглянув. Мені приємно, що Ваша впертість і завзятість призвели до того, що Ви дали синтезу отих фрагментів, які до того часу були розкидані по різних числах часописів. Пригадую, що й я часто нагадував Вам, що пора вже зібрати Ваші нариси в одну книгу. Бажаю, щоб Ваша книга була би першим акордом в ряді подібного роду монографій. Ваш **Олександр Архімович»** (14.ІУ.1971).

4. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Отримала від Вас несподіваний подарунок і була захоплена Вашою увагою до мене. Якби Ви не затратили багато років на її збір і не написали таку чудову книгу, то я «бідна» ніколи б і не знала про Вашу симпатію до мене! Дякую ще раз за пам'ять! До речі, я дуже люблю історію рослин і завжди читала всі Ваші статті, публіковані в газетах чи журналах. Честь і слава Вашій праці! Дякую дуже і лишаюсь з глибокою пошаною! **Тетяна Д.**» (21.IV.1971).

5. «Дорогий Пане Інженере! Нарешті ми дочекалися «Історії культурних рослин»! Щиро вітаю Вас з цією великою і корисною працею. Знаю, що читатиму з більшим зацікавленням, ніж найкращу повість. Залишаюся сердечно Вам вдячний! **Василь Гайдарівський.**» (22.IV.1971).

6. «Вельмишановний Пане Інженере! Дякую за прислану Вашу книжку про «Рослини України» (так помилково адресатка повторила назву моєї книги. — Г.Г.). Прошу прислати її і для мого сина Любомира Ратича по адресі... З пошаною до Вас **Ганна Дмитерко Ратич.**» (26.IV.1971).

7. «Високодостойний Пане Інженере! Щиро дякуємо за подаровання нам Вашого цінного твору «Історія Культурних Рослин». Ми горді тим, що Ви збогатили українську хліборобську літературу таким цінним твором. Надіємося, що Ви прикладете багато ще зусилля, щоб випустити у світ більше таких цінних творів. Нехай Милосердний Господь держить Вас у своїй опіці та наділить Вас міцним здоров'ям на многі літа! Щиро вітаємо Вашу Високодостойну Дружину! З пошаною до Вас: **Текля і Сергій Шевченки.**» (26.IV.1971).

8. «Дорогі! (адресовано до нас обох!). Оце відвідала ботанічний сад і знову переживала наші молоді літа, літа наших студій і ще раз пригадала, що з усіх природничих предметів нас трьох найбільше лучила ботаніка. А про Пана інженера не доводиться й говорити! Він, можна сказати: символ ботанічного

думання та понять. Якби став колинебудь святим, то сміло можна би ставити його на кандидата стати Патроном ботаніки! Конкурента не знаю! А ми би з Вовцею остали лише неофітами ботаніки!.. **Оксана Дучимінська**». (19.IV.1971).

9. «Дорогі!.. Дякуємо щиро за прислані книжки, і за ті продані й за ту подаровану! Книжка робить гарне враження. Добре оформлена. Зміст теж цікавий! Спеціально для мене, як бувшого хуторянина, до речі кажучи, не дуже закоханого в хліборобське ремесло! Одно, що дуже бракує такій книжці, це ілюстрації. Та то, мабуть, справа фінансова? А жаль! Щиро Ваш **Петро Шох**». (1.V.1971).

10. «Дорогий Колего! Дякую за книжку. Я не читаю її підряд, а по вибору, що мене, чи Ліду цікавить. Вона в першу чергу взяла цукровий буряк (по фаху!), а я різні городні і негородні рослини. Але ж Ти й перевернув стільки літератури. Глибокий Тобі уклін за Твою працю! Вітай Дружину! Ваш **Микола Гадзяцький**». (4.V.1971).

11. «Шановний Колего! Книжка чудова! Знаменита ідея — зібрати працю багатьох років і видати книжкою на пам'ятку сучасним і прийдешнім поколінням. Бажаю Вам, щоб вона розійшлася в найбільшій кількості тут, на еміграції, а головне, щоб могла розходитись на наших рідних землях! З пошаною **Софія Гасвська**». (7.V.1971).

12. «Шановний Пане Інженере! Наші знайомі, будучи у нас у гостях, переглянули Вашу книжку «Історія Культурних Рослин», вона їм дуже подобалася й вони просили мене замовити їм її. Так оце й посилаю Вам 10.00 дол. з проханням прислати книгу на мою адресу. З правдивою пошаною **Леся Гелецінська**». (28.VI.1971).

13. «Високоповажаний Пане Професоре! Вашу цікаву і цінну книжку одержав. Щиро дякую! Вихвалювати непотрібно, бо тема, зміст та виконання говорять про цікавість Вашої книжки. З правдивою

пошаною остаюсь: **Василь Дмитренко**». (11.У.1971).

14. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Перед усім хочу щиро подякувати Вам за такий прекрасний подарунок — за таку справді чудову і змістом і виглядом книжку! «Історія Культурних Рослин» справді і культурна, і історична, і рослинна та ще й поетична! І я відразу натрапила на мотто із Ганни Черінь, і тут трапився курйоз: я не пригадую, з якого вірша Ви взяли ті слова? Мені вони навіть не звучать, як мої! Як то кажуть, рідна мама не пізнала... Книжка читається, як роман. В ній повно фактів, історії, навіть статистики, і все ж — дуже цікаво. Ми із Степаном навіть вголос читаємо окремі розділи. Дуже сподобались нам розділи про тютюн, хміль (чому Ви не навели пісні «Ой, хмелю, мій хмелю?»), виноград, люпин, та що не візьми — цікаве. А в кінці — солідна бібліографія, що показує, скільки Ви перечитали, перш ніж узятися за перо! Отже честь і слава! З пошаною до Вас! **Ганна Черінь**». (12.У.1971).

15. «Вельмишановний Пане Професоре! Поздоровляємо Вас з появом такої цінної праці, як «Історія Культурних Рослин». Ви вложили багато труду, але Ваш труд увінчався гарним та корисним успіхом! Жалко тільки, що книга не ілюстрована. Наскільки більш вартісне було б таке видання, а вже спеціально нашої молоді, яка, не маючи зустрітися в щоденному житті з сільсько-господарськими рослинами, дуже часто не знає різниці між житом та пшеницею, чи ячменем і вівсом. Тому віримо, що в другому виданні цієї цінної книги будуть долучені кольорові ілюстрації. (Хоч і не пізно було б випустити, як додаток до цього таки видання — за додатковою оплатою). Прошу подумати про це! Бажаємо ще більших успіхів у Вашій дальшій праці та остаємо з належною пошаною до Вас **Мирон і Славомира Біласи**». (11.У.1971).

16. «Вельмишановний Пане Інженере! Дуже Вам дякуємо за таку прекрасну працю та так гарно видану книжку «Історія Культурних Рослин». Вітаємо Вас сердечно та бажаємо багато сил та енергії на будуче. З

поважанням **Антін і Олександра Романенки**». (14.У.1971).

17. «**Високоповажаний Пане Професоре!** Ви зробили мені дуже милу несподіванку: прислали книгу «Історія Культурних Рослин», якої я не думав побачити. Яким чудом Ви спромоглися на видання такої монументальної книги? Гратулюю і поздоровляю Вас з успіхом. Це пам'ятник української науки і культури, на який досі наша еміграція не спромоглася! Щиро дякую за той цінний дар! Здоровлю Вас Ваш **Юрій Лісовий**». (25.У.1971).

18. «**Дорогий Колего і Вельмишановний Професоре!** На Великдень я одержав дарунок від Вас — Вашу книжку «Історію Культурних Рослин». І так якимось добре зложилось тоді, що я захворів простудою і кілька неділь пролежав у ліжку, отже була нагода і час прочитати її. Прочитав цілу з немалим заінтересованням. Правда, з культурних рослин я узнавав лише тютюн і хміль і ніколи не сподівався, що історія рослин може бути настільки цікава, в додатку Вами так інтересно, з українським серцем і душею написана. Опрацьовання і технічне видання книжки дуже дбайливе, так сказати б культурне, як пристойть вже для самої назви книжки. Титульні сторінки дуже вдалі, дедикація рідним, бібліографічні дані, показчик імен, навіть біографія автора, все на своєму місці — просто прелесть для каталогерів і бібліографів. Оправа книжки і папір роблять дуже добре зовнішнє вражіння. Щиро гратулюю! Високо ціную Вашу авторську дописку і щиро вдячний! Щирі побажання дальших успіхів в Вашій творчій праці! З висловами пошани до Вас і Вашої Пані **Остап Котик-Степанович**». (12.У.1971).

19. «**ВШановний і Дорогий Пане Колего!** Не так давно несподівано одержав від Вас Вашу цінну працю «Історію Культурних Рослин». Як подебрадець, я щиро Вам гратулюю! Хоч та праця не є з мого фаху, але лежачи 4 тижні хворий на серце, я прочитував окремі місця історичного минулого деяких рослин з зацікавленням. Щиро вітаю! **Антін Кущинський**». (16.У.1971).

20. «Високоповажаний Пане Гордієнко! Вашу книжку «Історія Культурних Рослин» одержав, за яку щиро дякую. Книжка цікава, написана дуже гарно, на доброму папері. Вірю, що багато скористаю та доповню своє знання в ділянці рослинництва. Щиро здоровлю, бажаю дальших успіхів у Вашій корисній праці. Остаюсь з пошаною! **Василь Гавдьо**». (21.У.1971).

21. «Дорогий Земляче! Справді добру пам'ять ми маємо від Вас сьогодні — «Історію Культурних Рослин». Пригадуєте, я ще давно-давно, коли почали друкуватися статті про культурні рослини, писав, що було б дуже добре видати їх окремою книжкою? Ну, і тепер ця книжка вийшла! Думаю, що вона буде користуватися великою популярністю, бо культурні рослини — це цікаво кожному, а друге — це те, що написана книжка гарною, художньою (навіть не літературною, власне — хуьожньою!) мовою, з духом нашого українського гумору. Тут я постараюся зробити цій книжці рекляму своєю статтею в газеті, хоч я й не природознавець. Врешті ця книжка написана не для фахівців, а для широкого загалу людей, що цікавляться навколишнім рослинним світом, з яким близько зустрічаються в степу, чи навіть за столом!.. Ще раз дякую за цінну книжку та бажаю успіху в її поширенні! Ваш **Василь Онуфрієнко**». (25.У.1971.).

22. «Дорогий Пане Колего! Прийшлося трохи задовго ждати з продажею Вашої книги, такої цінної й цікавої. На пікніках є більше зацікавлення горілкою та варениками, а не книжкою. І так час минав, аж принагідно одна полтавка купила, бо їй припали до серця, що до кожної культури є влучні віршовані приповідки. З товариським привітом! **Панас Нестеренко з дружиною**». (7.IX.1971).

23. «Дорогий Пане Колего! Дуже дякую Вам за прислану книжку «Історію Культурних Рослин». Це дуже цінний твір, виданий на далекій чужині, далеко від нашої рідної, а так нещасної України. Високо ціную і

подивляю Ваш колосальний труд, який Ви вклали в цю книгу! Честь Вам і слава! Через вічний брак часу, в міру можливості переглядаю Вашу чудесну книгу з великою приємністю. На мою думку Ваша книга повинна знаходитися в кожній українській хаті. Думаю також, що декілька примірників пожертвуєте до американських бібліотек. Ще раз дякую та щиро здоровлю Вас, а Пані цілую ручки! Ваш **Василь Трильовський**. (29.У.1971).

24. «Високоповажаний Пане! Прикро мені, що мушу Вам повернути Вашу цінну книжку, мені надіслану, але повірте, що вона, мимо усіх цікаво наукових моментів — для моєї професії (автор листа правник. — Г.Г.) вона ніяк не має примінення. З правдивою пошаною! **Роман Криштальський**». (30.У.1971).

25. «Високоповажаний Пане Інженере! Дуже дякую за надіслання Вашої цінної праці «Історія Культурних Рослин». Вітаю Вас з таким успішним завершенням Вашої довголітньої праці. Книжка написана так цікаво і так приступно, навіть для нефахівців у цій галузі, що напевно мусить викликати заслужений інтерес! Щиро вітаю! **Ірина Тимошенко**». (30.У.1971).

26. «Високоповажаний, дорогенький Пане Професоре! Безмежно дякую Вам за такий величезний подарунок — книжку Вашого пера «Історію Культурних Рослин». Чим же я зможу прислужитися для Вас?! Це дорога праця, що годі оплатити й разом з тим коштує чимало грошей, щоб її видати. Нехай Всевишній посилає Вам і Вашій милій, дорогій Дружині кріпке здоров'я та довге життя!.. І так ще раз щиро, щиро дякую Вам та сердечно вітаю Вашу милу Дружину і Вас! **Алла Остапчук**. (26.У.1971).

27. «Дорогий Колего Гаврило! Сердечно дякую Тобі за надіслану книгу «Історію Культурних Рослин». Це, здається, єдиний твір, який видано на еміграції і який єсть корисний! А то наші політики пишуть чортибатьказна що, а потім сердяться, що не знаходять коштів на видання їхніх «творів». Бувай здоров, здоров

і Пані Дружину. Твій Павло Галян». (2. УІ. 1971).

28. «Високоповажаний Пане Професоре! Книжку Вашу я одержав, за яку дуже сердечно дякую. Переглядаючи її, я особисто можу сказати і признати, що ця книжка є дуже добре і дбайливо опрацьована, якої я особисто до того часу не зустрів. Та книга має дуже велику вартість і високу оцінку на науковому полі. Вповажаний Пане Професоре, я ще раз дуже сердечно дякую, що Ви не обминули мене із свого списку. Бажаю Вам П. Професоре, багато здоров'я та витривалости у Вашій науковій праці, і дай, Боже, щоб Ви, П. Професоре, випустили ще більше таких подібних книжок. **Володимир Фриз**». (8. УІ. 1971).

29. «Дорогий Пане Професоре! Перш за все хочу привітати Вас з появою такої знаменитої книги з історії культурних рослин. Кілька часу тому на адресу УВАН прийшла від Вас ця книга, але з призначенням її до УТГІ. Дуже просимо вислати для Музею примірник цієї книги. Пам'ятаючи Вашу прихильність до нашої роботи, сподіваємось одержати книгу в найближчому часі. Дякуємо! З правдивою повагою! **Володимир Міяковський**». (5. УІ. 1971).

30. «Високоповажаний Пане Інженере! Ваша книжка прибула в догідний час, коли я на лікуванні й мала змогу присвятити повну увагу їй. Несподіванка була дуже приємна, та хоч лікуванням я дуже втомлена, то відірватися від книжки годі, що саме собою найкраще говорить. Очевидно, що ніколи не могла сумніватися в тому, що праця солідна та цінна, але аж тепер повністю можна було ствердити наскільки ще й живо та цікаво написана. Діловість і цікавість далеко не завжди йдуть в парі, а тут це особливо ярко замарковано. Очевидно, що й стиль, тонко вибрані мотто, що надає українську духовість та наче вдихає рослину життям! Навіть і той, кому сама ділянка далека, не зможе відкласти книжки, не полюбувавшись нею. Підхід до кожної рослини по «ренесанському» всесторонній. Зі захопленням вчитувалася я та подивляла. Радію, що така книжка появилася на

нашому ринку. Не кожний вміє висловити своє вражіння, так що багато дійсної реакції не матимете змоги почути. Тимто й спішу висловити своє вражіння, ще заки зможу вглибитися в читання. Так радісно можна чимсь поділитися.

Ваша праця, її обличчя, аж тепер повністю виринає. Бо статті все таки не можуть дати так повного вражіння, як суцільність. Книжка надзвичайно добре видана. Не виключаю, що Ви своїм критичним оком, знаючи матеріал на пам'ять,— тут то там може й піднаймете якусь мініатюрну недосконалість. Але ледве, чи це помітять читачі, чи критики.

Щиро зрадівши вартістю та красою книжки, я так і подумала, що це велика шкода, що її не довелося побачити багатьом, яким вона була б не байдужа. Прихильно глянуло б око проф.Іваницького, нашого строгого, вимагаючого професора, та не більш поблажливого проф.Доманицького. Цей завжди так і називав Вас «вродженим науковцем» і болів, що Ви не мали змоги повністю виповісти себе. Наша доба та доля сприятливі не були, але Ви за всіх умов не покладали рук. Він високо розцінював Вашу об'єктивну точність у фаховій праці, чим далеко не всі обдаровані. Мої щирі ґратуляції за завершення так успішної праці! З правдивим поважанням! **Оксана Дучимінська**. (8.УІ.1971).

31. «Вітаю незабутніх з староподебрадських часів Гаврила і Неонілу Гордієнків та жичу усього найліпшого. Книжку про культурні рослини маю, бачу перед собою і подивляю талант автора і майстерність видавців! Щодо огірків, то були три доби: 1. писали гоїрок, 2. гогірок і 3. огірок. З пошаною щиро Ваш **Михайло Мухин**». (8.УІ.1971).

32. «Дорогий Земляче! Не тримайтеся тієї думки, що я не хотів вислати Вам належне за Вашу книжку «Історію Культурних Рослин». Вся причина в тому, що я тепер не рухаюся так жваво, як колись, і все в мене йде дуже повільним темпом, оправдовуючи дефініцію українця в давній московській географії — «малорос

отличается медленной походкой к волам». Ваша книжка цікава, оригінальна й видана гарно. Дякую, що прислали мені. На все добре! З щирим привітом **Микита Мандрика**». (21.УІ.1971).

33. «Шановний Пане Гордієнко! Щиро дякую Вам за книжку «Історія Культурних Рослин», яку я одержав від Вас минулого місяця. Хочу висловити Вам признання за написання такої вартісної книги, в яку Ви вложили багато праці. Книжка є написана легким стилем, доброю мовою, багато інформативна, її читається, навіть змученим після праці з великим зацікавленням. Сердечно Вас вітаю! **Микола Коковський**». (26.УІ.1971).

34. «Вельмишановний Пане Професоре! Книжку, Вашу працю «Історія Культурних Рослин» одержав та щиро дякую. Вже по вечорах починаю читати її. Дуже цінна праця та шкода, що ми не мали такої книжки тоді, коли вчилися в Регенсбурзі. Вірю свято, що Ви поза свою працю ще й доложили свого гроша. Прошу ласкаво приймати від мене як найкращі гратуляції за таку цінну працю. **Осип Мазурок**». (27.УІ.1971).

35. «Дорогий Колего! Щиро здоровлю Вас із Вашою шановною Дружиною і дякую, що згадали й мене при висиланні Вашої праці «Історії Культурних Рослин». Книжку, я Вашу читаю й дивуюся, де у Вас набралось стільки часу й енергії, щоб простудіювати увесь потрібний матеріал і видати таку працю. Я просто подивляю це! Не кажу вже нічого, дісно, про «безмежну відвагу в такій справі, як видання книги власним коштом», та ще в наших обставинах. Гратулюю Вам, Колего Гордієнко! Праця вложена в цю книжку дуже добре й відвага на місці! Бо це ж перша цього роду праця з ботаніки в Українській мові і стільки в ній виявлено ентузіазму й патріотизму. Щиро здоровлю Вас із Пані Неонілою та бажаю дальших успіхів! **Юрій Гончаренко**». (6.УІІ.1971).

36. «Шановний Пане Професоре! Щиро дякую за прислану мені книгу «Історія Культурних Рослин», яка є цінним вкладом для нас і для будучого покоління.

Честь і слава Вам! Остаю з правдивою пошаною **Михайло Гринюк**». (9.УІІ.1971).

37. «Дорогий Друже Гаврило!.. Твоя книжка мені дуже подобається, бо тут, здається, вперше в українській мові зібрано відомості про с-г культури. Звичайно, на науковість книжка не має права претендувати (?! — Г.Г.), однак у фаховій літературі вона зайняла почесне місце. Твій **Павло Галян**». (11.УІІ.1971).

38. «Високоповажаний та Дорогий Пане Гордієнко! Вітаємо Вас з виданням чудової книжки «Історії Культурних Рослин». Ми свідомі, що видати й повернути гроші вкладені в подібного характеру твір, не є легким ділом, головню серед членів нашої нації, які мають мале зацікавлення друкованим словом. Ми звичайно купуємо від одного автора більшу скількість книжок — в першу міру, щоб підтримати його морально, як рівнож улегчити фінансування видання, — при тім не може бути кращого дарунку, як добра книжка!.. З пошаною **Володимир і Юлія Безсонів**». (5.УІІІ.1971).

39. «Вельмишановний Гаврило Максимовичу! Сердечно дякую за книжку «Історію Культурних Рослин»! І за присвяту!.. Ваша книжка буде цінним додатком до моєї скромної книгозбірки, в якій не останнє місце відведено інформативним матеріалам про природу нашої рідної землі. При цій нагоді пересилаю Вам і свою скромну збірку поезій, яка щойно побачила світ і має також «рослинну назву» — «Поліття»... Прошу здоровити Вельмишановну Пані! З привітом і пошаною **Володимир Біляїв**». (9.УІІІ.1971.).

40. «Шановний Пане Гордієнко! Дуже гарно Вам дякую, що прислали мені таку гарну книгу «Історію Культурних Рослин». Най Вам Бог дає добре здоров'я, щоби могли ще багато таких книжок написати. З пошаною **Петро Гомель**». (23.УІІІ.1971).

41. «Вельмишановний і Дорогий Земляче! Щире сердечне спасибі за Вашу книжку «Історія Культурних

Рослин», і особисто від мене, і як читачки, що давно чекала цього видання. Як я ціную зміст книжки, Ви вже знаєте, я Вам писала раніше. З насолодою перечитала знову зібране разом. Згодом напишу Вам голоси читачів, зберу їх від своїх приятелів. Чи спробували послати додому? Дехто ухитряється посилати через Польщу. Ще раз дякую широко. Бажаю сил, здоров'я, чудової американської осені. Ваша землячка і уважна читачка **Олена Чернобицька**». (4.VIII.1971.).

42. «Вельмишановний Пане Інженере! На днях ми отримали Вашу працю «Історія Культурних Рослин». Гратулюємо за Ваш науковий вклад в культурне надбання українського народу. Серед невідрадних еміграційних умовин треба мати силу волі, щоби віддаватись даліше науці, а плід своєї праці за свої власні гроші друкувати. Дякуємо Вам за надіслану книжку. Ми її передали Шкільній Раді при Українському Конгресовому Комітеті Америки. Конкретно, Голові її д-рові Е.Жарському. Сподіваємось, що він піде назустріч Вашому бажанню. Просимо прийняти вислови нашої правдивої пошани. **Іван Базарко**, Адміністративний Директор». (11.VIII.1971).

43. «Дорогий Гаврило Максимович!.. А тепер дозвольте погратулювати, хоча і з великим спізненням, з виходом у світ Вашої праці «Історія Культурних Рослин». Ви мені даруйте, що я мовчав, бо мене працюю просто засмикали. Я вже Вас хотів питати як там з Вашою книгою «Історія Культурних Рослин», як оце одержав від Вас з Вашим підписом для мене один примірник. Дуже й дуже Вам вдячний і радий за вас!.. З великою пошаною, широкою вдячністю, найкращими побажаннями, сердечним привітом до Вас! **Андрій Глінін**». (30.IX.197.)

44. «Високоповажаний Пане Професоре! Цею дорогою складаю Вам щиро подяку за те, що і мене удостоїли стати власником Вашої такої цікавої праці п.н.«Історія Культурних Рослин»! Я її з великим зацікавленням майже усю перечитав, а тепер повертаюсь читати ще раз і вглублятися у зміст її.

Складаю Вам мої найсердечніші Гратуляції! Гратулюю Вам за те, що збагатили українську фахову агрономічно-ботанічну літературу таким гарним новим твором, за якого можна лише радіти, а з тим жаліти, чому більше подібних не появляється! Зовнішній вигляд, сегрегація матеріялу, виразність друку, це перші фактори, які дають принуку заглибитися у зміст Історії, яка написана приступно, але науково, фахово угрунтована, що так скажу, до нюансів, зацікавлює не лише фахівців по тому ділі, але і інших професіоналістів і звичайних, без ніяких титулів поважних людей, які багато з неї нового довідаються, яким вона стане у фаховій і щоденній пригоді! Залишаюсь з глибокою пошаною **Євстахій Филипович** (З.Х.1971).

45. «Достойний і Дорогий Пане Професоре! Признаюся, що я радо взявся б за написання критики на Вашу книжку «Історія Культурних Рослин». Я все держуся у критиках суворої оцінки. Як що йде про Вашу книжку, то найсуворіша критика могла б бути для Вас тільки суперлятивною похвалою.

Маю на думці Вашу книжку, Ваш довголітній труд. Вашою книжкою і іншими подібними працями наша нація задокументовує свою живучість. Цю книжку Ви видали за свої гроші, а ці гроші Вам потрібні на піддержання голого життя. Коли б Ви не видали цих грошей на книжку, то за ці гроші могли б кілька років пожити довше на світі. Це все мене напоює сумом, але скажу Вам таке: один німець написав:

Es hängt von Euch, von Eurem Streben,
Ob Sie gestorben, oder ewig leben

У нас під патріотизмом розуміють співати за чаркою «Ще не вмерла Україна». Але патріотизм це пожертва Вашого типу. Ми живемо, як нація, тільки тому, що тут і там з'являються одиниці, які своїм трудом підносять нас догори. Отже, як що Вам прийдеться в нужді доживати Ваших днів, думайте над тим, що за те нація возвеличилась, нація збогатилася.

Воно багато варте чи та совість, переконання, що життя не пішло на марно. Що «не ввесь я умер», що щось оставив. Книжка кращий пам'ятник за ті пам'ятники, які ставлять на могилах будьякої грошевитої нищоти. Воно не диво, що мало голосів на появу Вашої книжки. Кожний наш науковець, побачивши її, буде соромитися за те, що на ніщо не здобувся. Книжка викликає зависть. Над порожньою мискою думайте про це, що не одним хлібом людина живе і не завидуйте тим, що до хліба мають ще ковбасу і чарку. Всім тим бракує того, що у Вас є! Щиро Вас здоровлю. Ваш **Юрій Лісовий**». (3.X.1971).

46. «...Тепер хочу згадати за людину з того одного відсотка, які не займаються політикою. Це проф.Гаврило Гордієнко. Він ціле довге життя досліджує і пише праці на тему походження культурних рослин. Останно він видав грубою книжкою «Історію Культурних Рослин». Книжка в полотняній оправі. Зміст книжки дуже цікавий для кожної культурної людини, байдуже якої вужчої спеціальности вона не була б. Книжка важна для українців тому, що у ній, крім фахової історії культурних рослин, подається багато цінних відомостей з нашої історії, літератури, з фольклору і етнографії. Це дійсно криниця українознавства. Я тут не буду перечислювати того всего, що корисне у цій книжці, бо ціль цієї статті є рецензія на патріотів, а не на книжку. З одної сторони я поставив професійного патріота з його «патріотичними» справками, а з другого боку скромну, тиху людину, про яку наш «патріотичний» загал напевно не чув, ні не звернув уваги. Ця людина сидить у якомусь там темному закамарку (не зовсім так! — Г.Г.), обложилася книжками, студіює і пише. Його писання, книжка, яку він саме видав, це незнищимий пам'ятник Україні. Коли хтось прочитав книжку Гордієнка, то він напевно відітхнув з полегшою, бо не дивлячись на темряву, яка неволею закутала Україну, у цій книжці він побачив доказ, що Україна жива. Україна живе і може жити тільки своєю культурою, написаними українсь-

кими книжками. Гордієнко написав свою книжку у вільний від заробіткової праці час. За свої власні, зароблені власними руками гроші він цю книжку видав. Він вимурував Україні пам'ятник, дав світові доказ живучості України!. **Юрій Лісовий**». (29.X.1971).

47. «Вельмишановний і Дорогий Пане Професоре!.. Вашої розкішно виданої праці ще не змогла прочитати, хоч дуже приваблює мене ця для мене «terra інкогніта». Перед кількома роками бачила я радянське видання «Флора України», але то було не те. Вже тільки з поквапного карткування мило впадає в очі супровід поодиноких розділів вибраними «моттами», а й у тексті раз-у-раз трапляються прецікаві пасажі з нашої історії, культури на глобальному тлі. На жаль, Ваша зелена книга (за Антоничем «Євангелія») спакована з усіма іншими для переїзду в іншу хату. Не треба додавати, яка ситуація при таких переносинах... Гаряче здоров'я Вас і бажаю найкращих успіхів та всього добра! З вдячністю й пошаною до Вас! **Ірена Книш**». (18.X.1971).

48. **СТЕПАН СИМКО**, Оттава, Канада. Вп.Пане Інженере, наш спільний приятель п.інж.Павло Дубрівний порадив мені надіслати Вам мою нову книгу — «Історію Культурних Рослин», яка Вас напевно буде цікавити. Ціна її лише десять доларів, які прошу слати на адресу:...

Після чотирьох місяців, коли адресат не відізвався, я послав йому чемне напаминання, після чого він мені повернув книгу. В книзі опинився листок паперу, власноручно пописаний адресатом. Тому, що на листку було занадто вуличного стилю, тому я й послав п.Степанові Симкові листа з поясненнями на його зауваження. Адресат мого листа не прийняв, як про це повідомила канадська пошта. Лист його зберігається в моєму архіві, а дещо із змісту тут переказую, бо це винятковий випадок і дуже оригінальний, чого та як навчається наша молодь у чужих університетах. П.Степан Симко закінчив Бельгійський Католицький Університет в Лювені, себто в нашому розумінню людина з «європейською» освітою! Себто щось, ніби

краще, ніж з українською освітою!

Вельмишановний Пане! Одержав від Вас мою книгу «Історія Культурних Рослин». Дякую! Замість законних десяти днів, книгу Ви затримали понад чотири місяці, не заплативши за неї, отже, не маючи права власності на неї, Ви вже пописали в ній. Тому я вважаю, що книга належить Вам, а Ви мені винні десять долярів за неї! В книзі свідомо чи, може, випадково опинився листок паперу, на якому на обох сторінках його пописано зауваження щодо моєї книги з поданням сторінок, до яких стосується те чи інше зауваження. Хоч ті зауваження пописані в такому «неакадемічному» стилі, що на них не вільно би реагувати, але я зроблю деякий виняток і трохи відізвуся на них. Це тому, що Вашу адресу я маю з відповідною Вашою характеристикою від свого найближчого друга п.інж.Павла Дубрівного. До ст.12. Який же Ви спец у пшеницях, коли Ви не знаєте назви «Полба»?! Назва «Еммер» не тільки в Західній Європі! З цього виходить, що література найбільшої пшеничної країни у світі під теперішньою назвою ССРСР Вам невідома! Ст.12. Пишете: «все відписане з чужої літератури — немає власного погляду». Так, вірно! Історія — це минуле, в минулому я не був і не міг бути. Пишучи історію культурних рослин, я не мусів заново переїздити всі ті країни, звідки походять ті чи інші рослини, тому робив те саме, що роблять й інші автори: відписують з уже існуючих джерел! А коли я щось узяв і відписав, то це значить, що я з тою думкою погодився, себто це вже є мій погляд! Список джерел у кінці книжки, й мені здається, що Ви багато, багато з тих джерел і не бачили! Ст.14. Про карликову пшеницю, якщо я написав «неправду», то це не моя «неправда», а тих поважніших джерел, з яких я користався! Про «польську» пшеницю написав стільки, скільки я знав, та ті джерела, з яких я те все визбирав, це правда! Бо чогось новішого й нема про неї! Хіба що Ви відкриєте!

Ст.15. Моя книга написана для читача от, може, з середньою освітою або і з високою освітою, але не

фаховою, тому я не міг розмінюватися на такі дрібниці, чому «тверда» пшениця найліпша. Коли ж Ви ставите таке питання, то мені дивно, чому Ви не знаєте, чому «тверда» пшениця найліпша. І тут знову згадуєте якогось чужого автора! Зрозуміло, що я не повторював усіх тих хемічних аналізів, які до мене зробили численні науковці та різні урядові лабораторії з твердою пшеницею та різним печивом з неї!

Ст.16. Автор не є «годівельником» пшениці! Ну ж і термін! Та ж його вживали ще в архаїчних порадниках, Бог зна в якому столітті! Очевидно, що на Канарських островах пшениця появилася з Європейського, або, ще вірніше, з Африканського континента. Це ж таке ясне, що про таку деталь нема що й говорити. Ст.17. Чому москалі взялися називати сорти пшениці латинськими назвами варіацій, то про це я не знаю, мені вони не прозрадили своїх замірів! А щодо пшениць «естівум» і «гібернум», то я таки написав вірно й нічого не попутав! Загляньте до Персіваля, він би мусів бути у Вашій установі!

Ст.32. «Банатка» таки прийшла з Банату і немає значення, звідки вона взялася в Банаті й тоді вона ще не могла називатися «Банаткою». Сорти «Ладоба» та «Онега» таки російські сорти, чи це Вам любо, чи ні!

Ст.41. А тепер щодо Ваших дуже «академічних» титулів «туман» і «дурак». Я мав про Вас інформації, що Ви вчена особа, але з Вашого писання на цих двох сторінках я набуваю переконання, що Ви звичайний простий галицький хлоп! І то, прости мені, Господи, не хочу я ображати тих багатьох галицьких селян, з якими я на своїй життєвій дорозі зустрічався! Видно, що Вас ані Католицький Університет не виховав до того степеня, який зобов'язує кожну освічену людину!

Чи Ви колинебудь за ті чотири місяці, що Ви тримали мою книгу, проглянули її до кінця, чи Ви звернули Вашу «учену» увагу на біографічні сторінки? Чи Ви коли в своєму життєві бачили, щоби дурак і туман міг написати таку книгу, а перед тим з триста друкованих праць?! Ви мене навіть ніколи ані не бачили,

ані не знаєте мене, то яким чудом Ви осмілюєтеся аж так ображати людину?! Чи могли б Ви, от так приміром, в Отаві, підійти до якоїсь людини на вулиці й випалити їй в очі: дурак, туман?! Таке Ваше поступовання викликає сумнів у правдивості Вашого диплому. Ви образили мене, як автора книги, тих науковців, які ухвалювали ту книгу до друку й ту устанovu, яка видала мою книгу».

Так більш-менш точно я передаю зміст того мого листа, якого пан Степан Симко відмовився прийняти. Дата мого листа була 28.вересня 1971. Не без цікавості буде додати до того вістку про статтю в «Де Юкреін Вікли» ч.159, 29.серпня 1976, що пана Степана Симко примусили відійти на пенсію! Я свого часу хотів порушити справу з паном Степаном Симко перед Управою НТШ в Канаді, та шкода було часу і недоцільно було, бо коли його й Католицький Університет не виховав, то хто ж тоді?! Бож освіта в Католицьких школах стоїть на винятковій висоті!» Гаврило Гордієнко. (28.II.1982).

49. «Вельмишановний Гаврило Максимович! Сердечно дякую за Вашу увагу й висилку Вашої книжки «Історії Культурних Рослин». Книжка складена дуже просто, читається легко й з великою цікавістю, бо має надзвичайно багато історичного, різноманітного і українського матеріялу, уміло й старанно підібраного. Книжку з охотою всю переглянув і читав, тим паче, що у своїй збірці, що збираю для Запоріжжя, я маю відділ здоров'я і майже повний комплет лікарських рослин, що тут можна було дістати. Ваша книжка є гарним доповненням. А в наступному виданні може можливо буде на окладинці дати більші букви з якоюсь рослиною. Радий за закінчення Вашої великої праці і побажати Вам особисто дальших успіхів. Сердечно й щиро вітаю Вас і Вашу Дружину Неонілу! З правдивою пошаною! **Митрофан Нешта**». (23.X.1971).

50. «Високоповажаний Пане Г.Гордієнко! Я вже Вашу книгу маю! Недавно мої знайомі відїздили звідци й мені лишили. Другий примірник тримати нема сенсу.

Пробував його продати, але ціна його десять долярів задорога, бо тут переважно пенсіонери. Тому я Вам книгу повертаю. Крім того я й так лиш пробував читати Вашу книгу й перестав через хворобу очей (вилит крові на ретину і ще одна біда). Рік, чи що, не зможу читати взагалі. А писати спромогаюсь дуже мало — на кольоровому папері. З найбільшою пошаною до Вас! **Василь Барка**». (1.XI.1971).

51. «Вповажаний Пана Гордієнко! Вашу книгу отримав, виглядає знаменито. Коли б так були видали її тому тридцять років, булибсьте стали мільонером. Тепер вже книжок надруковано і понаходило з України, люди вже понапаковували книжками всі закамарки в хатах і не хочуть більше купувати... З поважанням! **Мирон Сурмач**». (10.XII.1971).

52. «Пана Гордієнко! Прошу ласкаво прислати мені «Історію Культурних Рослин» оголошену в «Свободі» за 10 долярів, які залучую. Потрібую її в дарунок на свята 6-го січня, тому прошу ввічливо про поспіх, і без ціни на примірнику. З високим поважанням! **Стефанія Савицька**». (21.XII.1971).

53. «Дорогий Пана Гордієнко!.. Щиро дякую Вам за книжку «Історія Культурних Рослин»! Її поява — велика для нас несподіванка і приємність. Приємно, що бажання і неможливі речі здійснюються! Чому «УВ» її Вам не оголошують (оте сталося трохи пізніше. — Г.Г.)? Хоч наш брат на книжку не летить, всеж не пошкодить трохи реклями. Багато успіхів і здоров'я! Щиро Ваші **Софія і Олександр Скоп**». (1.I.1972).

54. Вельмишановний і дорогий Пана Гордієнко! Випозичив у Олександра Івановича (Рожновського. — Г.Г.) Вашу прекрасну книжку «Історію Культурних Рослин», прочитав її з великою насолодою! Книжка прекрасно написана, за що Вам належить велика подяка, але її необхідно реклямувати, без реклями в Америці нічого не можна зробити... Вишліть мені Вашу книжку, але попереджаю, що оплату її вартости затримаю до наступного пенсійного чека. Сердечно вітаю Вашу Дружину і Вас, бажаю доброго здоров'я та

спокійного щасливого життя. Залишаюсь з глибокою повагою і пошаною! **Ол.Рішай**». (18.І.1972).

55. «Вельмишановний Колего! Дякую за відгук та за надіслану книгу «Історію Культурних Рослин». Хоч я вже стараюся зменшувати свою бібліотеку та не додавати до неї книжок, але придбаю Вашу цікаву працю. Як емерит міністерства рільництва я, звичайно, користаюсь бібліотекою тої установи, де немало друків за Культурні Рослини, але ж нема української книжки з так вдало підібраними словечками, чи віршами на мотто при кожному відділі. З привітом та поздоровленням за «Історію Культурних Рослин». Поважаюча Вас **Любов Марголіна**». (2.ІІ.1972.).

56. «ВШ Пане ДОСЛІДНИКУ! Ваші статті про рослинний світ я читав з великим зацікавленням в часописі «Українські Вісті» в Новому Ульмі декілька років тому. Сьогодні в цім же часописі від 9.І.72 я прочитав оголошення про вихід у світ Вашої книги «Історія Культурних Рослин». Я дуже цікавлюся цією книгою й відважуюся пропонувати Вам на обмін на мою книгу «Наші ймення, їх походження та значення». «Наші ймення» коштує також десять американських доларів. Як що Ви погодитеся обмінятися книгами, то прошу по отриманні цього листа висилайте один примірник «Історії» на мою адресу. Як тільки я отримаю Вашу книгу, зараз же висилаю по Вашій адресі один примірник «Наші ймення»... Дозволю собі побажати Вам як найкращих успіхів у Вашій дальшій творчості й правдивою пошаною до Вас! **Василь Іркліівський**». (9.І.1972).

57. «Високоповажаний Пане Інженере! На днях я написала Вам, що не отримала Вашої книги «Історії Культурних Рослин», а сьогодні я вже отримала і зраділа, що вона не пропала, але так довго блукала по світі. Дуже вдячна Вам за Ваш труд. Нам треба більше таких фахівців. На жаль, дуже мало таких людей, які б цікавилися й працювали науково. Бажаю Вам багато здоров'я і сили, щоб Ви могли далі працювати. Щирий привіт Пані і найкращі побажання! З поважанням! **Тіна**

Пекарчук». (14.III.1972.).

58. «Дорогий Друже! ...Перш усього треба сказати декільки слів о Твоїй книжці «Історія Культурних Рослин». Вона вимагала від Тебе дуже багато праці, витривалості та впертості. Зібрав Ти дуже багато і досить цінного матеріялу. Думаю, що ця книжка буде мати ціну декільки десятків років, її будуть використовувати наступні автори для ще більш детального розпрацювання матеріялу. Книжка добра, тим більше, що вона є наша в українській мові. Але має і деякі недостатки, як то буває і в кожній книжці. Нічого не маю проти тому, коли Ти на початку кожної культури уводиш мотто якогось поета, але якого чорта уводиш в тексті політичні екскурсії, які в більшості випадків мають ще пропагандний характер, то псує книжку. Таких випадків є в книжці досить, о них не буду говорити, бо то вимагало б багато часу і місця. Або що маю сказати на такі слова: «Українська пшениця в Америці — наш найбільший вклад в американську економіку». То дуже смердить підлизуванням. За першої і другої світової війни ту пшеницю за біснувати ціни Америка продавала до Європи... (Автор листа пише із ЧССР, тому дотримую стиль його писання й мову, вже дещо зчехізовану. — Г.Г.). **Тиміш Краснокутський». (20.III.1972).**

59. «Високоповажаний Пане Гордієнко! ...Ваша книжка «Історія Культурних Рослин» дуже гарна агростатуетка, яку можна прочитати й з пошаною покласти до шафи. Це і все. Користи з неї жодної... **Дмитро Савкевич». (8.V.1972).**

60. «Дорогий Ювіляре! З нагоди Вашого 70-річчя прошу прийняти моє якнайкраще поздоровлення й побажання предоброго здоров'я! Має рацію О.Куленко, кажучи про Вас як про п о е т а рослин України. Хочу додати, що Ви своєю книгою «Історія Культурних Рослин» вписали золоту сторінку науки рослинознавства, збагатили українську науку. Так, я читаю «Українські Вісті» вже 28 років! З правдивою пошаною щиро Ваш **Яр Славутич». (24.V.1972).**

61. «Дорогий Добродію Гордієнко. Спасибі за ВЕЛЬМИ цінну і першу в нас книгу необхідну для кожного дослідника історії, політики, культури та цивілізації, економії та навіть літератури та мови... Висилаю все замовлене — мою скромну працю «Слово педагога». На бажання радо поміщу на Вашу цінну працю рецензію і вміщу в журналі «Українська Нова Книга». Тоді попрошу ще одну Вашу книгу з автографом, а мою, що я дістав від Вас, подарую в Університет. Привіт! **Василь Луців**». (27.У.1972).

62. «Вельмишановний Пане Інженере! Прошу мені вислати книгу «Історія Культурних Рослин». Нам дуже подобаються Ваші статті в «Українських Вістях». Ви зробили велику працю і не змарнували часу, як ми в Польщі. Слава Вам і честь! З пошаною до Вас! **Іван Лютий-Лютенко**». (26.УІ.1972).

63. «Високошановний Пане Гаврило Максимовичу Гордієнко! За 22 роки свого перебування в Австралії, як читач «Українських Вістей» в Новому Ульмі, прочитав сотні (перебільшено, бо всіх разом було лише 186. — Г.Г.) Ваших цінних статей відносно рослин. Від кожної статті пахне Україною. Прошу Вас вислати мені Вашу цінну книжку «Історія Культурних Рослин»... Буду сердечно влячний за Вашу увагу до мене. З часопису «УВ» довідався про 70-річний ювілей Вашого творчого життя, і там же довідався, що Ви народжений в Запоріжжю. Прийміть мої і моєї родини щирі та сердечні побажання бути здоровим духом і тілом і многих літ життя та плідотворної праці на користь і добро українського народу... Ваш далекий Запорожець **Іван Васильович Слинько**». (14.УІІІ.1972.).

64. «Вп.Пане Професоре! Ваша праця п.з. «Історія Культурних Рослин» це дуже корисна та інтересна книжка. Її читається легко, приємно та при цьому все з більшим заінтересованням приступаєте до читання наступного розділу. Вам треба щиро погратулювати, а нам радіти з цього приводу, що така праця не затратилась, а вийшла друком для користи професійного і не професійного українського читача. З

правдивою до Вас пошаною **Богдан Сас**». (16.IX.1972).

65. «Добрий день, шановний і дорогий пане Гордієнко!...Сумую, що Ви, як літератор, вернули ті дві мої останні книги. Але це мені не новина, бо якраз так звані літератори на еміграції замовчують усі мої книжки і мене дивує, що Ви такий великий шанувальник української поезії, також прямуєте тією ж самісенньою дорогою. Мене дивує та Ваша нелюбов (не кажучи про мене), а про мої поезії. Ви наприклад у своїх статтях про рослини залюбки використовуєте цитати навіть десятирядних поетів (не кажучи про їхнє політичне переконання, чи фах,, а мене чомусь навмисне обминаєте... Але, як кажуть, Бог Вам Судія. Пишіть рецензії-оди на посередні грамотні віршики, цитуйте тих авторів у своїх наукових статтях, все ж колись правда вийде на верх і буде соромно прийдешньому поколінню українців, коли вони дізнаються про те навмисне замовчування усіх моїх книжок з боку еміграційних літераторів. З привітом і пошаною до Вас: **Юрій Буряківець**». (29.IX.1972).

66. «Вельмишановний Пане Професоре! Минулого тижня одержав я від мого знайомого Вашу цінну книжку під заголовком «Історія Культурних Рослин». Вам засилаю щирю подяку за так цінну й цікаву Вашу працю разом з десять долями. З глибокою пошаною до Вас! **Микола Корінець**». (30.XI.1972).

67. «Вп.Пане Гордієнко! Вже довгі місяці гому, як мій син Павло прийшов до мене (він також лікар і мешкає в ліпшій дільниці міста) й показав мені Ваш твір-книжку, післану на його адресу, але він слабо володіє українською мовою, а ще менше інтересується історією культурних рослин. Я зараз узяв від нього Вашу книжку, перебрав заплату і аж недавно міг зачати її перечитувати. Книжка дуже цікава й така змістовна, що я міг нараз лише милі відділи прочитати. Ваша тяжка й довготривала праця приносить змістовно багато більше, чим заповідає її титул. Дякую Вам за насолоду й бажаю Вам більше щастя, здоров'я й дальшої енергії до праці. Остаюсь з українським

привітом **Євген Омельський**». (10.XI.1972).

68. «Вельмишановний Пане Колего! Дуже Ви мене обрадували своєю книгою «Історія Культурних Рослин», котру я одержав сьогодні в день виступу астронавтів з Апола 17 на місяць. Не дивлячись на те, що я вже її збільша прочитав і обзнайомився з її змістом, то вона мені ще більше подобається. Широ Вам за неї дякую та напишіть мені прошу, яку б я Вам протигодноту послав у чеській, словацькій або іншій мові. В першу чергу «Історія» робить миле вражіння своєю чистою, ясною наддніпрянською мовою. Читаєш, як насіння лузаєш! Своїм присвяченням світлій пам'яті Ваших батьків та тим, що майже кожна культура була причепурена вдачним моттом з літературної, або народної творчості. Цікаво розповідає про мандрування окремих культур зі своєї батьківщини у нові натуралізовані країни, як напр. українська пшениця в Америку, або як через німців-менонітів читач дістається до історичних подій з часів Катерини II і т.д. Находяться в ній цінні статистичні матеріали окремих культур, котрими фахівці часто користуватимуться... Зі щирим привітом зістаюсь **Максим Федорів**». (12.XII.1972).

69. «Дорогий Колего Гаврило! Дякую красенько за надіслану мені «Історію Культурних Рослин». З великою приємністю перечитав її. Належні Тобі гроші 30 НД марок вислав грошевим переказом. Привіт Вам обом! Твій **Гриць Хомичевський**». (25.XII.1972).

70. «Вельмишановний і Дорогий Пане Гордієнко! В залученні висилаю чек на 10.00 дол. за Вашу ЧУДОВУ Книжку «Історія Культурних Рослин». Ваша Книжка це цінний вклад в нашу книжкову продукцію. Видана чепурно, охайно і з любов'ю та великим знанням предмету! Спасибі за гарний дарунок! Прошу прийняти щиродружні побажання Всього Добра, Щастя, Здоров'я, Многих Літ та **КРАЩОЇ ДОЛІ!** **Іван Костюк**». (26.XII.1972.).

71. «Високоповажаний Пане Гордієнко! Колись

давненько читав я в «Українських Вістях» Вашу коротеньку біографію. Пам'ятаю, що Ви син Запорізького робітника і бувший вояк Української Народної Республіки. А далі стали появлятися Ваші наукові статті про рослинознавство. Це мене дуже цікавило і я з захопленням читав їх. Але сталося так, що я позбувся тої газети «УВ» і так перестав я читати. Нараз прихожу я додому, а мене чекає Ваша цінна книжка «Історія Культурних Рослин»! Я Вам щиро дякую за Вашу книжку і висилаю Вам вартість її. З правдивою пошаною до Вас! **Іван Юхименко**». (12.XII.1972).

72. «Вельмишановний Пане Професоре! Вашу книгу «Історія Культурних Рослин» дістала! Дякую! Це дуже цінна праця і корисна для нашої молоді, які вчитимуться на агрономічному факультеті. Сердечно вітаю Вас і Вашу Дружину. Бажаю Вам обом багато щастя, здоров'я та успіху у Вашій дальшій праці! З пошаною **Зоя Плітас**». (30.XII.1972.).

73. «Христос Народився! Вітаємо Дорогого Земляка Гаврила Максимовича з Різдвом Христовим та Новим Роком. Бажаємо здоров'я та многих літ корисної праці на славу Україні. Дай Боже, щоб Ви видали ще багато корисних творів Вашого фаху, від яких так віяло нашою пахучою Україною, та її чудовою, багатою природою, що нагородив наш далекий Рідний Край сам Господь Бог! Ваші статті колись будуть читати і на 6-ому континенті — Україні, коли вона буде вільна від узурпаторів світу... Ще раз бажаємо Вам здоров'я та успіхів! **Іван Слинко з Родиною**». (2.I.1973.).

74. «Дорогий Земляче!... В Мельбурні є знана діячка Гаєвська, читала вона доповідь про археологічні розкопки в Києві і між іншим подала до відома, що **КАРТОПЛЮ НАШІ ПРЕДКИ КУЛЬТИВУВАЛИ** ще десь доісторичних часів. Її висміяли, і добре! Нехай би читала Г.Гордієнка!... Винна Вам вершика ботанічного! Ваша Землячка **Олена Чорнобицька**». (4.I.1973.).

75. «Вельмишановний і Дорогий Пане Інженере!...А

я тим часом перечитую-студіюю Вашу, справді цінну і дуже інтересну книгу — Історію культурних рослин — і багато з неї вчуся! І подивляю Ваш вклад праці та знання. Це унікальна книга. Як добре, що Ви її написали і для нас і для прийдешніх поколінь. Це ж — енциклопедія! Її можна і треба читати не раз, не двічі, а часто, і читаючи її, людина замкнута в клітках т.зв.урбанізації, знаходить відпруження і спокій. Мені здається, що люди, які живуть у великих промислових містах тому такі непривітні (а то й бувають злочинні елементи, що вони відірвані від природи). Ще раз щире спасибі за Вашу книгу. Бажаючи всього добра Вам і Вашим Рідним, багато сил і кріпкого здоров'я, шлю сердечний привіт! **Леся Лисак**». (20.У.1973).

76. «Дорогий Пана Гордієнко! Оце одержала Вашу книжку. Щиро дякую. Чек залучую. Книжка дуже цікава, багата, маса в ній інформацій. І для дітей колись пригодиться. В нас мало того роду праць. А такої літератури якраз і треба!...На все добре! **Віра Ке**». (14.У.1973).

77. «ВШПана Гордієнко! Вирішив придбати цілість Ваших захоплюючих описів — книжку «Історію Культурних Рослин». Згідно оголошення в часописі «Українські Вісті» — пересилаю в цьому листі чек на десять доларів. Отже чекаю книжку на мою адресу, яку нижче подаю. З великим захопленням я слідкував і перечитував Ваші описи культурних рослин в «Українських Вістях» і дивувався дивом їх історії та красі Вашого опису про них! До Вас з правдивою пошаною! **Михайло Удовиченко**». (3.У.1973).

78. «Вельмишановний П.Гордієнко! Прикладаю при цьому 10 дол. і прошу вислати мені Вашу книжку «Історія Культурних Рослин». З великим задоволенням читаю завжди Ваші статті в газеті «Українські Вісті» про якусь, кожен раз іншу, рослину. В Ваших нарисах вражає глибоке знання предмету поєднане з простотою, а разом з тим поетичністю викладу. Інакше кажучи, люблю і форму і зміст. Сподіваюсь, що й книга Ваша написана такою ж мовою. Надішліть книгу на

адресу:... З пошаною Ваш земляк і співбрат по фаху **Анатолій Степовий**». (22.X.1973.).

79. «Вельмишановний і Дорогий Пане Професоре!.. Ви були такі ласкаві, що мені пропонували одержати безкоштовно Вашу книжку «Історія Культурних Рослин». А мені було якось неловко просити її у Вас. Коли я дізналася, що Академія (УВАН) її має, я взяла її додому й залюбки її читала. Тепер я згадала, що колись я виступала (здається на зборах УТГГ з приводу Ваших нарисів про різні рослини в «Українських Вістях»). Я пам'ятаю, що я хвалила Ваші нариси і радила видати їх окремою книжкою. Це тепер тільки я згадала про це. Здається на Вашу книжку була рецензія в «Свободі»... Я думаю просити О.З. (Проф.Архімович. — Г.Г.), щоби він зробив доповідь про Вашу книжку, бо багато людей не знають, що вийшла така книжка й не бачили її! Всього доброго! Ваша **Наталія Осадча-Яната**». (20.XII.1973.).

80. «ВШановний Пане Гордієнко!... З приємністю констатую, що мова Вашої книжки «Історія Культурних Рослин» добра! Дуже мало помилок, а це буває всюди! То тільки початок мене так насторожив! Я колись Вам випишу деякі зауваги, бо я позначив їх у книзі. Коли читати усю книжку разом, то ще краще враження робить, ніж в газеті! Це Ваша велика заслуга! Дай Вам, Боже, здоров'я за це! Щиро вітаю! Ваш **Дмитро Грушецький**». (22.IV.1974).

81. «Вельмишановний і Дорогий Гаврило Максимовичу! Дуже, дуже дякую Вам за Вашу цінну й цікаву капітальну книжку «Історію Культурних Рослин», яку я одержала від Вас у січні 1974 року. Я мусіла давно написати про це й подякувати Вам за неї. Але це зв'язано з тим, що я хочу в зв'язку з появою цієї праці, підняти питання на Конференції дійсних членів УВАН про підвищення Вас в УВАН у вищий ранг. Про це я говорила з п.Замшою і він сам запропонував, що підпише і він моє прохання. А як буде проф.Архімович в Нью Йорку, то й він міг би підписати... Ваша книжка дуже цікава й важлива. Ви подаєте багато відомостей

різноманітного характеру. В ній цікаве все: з приказки, чи з прислів'я і вживання в культурі й побуті не тільки в Україні, а також і в інших країнах. Також важливі вказівки на посівні площі багатьох культурних рослин в Україні... Ви використали дуже багато літератури і де Ви її діставали?!... Коли я починаю читати Вашу книжку, то мені так цікаво, що я з трудом відриваюся прочитавши про одну, другу рослину. Всього доброго! Ще раз дякую за книжку! **Наталія Осадча-Яната**. (8.III.1974.).

82. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Одержала я Вашу книгу прекрасну «Історію Культурних Рослин», а днів декілька перед тим листа. Як я нею зраділа — заледве чи зумію Вам розказати. Ваша великодушність до сліз мене розхвилювала! А, скажіть, чим я заслужила у Вас на стільки уваги? Я зразу взялася до читання. Ваше кожне слово оживало золотом пшениці, шелестом жита, «вусатого» ячменю. А конюшина — ох, конюшинка, моя уява вже розкошувала! Віночком спліталась у Вашій книзі конюшинка і «символом Святої Трійці» говорила із почуваннями душі... Я даліше читала і... пахли акації... «молилась акації», вони ж біля мого дому росли. Тополі про мого Любого Тараса Шевченка розказували. А верба мріям моїм коси заплітала... І білі каштани із сонцем гордо розмовляли. Я пестила яблуневий цвіт, бо це напевно писали Ви про той, що у нашому саду розливав красу... Ну і дивіться, що Ви мені подарували, Ви всю красу України у свою книгу поклали. Вартості Книги — не має границь! Остаю у щирій пошані до Вас та кланяюся Вашій Шановній Дружині! **Ірина Дибко Шраменко**». (12.II.1975.).

83. «Шановний Пане Гордієнко! Як живете, чи ще маєте свої книжки на продаж «Історію Культурних Рослин»? Я хочу 4 штуки для своєї книгарні. Вашу книгу, що Ви нам прислали 1971 року, ще непродано. (Як на Америку, то книгарський рекорд!!! — Г.Г.). Минувшого тижня я взяв її до хати і почав читати. Так мені подобалася, що я рішив більше замовити і

старатися особисто її поширувати. Як Ви так вивчили про всі рослини? Кілько Ви книжок перечитали? Прошу мені відписати на мою домашню адресу, а я Вам вишлю меду, як признання, що Ваша книжка мені подобалася. Гратулюю Вам! Хочу знати про Вас більше. Навіть хотів би з Вами побачитись. Скажіть чи буваєте в Нью Йорку, чи треба їхати до Філадельфії? Прошу відпишіть. Остаюсь з Пошаною до Вас! **Мирон Сурмач**. (9.IX.1975).

84. «Вельмишановний Пане! Щиро дякую за книжку «Історію Культурних Рослин», яку дістала вже досить давно і повинна була раніше відписати та подякувати. Але в мене хронічний брак часу... Книжку переглянула, дещо перечитала, робить враження дуже солідної праці. Поетичні «мотта», або, як казав Осьмачка «проясні» багато додають до вартости книжки. Одне, чого справді бракує, це ілюстрації. Хоча б схематичні рисунки, щоб давали уявлення про вигляд рослини. Та це піднесло б кошти видання... Щиро вітаю Вас і Вашу Дружину! **Марія Кейван**». (26.У.1975.).

85. «Вельмиповажаний Пане Професоре Гордієнко! Два, чи три роки тому (не пригадую докладно) Ви мені вислали один примірник Вашої власної праці «Історія Культурних Рослин». Цю книжку я прочитав дуже уважно, щоб дещо з цієї книжки затрималось мені в пам'яті. Одної літної, погідної неділі мої знайомі захопили мене в парку при читанні Вашої книги. Попросили у мене переглянути її, я їм дав. Після перегляду книжки їм забажалося набути й собі цю книжку по одному примірникові у власність. Тому оце й звертаюся до Вас, як що ще маєте Вашу книжку, попрошу прислати на мою адресу два примірники. Залишаюсь з пошаною до Вас! **Михайло Гречко**». (15.XII.1975.).

86. «Вельмишановний Пане Професоре!... Вашу монументальну працю «Історію Культурних Рослин» бачив я тому два роки. Це надзвичайний твір, прецизне і всесторонньо опрацьоване видання, написане правдивим знавцем в тій ділянці, що кожному розвідку

писав з великою увагою і любов'ю...Я дуже люблю природу і мене цікавить все про неї написане, а ще до того, коли добре написане. Ваші статті витинав, де тільки їх побачив, в «Свободі», в «Українських Вістях» (Новий Ульм) і т.п. В Альманаху «Відродження» на 1968 рік (перший Альманах моєї редакції), я також надрукував Вашу статтю «Тис — заповідне дерево Українських Карпат». Бажаю багато сил для праці і успіху. **Маркіян Фесолович**. (19.УІ.1976.).

Гаврило Гордієнко

ЧЕРВОНА
КАЛИНА

ВІДГУКИ

на «ЧЕРВОНУ КАЛИНУ»

Хто особисто одержав «Червону Калину», той особисто й подякував, часом з великим почуттям, бо «Червона Калина» була ще одною несподіванкою для авторового оточення.

Здрукованих відгуків на «Червону Калину» авторові відомі такі:

1. **«ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО: «ЧЕРВОНА КАЛИНА».** Етнографічна студія. Лука Луців. «Свобода», ч.6, 10.січня 1975.
2. **«ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО: «ЧЕРВОНА КАЛИНА».** Етноботанічна студія. С.Луцька. «Наше Життя», ч.2. Лютий 1975.
3. **«ОГЛЯД ЗБІРНИКА «ЧЕРВОНА КАЛИНА».** Ігор Качуровський. Переслано в Україну 25.грудня 1974 року з радіостанції «Свобода» в Мюнхені.
4. **«ЧЕРВОНА КАЛИНА ГАВРИЛА ГОРДІЄНКА».** Василь О.Луців. «Життя і Школа», ч.4.(149). Вересень-Грудень 1974. Стейт Каледж, Пенсильванія.
5. **«ЧАРІВНА КНИЖКА».** Віра Ке. «Новий Шлях», ч.26, 28.червня 1975. Торонто.
6. **«ОГЛЯД ЗБІРНИКА «ЧЕРВОНА КАЛИНА».** Ігор Качуровський. «Наша Батьківщина», ч.288. Червень 1974 (фактично 31.липня 1975). Монтейн Дейл.Н.Й.
7. **«ЧЕРВОНА КАЛИНА ГАВРИЛА ГОРДІЄНКА».** Святомир М.Фостун. «Українська Думка», 46.(1491.). Лондон.
8. **«КУЛЬТ КАЛИНИ»** Гаврила Гордієнка. «Українське Козацтво», ч.2. (36.). Чікаго.
9. **«ЧАРІВНА КНИЖКА»**, Віра Ке. «Жіночий Світ»,

ч.10. Жовтень 1975. Торонто.

10. **«КНИЖКА ПРО ЧЕРВОНУ КАЛИНУ»**. Ольга Кузьмович: «Юнак», ч.11. Листопад, 1975. Бабилон.

11. **«ЧЕРВОНА КАЛИНА УКРАЇНСЬКИМ ДІВЧАТАМ»**. Іван Овечко. «Вільний Світ», ч.45, 8.листопада 1976. Вінніпег.

12. **«ЧЕРВОНА КАЛИНА» ГАВРИЛА ГОРДІЄНКА**. С.К. (Світлана Кузьменко). «Молода Україна», ч.232. Січень 1977. Торонто.

13. **«ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО: «ЧЕРВОНА КАЛИНА»**. Маркіян Фесолович. «Наш Клич», ч.6.(2059.). Буенос Айрес.

Згадані рецензії звернули увагу покупців на «Червону Калину», бо численні з них при замовленнях книги посилалися на згадані рецензії й часом на оголошення, яке було в «Свободі», одне-єдине протягом чотирьох тижнів. Далі наведено деякі із відгуків на «Червону Калину». Тому, що всіх їх було забагато, вибрано для друку лиш ті, які мали в собі деякі моменти, варті уваги й сторонніх читачів, а не лиш адресата!

1. «Вельмишановний Пане Професоре!...В справі видання Вашої праці п.з. «Червона Калина», не відповідали Вам довший час, бо не було рішення Редакційної Колегії у згаданій справі. Тому, що наші фонди невеликі, а на черзі готовий до друку «Літопис Волині» і інші твори, тому не зможемо видати в цьому році Вашу цінну працю. Просимо вибачити за спізнену відповідь. З глибокою до Вас пошаною За Управу ІДВ (Інститут Дослідів Волині), Онуфрійчук» (20.У.1973). (Не зрозуміли волиняки моїх намірів, а я вже їм і не пояснював, а видав власним трудом і накладом у фіктивному видавництві «Хортиця», а «Червоній Калині» так би пасувало вийти з маркою волиняків! — Г.Г.).

2. «Шановний Колего! Книжечка про калину дуже чепурна! Гарний опис рослини та й поезії знаменито

підібрані. Дякую за пам'ять! Бажаю Вам успіхів у Вашій праці. Вітаю сердечно Вас обох! З пошаною **Софія Гасвська**». (25.X.1974).

3. «Високоповажаний і Дорогий Пане Інженере! Щирісердечно дякую Вам за прекрасний дарунок — «Червону Калину»! Я нею захоплена. Ви справді завдали собі чимало труду, щоб опрацювати цю цінну книжку. Бо, як слушно кажете у передмові, калина — це вже не кущ, це є легенда, і символ нашого народу. Дуже добре, що Ви зібрали все, що можна про неї сказати, в одну студію. Треба було і великого знання, і великої любови, щоб це зробити. Тисну Вашу руку, гратулюючи за цей цінний вклад і в науку, і в літературу. Зовнішність книжки мені зокрема подобалася. Обкладинка, рисунок на ній, добір кольорів на ній чудові!.. Отже, коли книжка має такий високоестетичний, мистецький вигляд, це для деяких естетів дуже важливе. До калини ми всі маємо пієтизм, у мене він дуже сильний... Коли я вперше побачила тут калину, а бачиться її в Стейті Нью Йорку дуже рідко, я страшенно зраділа. Мов би зустріла когось рідного, давно не баченого... Я ще раз дякую за цю дорогу для мене книжку! Бажаю творчих сил, багато здоров'я, погідних днів і радості! Пересилаю привіт Вашій Вп.Дружині! Сердечно здоровлю! **Леся Лисак**». (29.X.1974).

4. «Дорогий Пане Інженере! Сердечно дякую за чудову «Червону Калину»! І формою, і змістом прекрасна! Подивляю й «чолом» перед Вашою працевитістю і дивує мене, де Ви роздобули стільки матеріялу?! Я з великою приємністю прочитала і ще буду читати, а тепер позичаю знайомим, хай насолоджуються. Сердечно Панства здоровлю і ще раз дякую за такий вартісний дарунок! Ваша **Надія Вербіяна**». (31.X.1974.).

5. «Високоповажаний і Дорогий Гаврило Максимовичу! Щиро дякую за присилку цікавої і чепуренької книжечки «Калина». Я завжди помічав у Вас, поруч з

захопленням рослинним світом, нахил до поезії. Отже цей нахил знайшов свій вдалий вияв у «Калині». На черзі ще такі українські улюблені рослини, як барвінок та інші. Сердечне привітання Вам і Вашій Дружині від нас обох. **Олександр Архімович**. (26.X.1974.).

6. «Дорогий Земляче! Тільки сьогодні одержав «Червону Калину», яку Ти вислав 19.жовтня ц.р.... Твоя книжочка видана дуже репрезентативно як по формі, так і по змісту, її кожний прочитає з найбільшою насолодою і не раз умиється сльозами, як має серце українське... Що Ти збагатів з своїх видань так, як я, тож висловлюю Тобі моє співчуття! Гроші для ксьондзів, попів і адвокатів, а для нас вистачить узнання читача. Тож продовжуймо наші праці для Батьківщини із щирою любов'ю. Міцно тримайся! З привітом **Сава Зеркаль**». (1.XI.1974.).

7. «Дорогий Пане Інженере! Я зворушена Вашою ввічливістю, що не забуваєте мене. Сердечно дякую Вам за цінний дарунок — монографію «Червона Калина», яку Ви видали й присвятили українським дівчатам. Кращого дарунку в 60-ліття збройного виступу УСС-ів я не могла собі бажати. Прошу мені прислати ще три примірники «Червоної Калини»... Щиро здоровлю Вас з Дружиною! Ваша **Ганна Дмитерко Ратич**». (4.XI.1974.).

8. «Вельмишановний Пане Інженере! Дякую за книжку «Червона Калина». Для мене вона дуже цікава, як матеріал до обрядовості і до мого словника куховарства, над яким я далі працюю... Щиро Вас здоровлю! **Наталія Чапленко**». (4.XI.1974.).

9. «Вельмишановний Колего! Дякую за прислану чарівну таку багатозначчу в народнім уявленні «Червону Калину»! Нагадала вона з радістю почуття молодих років. Як довго, з якою любов'ю Ви її підготовляли?! З приємністю придбаю її до своєї книгозбірки. З привітом та пошаною **Любов Марголіна**». (4.XI.1974.).

10. «Шановний Пане Гордієнко! Сердечно дякую

Вам за увагу і за книжку «Червона Калина». Бажаю Вам міцного здоров'я на довгі роки продовжувати Вашу високооцінюючу працю! З пошаною до Вас і до Вашої Дружини! **Ніна Наливайко**. (8.XI.1974.).

11. «Дорогий Друже Гаврило! Дякую Тобі за пам'ять, що надіслав мені Твою «Червону Калину». Матеріал Ти зібрав добрий про те, як шанували калину в Україні. Жаль, що Ти не звернувся перед тим до мене. Я б Тобі подав ще декільки пісень про калину з українського весілля на Полтавщині... Ну, та гаразд і так. Нехай молоді дівчатка на еміграції узнають, як шанували калину їхні бабки і прабабки. Бувай здоров! Твій **Павло Галян**». (8.XI.1974.).

12. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Невимовно Вам я вдячна за те, що так прекрасно Ви написали про мої скромні вірші. Ви мене до глибини душі зворушили... Ви і Ваша Шановна Дружина — без сумніву — люди великих Душ! Ваша «Червона Калина» у мене розхвилювала найніжніші почуття краси і розцвіла калиновим цвітом... У мене саме є доня, їй 15 років зараз. Корисною Ваша книжка дуже буде. Вшановували ми (70 Відділ СУА) УСС-ів із 60-літтям і ось із Вашої книжки панна Ляля Мартинюк прочитала «Стрілецькі Могили», ст.84... З пошаною до Вас! **Ірина Дибко**». (26.XI.1974.).

13. «Вельмишановний Гавриле Максимовичу! Сердечно дякую за милий дарунок — «Червону Калину». Цікавий матеріал і гарно опрацьований, як зрештою і все, що Ви друкували в «Українських Вістях»... Бажаю всього доброго! Бувайте здорові! **Оксана Соловей**». (11.XI.1974.).

14. «Високоповажаний Пане Інженере! Ще не прочитав, але тільки переглянув Вашу «Червону Калину». Уважаю, що дуже гарно, змістовно і цікаво написана. Бажаю Вам щастя і здоров'я у Вашій дальшій творчій праці! З щирим привітом Ваш **Константин Церкевич**». (12.XI.1974.).

15. «Високоповажаний Пане Інженере! Щиро дякую

Вам за прислану мені Ваш твір — книжочку — «Червона Калина». Це цінна праця, як і перші Ваші твори... Гратулюю Вам. Між іншим, як я ще був у російській армії командиром баталіона 358 піхотного Суджанського полку, то, йдучи на залізничну станцію Улеаборг в Фінляндії мої вояки співали пісню, де під кінець були слова: «як умирав козак на чужині й просив, щоб йому насипали високу могилу й щоб посадили червону калину». Ст.33 у Вашій книжочці. Добру працю Ви зробили й робите... З правдивою пошаною до Вас мітр. Прот.о. Андрій Кість». (12.XI.1974.).

16. «Шановний Пане Гордієнко! Широ Вам дякую за Вашу пам'ять. Ваша книга «Червона Калина» була для мене приємною несподіванкою. Мені на правду приємно читати Ваші твори. «Червону Калину» я читаю вже другий раз. Калину Ви так чудово змалювали. Ваша книга принесе багато користи молодому поколінню. З правдивою пошаною до Вас! Петро Гомель». (15.XI.1974.).

17. «Дорогий Пане Гордієнко! Широ дякую Вам за книгу «Червона Калина». Читати її зараз не маю часу, але знаючи Вас, я переконаний, що Ви пишете тільки добре, тому я з приємністю приймаю Вашу книгу. Щастя Вам, Боже, у Вашій корисній праці. Бажаємо Вам і Вашій Дружині здоров'я кріпкого і віку довгого! З пошаною до Вас Іван і Олена Олексюки». (13.XI.1974.).

18. «Дорогий Друже!... Так от зібрався сьогодні писати Тобі, як переглянув Твою солідну (як завжди!) працю «Червону Калину» і тільки подивляю Твою терпеливість НАЗБИРАТИ те все! Так от щодо Твоїї книжки. Вона досить тяжка, щоб післати її в Україну братові, хоч там Жодної Політики немає... Як що йдеться про «калиновий міст», то я особисто не знаю його ТОЧНОГО перекладу. А чому Ти не згадав Маланюка з його «Подєбрадцям».

«Ось стрінемось, як після злого сну
Й здається десь на калиновім мості
Стрічаєм двадцять котрусь там весну!»...

Бувай здоровий! Твій **Микола Гадзяцький**.
(15.XI.1974.).

19. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Книжку Вашу «Червону Калину» отримав і за одним замахом проковтнув. Книжка написана цікаво і дуже добре видана. Бачу, що вклали Ви туди досить таки праці! Дякую щиро за подарунок! З пошаною **Анатолій Степовий**». (16.XI.1974.).

20. «Високоповажані й Дорогі Панство! Сердечно дякую за книжку Пана Професора «Червону Калину», яка є справді цікава й оригінальна. Взагалі маю до Пана Професора не тільки пошану за його працю, але й велику теплу прихильність, бо його твори не якийсь сухий, академічний реторичний матеріал процементований висушеними поглядами, а живий зміст, без зайвих слів, повний «сочистих» фактів. Цього роду книжки не наводять на читача сон, не просуваються перед очима, як віз з поломаними колесами запряжений до кулявого коня. Про «Червону Калину» напишу окрему рецензію... Ще раз дякую і за книжку і свіжі ідеї! Вітаю і пригортаю Вас обоїх Дорогі Панство! **Віра Плавушак**». (13.XI.1974.).

21. «Вельмишановний Пане Інженере! Дістала Вашу книжку «Червона Калина». Дуже гарно видана. Трохи переглянула і вважаю, що це є дуже цінний вклад до нашої літератури! Зі щирим привітом для Вашої Дружини й для Вас та з пошаною! **Зоя Плітас**». (15.XI.1974.).

22. «Дорогий Колего! Дякую за книгу «Червона Калина». Мені вона надзвичайно подобається. Вона патріотична, інформативна і оптимістична. Написана з любов'ю і дуже добре видана. Але маю питання для моєї дружини. В Айдаго вона знайшла калину й хотіла щось із неї зробити, але вона виявилася гірка, як наша доля. Чи не знаєш яких таємничих рецептів, щоб викоринити з неї гіркий смак? Наперед дякую! Твій **Леонід Романюк**». (18.XI.1974.).

23. «Дорогий Пане Гордієнко, з Вашої книжочки

«Червона Калина» довідалася, що і в моєму садку є калина. Я Вам посилаю книгу, в якій на ст.40-43 є їх декілька й може Вам цікаво буде проглянути їх. Як би ми жили на Україні, то може був би спір яка є емблема нашої національної квітки соняшник, чи калина? Яка Ваша думка? Дякую за Увагу й авторську присвяту. Цікаво які Ваші дальші пляни щодо видавання Ваших книжок, а напевно Ви її маєте?! З пошаною! **Тетяна Д.**».
(15.XI.1974.).

24. «Вп.Пане Професоре! Щиро Вам дякую за «Червону Калину». Ціла моя родина захоплена нею. Я прочитав її уже кілька разів і за кожним разом все знаходжу щось нове. Направду, Дорогий Пане Професоре, Ви нам зробили велику і дуже приємну несподіванку. Художнє оформлення книжки знамените! Ще раз щире Вам спасибі! Ваш **Євген Лукомський**».
(18.XI.1974.).

25. «Вельмишановний Пане! Дякую за Вашу книжечку «Червона Калина». Студія про калину, цікава праця, фахово опрацьована й видана «по людськи» (буває, що люди пишуть, а видають «по собачому»)... Фабрика паперців «Калина» була в Тернополі, не у Львові. Тернопільці «загніваються» на Вас, бо ця фабрика була їхньою гордістю. Це так, для інформації. З пошаною **Осиг Залеський**».
(20.XI.1974.).

26. «Вельмишановний Авторе «Червоної Калини» Пане Г.Гордієнко! Дякую Вам за книжку «Червона Калина». Я дома на Україні мав куц калини коло хати. І тут маю коло хати проти вікон два куці калини. Так рясно червоніють 100, сто, грон квіток, як китиці. Листя вже опало, а ягоди висять до самої весни... З пошаною до Вас **Іван Гребінник**».
(22.XI.1974.).

27. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Щиро дякую за прислання книги «Червона Калина», яку я одержав учора. Прочитав тільки декільки карток — книжка написана дуже цікаво, із богатим науковим змістом. «Червона Калина» справді надається, щоби її давати в дарунку, тому прошу прислати мені ще два

примірники (побільше би таких покупців! — Г.Г.). З правдивою пошаною до Вас! **Олександр Фаріон**. (22.XI.1974).

28. «Високоповажаний Пане Авторе! Вашу книжечку «Червона Калина» вже вспіла потрохи переглянути і почитати. Призначила її (книжечку) для дочки на уродини з такою допискою:

Любій доні Ганусі
На спомин матусі
Цю книжечку — перлину
Про червону калину.

Прошу ще одну книжку «Червону Калину», буде для внучок від сина. Читаючи поезії про калину, прослезилася, бо ввижалась уся Україна. Коментарі, думаю, зайві, пишу, як відчуваю. З пошаною **Олена Харамбура**. (21.XI.1974.).

29. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Почуваюся до милого обов'язку зложити Вам мою щирю подяку за присутність і шанування моєї 40-літньої театральної праці, за прихильність та Вашу увагу до мене, як рівнож за дуже вартісний дарунок («Червона Калина» — Г.Г.). Вдячна Вам **Віра Левицька**. (22.XI.1974.).

30. «Дорогі! Мені аж соромно, що я аж до цього часу не подякувала за чудову книжечку пана Гаврила «Червону Калину», а все через те, що я тепер і швець, і жнець, і кравець, і на дуду грець (недавно овдовіла! — Г.Г.) і треба багато коло хати щось зробити. Та вертаюся до «Червоної Калини», на мою думку це був гарний помисел написати за цей символ українства, що супроводжував і супроводжує український побут на протязі усього його життя. Добре зроблено й тому, бо виявляє, що цей символ не вмер і що з однаковим сантиментом шанується й тепер українськими поетами, що немов би зв'язує давнє з теперішнім, як щось дороге, нероздільне й притаманне й близьке усьому нашому народові... Тому мені так подобається ця книжечка в своєму дбалому оформленню і в такому вмілому сполученню ботаніки з поетичним змістом... Здоровлю

Вас, як найкраще й цілую! **Ваша Ірена Шох**. (19.XI.1974.).

31. «Високоповажаний Пане Інженере! Широ дякую Вам за Вашу прекрасну «Червону Калину». Подивляю Вас, що зібрали стільки матеріалу. При нагоді буду старатися згадати про Ваше видання у «Свободі», та коли це зможе бути, залежить більше від Редакції, як від мене, бо тепер ідуть Різдвяні Свята. Широ здоровлю! З правдивою пошаною! **Лука Луців**». (29.XI.1974.).

32. «Вельмишановний Пане Професоре! З приємністю і вдячністю повідомляю, що книжку «Червона Калина» одержав. Напевно кожний її радо прийме і привітає. Це ж бо унікальна студія про найулюбленішу й найширшого чуттєвого примінення в Україні рослину. І стиль тепленький і дівчатам присвята — все це йде впарі. Як щоб журі нагороджувало за найкоротші дотепер після слово автора — то й тут Вам признання! Десь то Зоя Когут писала, що вона багато світу обійшла, але такої калини, як на Україні, ніде не знайшла. Цей вірш появилвся мабуть уже після Вашої книжки. Хотілося б мати на книжці і Ваш власноручний підпис. Бажаю щиро Вам здоров'я і успіхів у дальшій літературній праці. Ваш **Іван Кравчук**». (27.XI.1974.).

33. «Високоповажаний Пане Професоре! Спасибі за Вашу «Червону Калину», яку я з радістю прочитала, як і попередню «Історію Культурних Рослин». В замін висилаю Вам мою книгу «Мовостиль Ольги Кобилянської» (обмін був з приємністю прийнятий! — Г.Г.). З пошаною **Олександра Копач**». (24.XII.1974.).

34. «Шановний Пане Професоре! Дуже мені було приємно отримати від Вас книжку «Червона Калина», за що щиро дякую! Я, як бувший Ваш студент У.Т.Г.І. в Регенсбурзі, дуже ціную Ваші праці й радо їх купую. Але мені було б ще приємніше, як би Ви дали свій автограф. З щирим привітом до Вас Ваш **Анатолій Яцюк**». (3.XII.1974.).

35. «Високоповажаний Пане Інженере! Широ дякую

Вам за книжку «Червона Калина». Книжка ця опрацьована науково, дуже старанно і як цікава розвідка, удокументована використанням багатьох достовірних джерел, оперта на народних звичаях, українському побуті та історичній минувшині, являється дуже цінним вкладом в українську літературу. Написана займаючо, легким, приступним стилем, видана дбайливо на гарному крейдяному папері, з естетичним смаком та гарно ілюстрована, робить симпатичне враження. Щиро Вам, Впов. Пане Інженере, гратулюю, а бажаючи дальших гарних успіхів та всего найкращого, остаю з глибокою пошаною **Мирослав Абрисовський**. (4.XII.1974).

36. «Високоповажаний Пане Професоре! Високо оцінюючи Вашу працю про калину, її виспів і почитання в українському народі й літературі. Хочемо при цій нагоді сказати ще, що книжка своїм зовнішнім виглядом робить дуже естетичне враження. З приємністю очікуємо появи нової праці — та щиро сердечно поздоровляємо Вас! **Богдан, Оля Саси**». (5.XII.1974.).

37. «Вельмишановний Пане Професоре Г.Гордієнко! Дуже вдячний Вам за надіслану Вами книгу «Червона Калина». У всіх відношеннях книга справляє дуже, дуже добре враження. Багато споминів вона викликає, а особливо чомусь з юнацьких років. Уявляю — скільки Вам прийшлося попрацювати, щоб видати цю книгу. Ще раз Вам щиро дякую! З пошаною й привітом **Віктор Андре**». (5.XII.1974.).

38. «Вельмишановний Земляче! Щиро дякую за «Червону Калину». Була вона для мене справді, як то кажуть, милою несподіванкою. Вже показав її нашому головному редакторові і дістав згоду зробити про неї радіопересилання. Думаю, що це пощастить здійснити ще до кінця року. Копію скрипту гришлю. Ще раз дякую! Ваш **Ігор Качуровський**». (6.XII.1974). (Пересилання відбулося 25.XII.1974. — Г.Г.).

39. «Високоповажаний і Дорогенький Пане

Професоре! За Вашу милу цінну несподіванку «Червону Калину», що отримала вчора, найщиріше Вам дякую! Ви, як бджілка, все працюєте й працюєте! Нехай Милосердний посилає Вам і Вашій Дорогенькій Дружині добре здоров'я та всього добра! Ваша праця «Червона Калина» надзвичайно цікава, я вчора зразу ж ввечері взялася тільки «проглянути» та й зачиталась! Чудово! Чудово!... Щиро, щиро бажаю я Вашій милій Дружині і Вам доброго здоров'я і всього благополуччя! Вітаю сердечно. Щироповажаюча Вас Ваша Алла Остапчук». (4.XII.1974).

40. «Вельмишановний Пане Гордієнко,...висилаю Вам цього трохи припізненого листа подяки, і то подяки подвійної: і за статтю про «Хитру макітру» і за подаровану «Калину». Браво і за одне й за друге! Я думаю, що Ви єдиний український поетичний ботанік. Так уже розписали Ви та розспівали ту калину, що їй, бідній, і не снилося! Вважаю книжку дуже вартісною і з свого боку, не як «відплату» за Ваші рецензії, а з щирого захоплення, напишу огляд для «Української Книги»... Вітаю Вас щиро! З пошаною Ганна Черінь». (11.XII.1974.).

41. «Дорогий Колего! Може Тебе порадувати: на нашому різдвяному обіді в американському клубі двоє наших українців зголосилися по Твою книжку «Червона Калина»! Один із них, якому я дав для прочитання, сказав, що ВІН АЖ ПЛАКАВ, читаючи деякі місця (то вже це одне оправдує Твою працю!) і хоче набути у власність, щоб мати завжди під рукою, а другий, почувши таке, заявив, що й він просить замовити й для нього. Отож висилай на мою адресу два примірники! Згори дякую! Твій старий колега Микола Гадзяцький». (13.XII.1974).

42. «В.Шан.Професоре! Вдячний за авторський підпис на «Червоній Калині». В книзі матеріал зіставлений інтересно, зі знанням і смаком. Бажаю рівнож матеріальних успіхів! Я заінтересований кольоровим образом калини уміщеним у Вашій книзі. Чи можна його дістати і де і в яких розмірах? Буду

вдячний за інформацію! З пошаною **Остап Котик-Степанович**. (16.XII.1974.).

43. «Дорогий Гаврило! Колись весною цього року я писав Тобі, що збираюся покидати Вашингтон. Ти не виявив ніякого зацікавлення цією вісткою і надіслав свою «Червону Калину» на мою стару адресу. На щастя пошта (хоч зовсім чорна) переслала її на мою нову адресу... Твоя «Червона Калина» дуже чепурно видана, навіть естетично. Це цікаве поєднання ботаніки й поезії, але я волюю поезію без ботаніки... Твій **Микола Кушніренко**». (26.XII.1974.).

44. «Шановний Пане Інженере! Вашу книжку «Червона Калина» я отримала. Книжка мені подобається. Видно, що Ви вклали багато праці, — цікава змістом. Моє покоління ще її прочитає і оцінить, але молодше — це вже великий знак питання??? Я вчу в старших клясах школи українознавства української мови, літератури й взагалі культури і т.д. Сумно це все виглядає, але помимо того, що я вкладаю багато праці, я не втрачаю надії, що може хоч одиниці втримаю в пошані до всього українського... Ваша **Леся Гелецінська**». (25.XII.1974.).

45. «Дорогий Пане Професоре! Тисячі літ люди були переконані, що чоловіки не мають одного ребра, тому, що Бог зробив з ребра Еву і нікому не прийшло на думку порахувати ребра обом полам, щоб переконатися, чи історія з раю правдива? Так само люди їли, співали, танцювали, вишивали калину — а нікому не прийшло на гадку про калину написати книжку! Аж Ви дістали цю шляхетну ідею. Не дивуюся, що дехто плакав, коли читав Вашу книжку, бо в ній багато щирого, правдивого, поетичного, приємного... Ваша **Віра Плавушак**». (24.XII.1974.).

46. «В.Ш.Пане Гордієнко!.. Широ втішений несподіванкою і гарним подарунком нашій культурі — Вашою «Червоною Калиною». Радий, що Ви не тільки дали наукову, дослідчу працю, але й збагатили її здобутками української поезії. Чудовий твір, наша

природа, культура народня і люди, які вміють все це сполучити і передати іншим!...Шкодную і шкоднують інші, багато читачів, що нема Ваших статей в «Українських Вістях». Може тому, що редакторство «УВ» перебрав Ф.Гаєнко?! Залишаємося з глибокою пошаною **Олександр і Софія Скоп**». (27.XII.1974.).

47. «Достойний і Дорогий Пане Професоре!... Ваша заслуга в тому, що Ви розпочали (започаткували) студії над пов'язанням природи й нашого народу своєю етноботанічною студією про червону калину... На латинський Свят Вечір одержав Ваш дарунок, чудово видану «Червону Калину». У нас чогось такого досі не було. За те подякують Вам прийдешні покоління — хоч (я сподіюся), що через зависть теперішні наші вчені не дуже будуть Вас хвалити. Через латинські свята я сидів тільки з Вашою книжкою в руках... Прийміть, Дорогий Професоре, щирю подяку від мене за Ваш труд! Ваш **Юрій Лісовий**». (26.XII.1974.).

48. «Шановний Труженику в збагаченні Української Культури за межами Рідного Краю, Г.Гордієнко! Щиро дякую за надіслану працю «Червона Калина». Високо ціню Вашу працю в галузі природознавства. Ціни Вашої праці немає, а лише можу висловити щире спасибі. Часто заглядаю до Ваших друкованих праць довідатися про потрібну рослину, та все згадую Ваше імя добрим словом! З пошаною **Анатолій Білоцерківський**». (5.I.1975.).

49. «Високоповажаний Пане! Ваша книжка «Червона Калина» надана в Філадельфії ще в жовтні, дійшла до нас щойно тепер. Це із-за штрайку поштових працівників у Франції. Але ми Вашою книжкою дуже втішилися й прийняли її, як Різдвяний подарунок. У Вас оригінальні думки представляти природу, не втертим шляхом подаєте читачеві опис природи, а рівночасно збагачуєте його знання і перлинами з літератури, народної словесности. Це дуже цікаво... Але ж і Ви мусите мати гарну бібліотеку, бо ж у Вас стільки різних прикладів, що без бібліотеки цього зробити не можна. Ще раз дуже гарно дякуємо і з Новим Роком вітаємо та

бажаємо багато здоров'я, сил для дальших успіхів у Вашій праці! За бібліотеку НТШ Дарія Сіяк». (8.І.1975.).

50. «Вітаємо Дорогого Земляка Гаврила Максимовича, бажаємо здоров'я та завзяття на многії літа для корисної праці на славу України. Хвала, честь і подяка Вам за «Червону Калину». Нехай наша червона калина не в'яне і не мерзне від московського холоду, а червоніє доки житиме Україна. Ще раз сердечно дякуємо і бажаємо здоров'я, завзятости та відваги в справі розбудови української національної культури поза межами України. **Іван Слинько з родиною**». (14.І.1975.).

51. «Дорогий Колего! Дякую за чепурненько видану збірочку «Калина» і дуже гратулюю в успішному продовженню в літературній творчості. За наших специфічних умов письменницької праці емігранта і видавничих, при такому «збуті», як він є, — треба не аби якої витривалості і уміння. Книжечку «Калина» я вже подарував одній 18-літній дівчині. Вона і її мати дуже з неї вдоволені. Мама каже: «дивлюсь на той образок і ніби живу калину бачу у нас дома в садку». Бачите, знаходяться люди, що й радість з того мають. Щиро здоровлю! **Юрій Гончаренко**». (16.І.1975.).

52. «Дорогий Земляче! Дякую за «Червону Калину», такої поетичної наукової книжки ще ніколи і в руках не тримала. Прийшла на світ Божий, цікаво, яка її (книжки) доля зустрине... Бажаю Вам доброго здоров'я, доброго настрою і сил на творчу працю. Ваша землячка **Олена Чернобицька**». (24.І.1975.).

53. «ВШ Пане Професоре! Ваша «Червона Калина» прилинула до мене, за що щиро дякую. З увагою проглянув я цю Вашу працю. Досконально висвітлюється все в побуті, звичаях, нерідко в повір'ях і т.п., що пов'язано з калиною з прадавніх давен українського народу.

Особливо колосальна праця розділу збірки муз, що в дійсності пов'язано все з вінком, цвітком, пучком калини, мабуть сягаючи ще прапредківщини слов'янки-

дівчини-українки-калини,— передаючи ланцюжком аж в наші часи. Все це було порозкидане в пам'яті багатьох поколінь, пописано окремими приповідками та віршами різних письменників і т.д. і то довшого часу. Ви ж спромоглися все це зібрати до купи й висвітлити зміст калини в побуті українця, що овіршовується в музах побут-звичай української дівчини-калини. Ваша посвята «Червоної Калини» українським дівчатам є цілком дотична й гадаю, що «**ЧЕРВОНА КАЛИНА**» колись займе у вільній Україні своє відповідне місце на полицях бібліотек жалібности-туги, весілля, співу, танку й т.п. та буде радісною згадкою про автора. Нехай же Ваша мета здійсниться ще на Ваших очах...З належною подякою й правдивою пошаною **Василь Іркліівський**». (6.I.1975.).

54. «**ВШ.Гавриле Максимовичу!** Дякую Вам за «Червону Калину». Ваші вже видані наукові і публіцистичні праці — значний вклад в українську культуру, а своєю культурно-громадською діяльністю Ви дійсно виявили велику завзятість. Читаючи «Червону Калину», я пригадав давню подію з року 1936, як в нашій школі ч.10 відбувалася вечірка працівників цієї школи з представниками від батьків учнів та від громадських організацій міста Запоріжжя. На цій вечірці Ваш Батько Максим Григорович зачитав декільки власних віршів і присутні з великою увагою слухали й тепло вітали несподіваного поета. Чи не від батька Ви маєте зацікавленість поезією?!... З пошаною **Олександр Рожновський**». (4.II.1975.).

55. «**ВШ.Пане Колего!** Ще не встиг повно натішитись з «Червоної Калини», яку я вчора одержав непорушену, а сьогодні ранком одержав від Вас листа, обширного й цікавого... Свою думку про «Червону Калину» Вам напишу, аж її прочитаю та посмакую. Мушу її вбрати до гарного платтячка з намистом, щоб вона могла попишатися перед іншими людьми, бо вона того заслуговує. А тим часом дуже Вам дякую за неї! (Автор листа натякає на те, що «Червона Калина» прибула до нього без твердої оправы, бо була послана

не «як друк», а «як лист» і він її дав там оправити. Це в ЧССР!). **Максим Федорів**. (18.III.1975.).

56. «Вельмишановний Пане!... Вашу етноботанічну студію про калину перечитала я з великим заінтересованням. Вже перше враження корисне, бо чепурно видана, живі, при тому згармонізовані кольори обкладинки, гарний шрифт. Підхід до теми оригінальний, наукова інформація і поезія гармонійно поєднані. Зразу видно, що Ви не лише добрий ботанік, але й не менш добрий знавець поезії. Зібрати стільки поетичного матеріалу про калину — це гідна признання праця. Я люблю поезію (хоч віршів не пишу), деякі з надрукованих віршів були мені відомі, але й багато таких, що читала вперше. Список використаної літератури імпонуючий... З привітом **Марія Кейван**. (9.IV.1975.).

57. «Вельмишановний Пане Гордієнко!... Довго мені не забрало часу перечитати цілу книжку «Червона Калина», і так само вона мене заінтересувала, як і «Історія Культурних Рослин». Дивуюся також де набралось у Вас стільки енергії і витривалости вишукати всі ті джерела, пісні і поезії про цю нашу улюблену рослину Калину. Я про неї читав, співав, думав, але на правду жодної калини я не знав, і навіть настільки не був практичний, щоби вишукати як наша калина називається по-англійськи. Отже це «Вібурум», тепер буду шукати і буду питати може хто мені покаже як в Америці калина виглядає і де вона росте... З правдивою пошаною **Мирон Сурмач**». (5.IV.1975.).

58. «Пане Інженере!...Надіюсь, що на Провідну Неділю побачимось, як що не буде важко, попрошу привезти десять примірників книжочки «Червона Калина», добре? (Таких припросин побільше! — Г.Г.) **Юлія Безсонів**». (30.IV.1975.).

59. «Дорогий Пане Професоре! Вашу працю «Червона Калина» одержав, за що на правду щиро дякую. Тішить мене, що Ви, хоча вже в силі віку, не перестаете працювати. Я минулого року посадив кущ

Червоної Калини на своїй «дачі» в Лігайтоні, і якщо вона зацвіте і буде мати ягоди, обов'язково привезу Вам кілька галузок. Остаюсь з правдивою шанною **Мирслав Подоляк**». (11.У.1975.).

60. «Дорогий Пане Колего! Бачу, що Ви ще і фізично й духово молодий!... Щодо «Червоної Калини», то вона на мене зробила чудове враження, починаючи від красивої обгортки, присвяти українським дівчатам, влучної передмови, обширної етноботанічної студії цієї деревини аж до символики в народних піснях та в поетичній творчості наших поетів. Читаючи «Червону Калину», чоловік весь час мусить здержуватися, щоб не розплакатися! Влучно Ви зложили план цієї праці та подали про калину, що наш нарід та поети про неї думали, співали та писали. А я б ще додав як наші козаки, співаючи пісень про калину, ішли в завзятий бій, часто з нерівним ворогом, перемагаючи його. По моєму неписьменницькому погляду ця монографія Вам дуже вдалася і заслужила, щоб поставити Вам пам'ятник нерукотворний. Цим Ви обогатили українську націю ще одною літературною працею, яка приспіє до піднесення своєї національної свідомості у нашого народу, якої так дуже потребуємо. Щиро Вас і з Шановною Пані Дружиною поздоровляємо та обнімаємо. Ваш **Максим Федорів з Дружиною**». (28.У.1975.).

61. «Вельмишановний Пане Професоре! У місяці жовтні цього року розпочинаємо «козубівські» вечори... Розплянуюючи зголошені різні доповіді, бачимо, що багатьох зацікавила така тема, як «ВЕЧІР ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ». Управа Мистецького Товаришення «КОЗУБ» рішила, щоб із доповіддю на цю тему запросити Вас із Філадельфії. Будь ласка, коли це для Вас можливо, напишіть про найбільш підхожу для Вас дату. Кошта приїзду і ряд інших витрат покриє Мистецьке Товаришення «Козуб». П.С. Просимо вислати один примірник Вашої книжки, за яку зразу розчислимося, коли її одержимо. **Михайло Гава, секретар**». (30.ІХ.1975.).

62. «Шановний Пане Гордієнко!... Бож це справді сором «Українським Вістям»! Ви стільки зробили для газети своїми цікавими статтями, а Вам така дяка! Ми всі дуже дякуємо Вам за Вашу книжку про калину! Адже в нас найменша донечка (6 р.) зветься Калина, то це неначе для неї! Зичимо Вам і Вашій Дружині здоров'я й погідного настрою! Дай, Боже, радуватися! (Адже радіння є цвітом життя!) Мовляв Сковорода! Щиро Ваші Дмитро Грушецький плюс 4». (19.XI.1975.).

63. «Вельмишановний Пане Гордієнко! В імені Управи Товариства Українських Літераторів у Великобританії почуваюся до милого й належного обов'язку висловити Вам щиру подяку за надіслання нам збірки «Червона Калина». Це гарне видання, художньо оформлене й загальне. Ваш задум був дуже добрий, щоб закріпити калину в українській літературі. Ще раз сердечно дякую і бажаючи Вам багато успіхів у Вашій творчій діяльності та остаюся з висловами правдивої пошани до Вас, за Управу Товариства Святомир М.Фостун, Голова». (22.XII.1975.).

64. «Шановний Земляче-Колего! Я не маю багато часу на читання книжок на, здавалося б, важливіші теми, ніж тема калини, але оригінальність Вашої «Червоної Калини» посадила мене на годину-дві в крісло, аж поки з насолодою закрив я останню сторінку. Мудро Ви скомбінували книжечку і гарно видали. Не знаю, чи зумію втриматися, щоб не написати рецензії-відгуку. (Не втримався, написав! Див. у списку друкованих рецензій під ч.11. — Г.Г.). З привітом! Іван Овечко». (18.I.1976.).

65. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Складаю Вам щиру подяку за Вашу симпатичну «ЧЕРВОНУ КАЛИНУ». Симпатичну — бо написано цю книжку з не аби якою ерудіцією, оформлено з мистецьким смаком, присвячено не кому-будь, а українським дівчатам! З правдивою пошаною до Вас! Анатолій Гак». (9.III.1976.).

66. «Дорогий Друже!... Недавно отримав від кол.

Федорова Твою книжку «Червона Калина». Зробила ця книжка на мене гарне враження. Ботанічний опис є злучений з народними піснями та поезією, тому червона калина набирає інший та високий зміст. Тепер, коли людина побачить червону калину, буде на неї дивитись зовсім іншими очима, а коли близько буде знайомий, скаже і тому, що то червона калина значить в нашому життю! Добра книжечка! Бажаю Тобі багато здоров'я та охоти до дальшої праці. Пиши і пиши — то все може принести тільки добре і Ти будеш мати з того особисту радість! Бувай здоров! Твій **Тимофій Краснокутський**. (13.УІІ.1976.).

67. «Дорогий Пане Професоре!... Щиро Вам вдячні за книги. Одна з них монументальний твір і прикраса доброї бібліотеки, а «Червона Калина» це ніби правдивий літературний твір. Ви маєте дуже цікавий і гарний підхід опрацьовувати ботанічну тему, трактуючи її з усіх сторін (ботаніки, економіки, етнографії і літератури), цим робите тему вартнішою уваги і цікавішою для більшого гурту читачів... Щиро Вас поздоровляю і бажаю дальших сил для писання! Ваш **Маркіян Фесолович**. (24.УІІІ.1976.).

68. «Дорогий Пане Інженере! Щиро дякую за «Червону Калину», Вашу чудову студію, яку мали, бо купили минулого року в Торонті в «Арці», а тепер ще отримали з дедикацією. Моя Дружина за освітою — правник, за фахом — текстильна робітниця, а за уподобанням — любитель всякого зілля й квітів, негайно купила Вашу книжку, тільки кинувши оком на неї. Рошко, наш старий знайомий з краю, тепер власник «Арки», знаючи ботанічно-зіллярські уподобання моєї Дружини, зразу впхав їй у руки Вашу книжку. Продавати їх він уміє, але й він перейшов на продаж телевізорів і т.п. Я радо напишу рецензію на Вашу книжку, бо вона варта того і пошлю її до «Вістей Комбатанта»... Вітаємо Вас щиро! Щиро Ваш **Лев Шанковський**. (5.І.1977.).

69. «Високоповажаний Пане Гордієнко! Працюючи, а в міжчасі хворіючи, не прийшла до цього, щоб

Вам подякувати за Вашу цінну книгу «Червона Калина», яку з великою приємністю прочитала. Книжка естетично видана і цікавий матеріал, ще ніким досі не зібраний. Читацька публіка повинна Вам бути вдячна. Сьогодні видати книжку дуже важко, бож моя готова до друку, але не знаю коли побачить світ. Як тільки появиться, Вам вишлю! З глибокою пошаною **Любов Коленська**. (5.II.1977.).

70. «Вельмишановному П.Гордієнкові з подякою за його цінну творчість:

ЧЕРВОНА КАЛИНА

Я докупи зберу людський жаль,
піт і сльози, від крові червоні
і зав'ю їх в зелену печаль,
зав'яжу у калинове гроно.

В нім надія росте юнака,
в нім дівоча цнота розцвітає...

Ой, калино! Ти ніжна така,
як про тебе у пісні співають!

Білопишним квіттям на весні
процвітаєш в зеленому лузі,
рум'янієш з морозу взимі,
помагаєш і в болю і в тузі...

На козацьких могилах ростеш,
квітко Рідного Краю, Калино!

В цілм світі нема тобі меж,
бо ти — символ живої України!

1975. **Надія Лан**, то це мій псевдоним для поезій. З пошаною й привітом **Олександра Костюк**. (26.У.1977.) ((Цей вірш трапляється на інших сторінках української преси, навіть з присвятою іншим особам, так що кому первісно присвячено цей, такий змістовний вірш, знає лише сама Авторка!) Г.Г.)).

71. «Вельмишановний Пане! Вже два роки розпитую по книгарнях за Вашою книжкою «Червона Калина», і в Нью Йорку, і в Неварку, як рівно ж просила знайомих у Торонто, щоби там розшукували в

книгарнях (хтось мені казав, що книга вийшла в Канаді), всюди була одна й та сама відповідь «такої книжки не маємо!» Аж тепер після Вашої статті в «Свободі» «Автор — видавець» в дискусіях з знайомими одна пані пригадала Вашу адресу й тепер пишу до Вас: прошу ласкаво прислати мені і примірник Вашої книги «Червона Калина»... Дякую Вам згори! З пошаною **Віра Данец**. (Честь і слава такій завзятій читачці, яка заперечила, що в нас книжок не купують! — Г.Г.). (7.IY.1977.).

72. «Вельмишановний і Дорогий Пане! Щойно сьогодні одержала Вашу цінну книжечку «Червону Калину». Читаю, люблюся і благословляю Вас за Ваш помисел і колосальний труд, переглянути літературу і зібрати всі твори, де є згадка про нашу улюблену калину.

Поезію я полюбила ще замолоду, очевидно не ту «гіпер-модерну», котру, хіба крім автора, ніхто не розуміє, і все слідкую за добрими віршами. На мою думку, поезія це прекрасне мистецтво, хіба що музика найближча до неї. Тепер дякуючи Вам, моя бібліотечка побільшилася о одну перлину більше, посеред котрої моя утомлена душа віднайде «прекрасне», за котрим все так тужить... Дуже дякую за Вашу прегарну і цінну збірку і позістаю з поважанням **Віра Данец**». (8.VI.1977.).

73. «Вповажаний Пане Професоре! Переглядаючи журнал «Жіночий Світ», я помітила Вашу книжку «Червона Калина» (рецензія Віри Ке). Це мусить бути дуже цінна книжка, тому хотіла б її придбати. Однак не знаю де її шукати, тому й звертаюся до Вас, Шановного Автора, з проханням допомогти мені в її розшуку. Можливо маєте ще в себе один примірник і мені його відступите — буду дуже вдячна. Гроші негайно Вам вишлю. У надії, що книжку дістану, а я є любитель книжок — остаю з пошаною **Марія Хромовська**». (16.VIII.1977.).

Вам подякувати за Вашу цінну книгу «Червона Калина», яку з великою приємністю прочитала. Книжка естетично видана і цікавий матеріал, ще ніким досі не зібраний. Читацька публіка повинна Вам бути вдячна. Сьогодні видати книжку дуже важко, бож моя готова до друку, але не знаю коли побачить світ. Як тільки появиться, Вам вишлю! З глибокою пошаною **Любов Коленська**. (5.II.1977.).

70. «Вельмишановному П.Гордієнкові з подякою за його цінну творчість:

ЧЕРВОНА КАЛИНА

Я докупи зберу людський жаль,
піт і сльози, від крові червоні
і зав'ю їх в зелену печаль,
зав'яжу у калинове гроно.

В нім надія росте юнака,
в нім дівоча цнота розцвітає...

Ой, калино! Ти ніжна така,
як про тебе у пісні співають!

Білопишним квіттям на весні
процвітаєш в зеленому лузі,
рум'янієш з морозу взимі,
помагаєш і в болю і в тузі...

На козацьких могилах ростеш,
квітко Рідного Краю, Калино!

В цілм світі нема тобі меж,
бо ти — символ живої України!

1975. **Надія Лан**, то це мій псевдоним для поезій. З пошаною й привітом **Олександра Костюк**. (26. У. 1977.) ((Цей вірш трапляється на інших сторінках української преси, навіть з присвятою іншим особам, так що кому первісно присвячено цей, такий змістовний вірш, знає лише сама Авторка!) Г.Г.)).

71. «Вельмишановний Пане! Вже два роки розпитую по книгарнях за Вашою книжкою «Червона Калина», і в Нью Йорку, і в Неварку, як рівно ж просила знайомих у Торонто, щоби там розшукували в

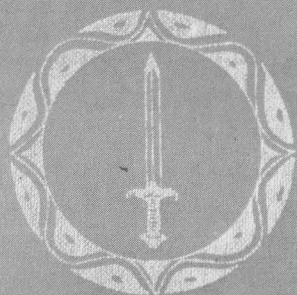
книгарнях (хтось мені казав, що книга вийшла в Канаді), всюди була одна й та сама відповідь «такої книжки не маємо!» Аж тепер після Вашої статті в «Свободі» «Автор — видавець» в дискусіях з знайомими одна пані пригадала Вашу адресу й тепер пишу до Вас: прошу ласкаво прислати мені і примірник Вашої книги «Червона Калина»... Дякую Вам згори! З пошаною **Віра Данец**. (Честь і слава такій завзятій читачці, яка заперечила, що в нас книжок не купують! — Г.Г.). (7.IY.1977.).

72. «Вельмишановний і Дорогий Пане! Щойно сьогодні одержала Вашу цінну книжечку «Червону Калину». Читаю, люблюся і благословляю Вас за Ваш помисел і колосальний труд, переглянути літературу і зібрати всі твори, де є згадка про нашу улюблену калину.

Поезію я полюбила ще замолоду, очевидно не ту «гіпер-модерну», котру, хіба крім автора, ніхто не розуміє, і все слідкую за добрими віршами. На мою думку, поезія це прекрасне мистецтво, хіба що музика найближча до неї. Тепер дякуючи Вам, моя бібліотечка побільшилася о одну перлину більше, посеред котрої моя утомлена душа віднайде «прекрасне», за котрим все так тужить... Дуже дякую за Вашу прегарну і цінну збірку і позістаю з поважанням **Віра Данец**». (8.VI.1977.).

73. «Вповажаний Пане Професоре! Переглядаючи журнал «Жіночий Світ», я помітила Вашу книжку «Червона Калина» (рецензія Віри Ке). Це мусить бути дуже цінна книжка, тому хотіла б її придбати. Однак не знаю де її шукати, тому й звертаюся до Вас, Шановного Автора, з проханням допомогти мені в її розшуку. Можливо маєте ще в себе один примірник і мені його відступите — буду дуже вдячна. Гроші негайно Вам вишлю. У надії, що книжку дістану, а я є любитель книжок — остаю з пошаною **Марія Хромовська**». (16.VIII.1977.).

ГАВРИЛО ГОРДИЄНКО

ПІД
ЩИТОМ МАРСА
(СЛОГАДИ)

1

ВІДГУКИ

на перший том «ПІД ЩИТОМ МАРСА»

З друкованих відгуків на перший том споминів «ПІД ЩИТОМ МАРСА» авторіві відомі наступні:

1. «СПОГАДИ ЛІВОБЕРЕЖЦЯ». Василь Чапленко. «Новий Шлях», ч.42, 16.жовтня 1976. Вінніпег.

2. «ПРО НОВІ ВИДАННЯ». Гаврило Гордієнко, «ПІД ЩИТОМ МАРСА». Спогади, том 1. «Свобода», ч.203, 22.жовтня 1976. Лука Луців.

3. «ВАРТО ПРОЧИТАТИ. ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО: «ПІД ЩИТОМ МАРСА», том 1. Валентин Сімянцев. «Молода Україна», ч.249. Жовтень 1976. Торонто.

4. «ПІД ЩИТОМ МАРСА Г.ГОРДІЄНКА», Оксана Керч. «Америка», ч.160, 9.листопада 1976. Філядельфія.

5. «ГАВРИЛОВІ ГОРДІЄНКОВІ (З НАГОДИ ПОЯВИ ЙОГО КНИГИ «ПІД ЩИТОМ МАРСА») (Вірш)» Анатолій Юрияк. «Вільний Світ». Жовтень 1976. Вінніпег.

6. «ПІД ЩИТОМ МАРСА». Спогади, том 1. Анатолій Юрияк. «Вільний Світ», 6.грудня 1976. Вінніпег.

7. «ГУТІРКА НА ВОЄННО-ІСТОРИЧНІ ТЕМИ». Проф.Лев Шанковський. Передано по радіо імені Володимира Блавацького в Філядельфії 11.грудня 1976.

8. «ПІД ЩИТОМ МАРСА». Маркіян Фесолович. «Наш Клич», 10.листопада 1977. Буенос Айрес.

9. «СПОГАДИ І ВИСНОВКИ. МИ НЕ ПОТРАПИЛИ ВИКОРИСТАТИ ДАНИЙ НАМ ІСТОРІЄЮ ШАНС». Анатолій Юрияк. «Нові Дні», ч.325. Лютий 1977. Торонто.

10. «З НОВИХ ВИДАНЬ. Г.ГОРДІЄНКО: «ПІД ЩИТОМ МАРСА», ТОМ І». Б.Ол. «Жіночий Світ», ч.4. Квітень 1977. Торонто.

11. «НА ПЕРИФЕРІЇ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ». ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО: «ПІД ЩИТОМ МАРСА», спогади, том 1». Лев Шанковський. «Вісті Комбатанта», ч.2. (88) 1977. Торонто — Нью Йорк.

12. «СЛОВО МАЮТЬ ЧИТАЧІ». НЕ ВМІЛИ ЧИ НЕ ЗМОГЛИ?». Г.Панченко. «Нові Дні», ч.5. Травень 1977. Торонто.

13. «ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО. З ПРИВОДУ ПОЯВИ КНИГИ СПОГАДІВ «ПІД ЩИТОМ МАРСА». Володимир Біляїв. «Мета», ч.ч.1(154.) — 2.(155.) Січень — Лютий 1979. Мюнхен.

Крім особистих висловів — подяк за книгу, яка своєю появою та відмінною тематикою викликала немалий розголос у широкому світі, були й писані відгуки, які своїм змістом варті того, щоб їх згадати на цьому місці:

1. «З мого останнього листа до мого друкаря пана Петра Ямняка: ...Спогади мої занадто особистого порядку, тому я й не відважуюся друкувати їх великим накладом, бо занадто вже тяжкий збут книжок поміж українським громадянством. Щодо моїх витрат, то прошу Вас не турбуватися ними. Ці мої спогади це свого роду скромні хрестики на далекі від мене й призабуті могилки близьких мені людей, згаданих у цих спогадах! Тому витрати я покрию всі! Щодо цього клопотів зі мною не будете мати! Тож розпочинайте, Бог Вам у поміч! З пошаною Г.Гордієнко». (31.І.1976.).

2. Випустивши в світ перший том моїх спогадів, я звернувся до українського громадянства листом, який розсилав поштою на приватні адреси. Це був свого роду заклик до громадянства звернути увагу на нову появу на книжному ринку. Тому, що він не абиякого звичайного змісту й ніде друком не зафіксований, тож і подаю його на цьому місці:

ГОЛОС ОДНОГО ІЗ НАЙМОЛОДШИХ МОГИКА- НІВ ВЕЛИКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НЕПОВТОРНОЇ ДОБИ 1917-1921 РОКІВ

Мотто:

*Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово!*

Тарас Шевченко

Преса принесла була вістку, що в Східньому Берліні на Інваліден-штрассе ліквідовано прадавній військовий цвинтар, на якому поховані були визначні німецькі вояки та полководці. Навіть німці, споконвічні прусаки-вояки, й ті не пошанували пам'яті своїх великих попередників. Призабулося!... Та це ж не прусаки ліквідували своє кладовище, а отой безбожницький московський комунізм, який все далі й далі просувається в світ та в першу чергу нищить святощі різних народів, їхні храми, їхні цвинтарища.

Думка далі посунулася на Схід: у Львові понищено стрілецькі могили. У Вінниці на колишньому цвинтарі тепер парк культури й відпочинку й т.д. по всьому світі, опанованому комунізмом. Вбито віру в Бога, знищено душу, оплюгавлено пошану до пам'яті померлих. З людини — вищої істоти — створено робота!

В моєму рідному місті знищено головний храм, собор Святої Покрови, знищено й зрівняно з землею головне міське кладовище, яке в своїх численних пам'ятниках зберігало не абиякі джерела для історії. На нових цвинтарищах культу предків не поновлено, бо кам'яні пам'ятники розтягують на підмурівки «новостроек», чавунні хрести, колись там популярні, розкрадають на «утильсировину», а дерев'яні хрести просто тягнуть на паливо.

В першому томі моїх спогадів «ПІД ЩИТОМ МАРСА» згадані особи, як мої предки, так і численні побратими та товариші, вже не мають могил, вони вже

відійшли у великий геологічний колобіг речовин. Особи пізнішого поховання не мають навіть обов'язкового горбочка на місці їхнього спочинку. «І без хреста могили їх», як казав поет.

Не в людських спроможностях вшанувати пам'ять їх усіх, ані мармуром, ані гранітом, ані залізом, ані дубовим хрестом, але щось величне, щось безсмертне заповідав нам наш національний геній, коли на сторожі отих «малих» поставив слово!

Я в своїх спогадах згадую якраз отих «малих», всіма забутих, занедбаних, бо вони основа народу нашого і тому на сторожі пам'яті про них ставлю слово своїх спогадів! **Г.Гордієнко**. (1976 рік).

3. «Дорогі!... Книгу Гаврила переглянув. Переносить нас в часи, як творилася, чи може кристалізувалася, ідея Української Державности. Може це ще один крок до дальшого прямуювання до Неї. Як би знову прийшов новий 17 рік, треба тільки бажати, щоб наука з минулих помилок не забулась. Хоч усе і буде виглядати інакше, але старі, традиційні некорисні амбіції, пустомельство і недисциплінованість будуть знову вилазити на верх. Нехай наші на наших землях візьмуть з того науку... Ваш **Борис Іваницький**. (17.УІІІ.1976).

4. «Високоповажаний і Дорогий Гаврило Максимовичу! Сердечно дякую за присилку мені чудової книги спогадів. Такі спогади є цінними історичними документами бурхливого періоду життя українського народу. На жаль, мало хто пише спогади і втрачається велика кількість свідчень про історичні події. А Ваші спогади відзначаються ще щирим почуттям до батьків, до рідні, до рідної хати, до своїх юнацьких років і до друзів юнацької пори життя. Ще раз спасибі! Вашій Дружині пересилаю сердечне привітання. Ваш **Олександр Архімович**». (21.УІІІ.1976).

5. «Дорогий Колего, Гаврило! Дякую за пам'ять і за книжку. Чудово видана, чепурна, читається з приємністю. З пошаною усвідомлюю, що робите

велике діло для української історії й справи. Дай, Боже, щоб більше між нами було таких, які не забувають своїх моральних обов'язків спричинитися до українського визволення... З сердечним привітом **Софія Гасвська**). (27. УІІІ. 1976.).

6. «Дорогий Пане Інженере!... Сердечно дякую за пам'ять і за книжку «Під щитом Марса». Культурно видана. Я все зайнятий, але мушу написати свої спомини про мою працю для України. Але я уже не можу писати після параліча правої руки. Вибачте за таке куряче писання. Будете мати щось цікавого, присилайте й мені, буду вдячний. З пошаною до Вас **Іван Лютий-Лютенко (псевдо Гонта)**». (29. УІІІ. 1976.).

7. «Дорогий Земляче! Вибачте, що я пишу Вам листівку, та ще й звертаюся до Вас без титулатури «професоре». Але, поперше, я сьогодні трохи нездужаю і великого листа не можу писати, а подруге, прочитавши Ваші спогади, я, справді, відчув до Вас земляцьку симпатію. Вподобалася мені й Ваша безпосередня щирість, яка прикметна таки нам нащадкам запорізьців і з якою Ви написали правду про події в нашому краї, на Запоріжжі. На жаль, якщо я хочу, щоб мою рецензію в якійсь нашій газеті чи в якимсь журналі надрукували, то я не можу написати правди про все, що є в Ваших спогадах. Напр., у «Нових днях» бояться й найменшої згадки про ролю «жидків» в описаних тодішніх подіях. Не надрукували б і моєї негативної оцінки моментів релігійної мітології («Всевишній», тощо), якою Ви трохи попсували історичну правду... Ваш **Василь Чапленко**». (3. ІХ. 1976.).

8. «Високоповажаний Пане Інженере! Щиро дякую за величаву книгу «Під щитом Марса», яку вже із зацікавленням почала читати. Це цінний вклад у нашу історію, бо Ваші, як звете їх, спомини, є історією доби, про яку не можна забувати. Читання іде мені повільно, бо моє здоров'я дуже підупало, рештками сил хожу до праці і ніяк не вспіваю з надміром обов'язків. Бажаючи Вам всього добра і передаючи привіт Вп. Пані Дружині

зостаюсь з пошаною **Леся Лисак**». (7.IX.1976.).

9. «Вельми вдячний Вам, мій єдиний і доброзичливий Земляче, Гавриле Максимовичу, за Вашу книгу «Під щитом Марса». Приємне для ока оформлення книги, але я маю радісне почуття, глянувши на ім'я автора, що Ви все таки без огляду на будь-які хвороби не зменшили своєї активної чинності й знову видали таку цінну книгу! Хіба це не гідне подиву?! У цій книжці чимало знаного мені: місця, події, оточення. Читаєш, і виринають твої спогади про те далеке минуле. Тут виступає і постать мого співробітника Максима Григоровича, як гляну на його знімку, так і виринають спогади про те, що нас зв'язувало. Тут і постать молодого Гаврила. Жаль, що книгу не зможуть прочитати по тім боці: ні родичі, ні друзі, ніхто... **Олександр Рожновський**». (11.IX.1976.).

10. «Шановний і Дорогий Пане Професоре! Повернула з вакацій і застала Вашу книгу «Під щитом Марса», зразу взяла читати пильно і ось вже підбігаю за Вами у Вашій Калантирці і слухаю вальс «На сопках Манджурських»... Щиро Вам вдячна за таку цінну книгу, бо підсвідомо, читаючи, розхвильовує і мої спогади. Цінна Ваша книга ще й тим, що «руками» спогадів повертає картки подій, що їх так «дбайливо» час припорошив забуттям... А це ж не абиякі «клаптики» подій, переживань. А як прочитаю книгу, напишу — розкажу Вам свої враження. Тим часом хочу лиш повідомити, що книгу одержала, читаю і щиро-щиро вдячна за пам'ять... Також багато помагають знімки у кращому сприйманні написаного. Ваша Матуся мені дуже сподобалася. Ще раз дуже дякую і gratулюю за чергову «каліну» спогадів. На все добре **Ірина Дибко**». (14.IX.1976.).

11. «Вельмишановний Гавриле Максимовичу! Прошу Вас прийняти від мене якнайщирішу подяку за книжку Ваших спогадів «Під щитом Марса». Прочитав її і, сказати б, від цурки до цурки. Добра книжка всіма сторонами: і змістом, і мовою, і оформленням... А щоб

Ви повірили моїм словам, зараз розповім Вам про випадок, до якого спричинилася Ваша книжка. 17.вересня, коли я вже прочитав дві третини книжки, листоноша приніс мені Вашу листівку з 15.вересня, в якій Ви просили мене написати рецензію на «Під щитом Марса». Скажу Вам чесно: поперше, я за все своє життя не написав жодної рецензії, а подруге — тепер, коли мені пішов уже 84-й рік, моя пам'ять «спотикається» трохи чи не на кожному кроці. Одне слово, писати рецензію на «Під щитом Марса» я не берусь, але допомагати Вам підшукувати рецензентів охоче буду й надалі... З привітом і пошаною до Вас **Анатолій Гак**. (27.IX.1976).

12. «Дорогий Друже! Кінчив читати Твою І-шу книжку спогадів. Місцями читав її тяжче, місцями легко, мов роман. Зрештою, в усіх спогадах це трапляється — автор поринає в своє минуле й смакує його. Для нього кожне ім'я, кожна подробиця важлива, бо це ж його пережите, близькі і приятелі. Дуже влучно Ти кажеш, що це Ти ставиш пам'ятник тим, кому його не поставлено, або знищено. Гратулюю Тобі, що Ти так правдиво підхопив стихійне романтичне відродження, а подекуди й просто народження української свідомості. Во істину це був «зов предків», голос крови нації. Надзвичайно правдиво подані обставини, в яких революція захопила Україну. Твої описи без поз і прикрас подають образки тодішніх наших родин, братів і сестер, а це в свою чергу допомагає розуміти перебіг і висліди нашої визвольної боротьби... Бувай здоровий. Привіт Дружині! Твій **Леонід Романюк**». (28.IX.1976.).

13. «Достойний і Дорогий Пане Професоре! Ваші спомини прочитав. Читав їх дуже поволі, так, щоби з них нічого не пропустити. Про це, що книжка люксово видана, я Вам уже писав. Вона написана гарною українською мовою і дійсно по-літературному, так, що ці Ваші спомини це не лише історичний документ, але теж літературний набуток, літературна цінність... Часи, які Ви описуєте, це найбільша

хуртовина, яка будь-коли пронеслася над нашою землею, большевики цю добу по-своєму описують, а з нашого боку ця справа досить занедбана. Живі свідки і діячі тих часів вже поскапували, а й з наймолодших, як Ви, небагато в живих осталося. Добре, що Ви взялися за написання споминів, бо з них вже нині є користь, а завтра це документ, який використають учені, дослідники різних ділянок. З них будуть користати історики, соціологи, філософи й т.п... Щиро Вас здоровлю Ваш **Юрій Лісовий**». (29.IX.1976.).

14. «Дорогий Земляче! Щиро дякую за перший том Ваших прецінних спогадів. Розкрив і зачитався! Я ж майже десять років прожив у Запоріжжі, бував по тих містах і містечках, що Ви згадуєте — і так гарно про тодішнє життя-буття пишете. Як справжній письменник!... Ваші спогади справді добрі, написані соковитою мовою... Щоправда, зрідка трапляються «ненаші» слова, як напр. «представлення» в театрі. На щастя, таких слівець небагато. Я напишу рецензію до «Канадської України», до п'ятого числа. Дуже цінні у Ваших спогадах і знятки. Бажаю Вам доброго здоров'я на довершення наступних томів! З правдивою пошаною і запорізьким привітом **Яр Славутич**». (6.X.1976.).

15. «Високоповажаний Пане Інженере! Дуже гарно дякуємо за прислання для нашої бібліотеки Ваших спогадів «Під щитом Марса», т.І. Ще не мала часу точно їх прочитати, але листкуючи їх, спостерегла, що вони писані живо, цікаво. Дуже добре, що Ви їх написали, це спогади частинки наших Визвольних змагань, про які вже ніхто не напише. Цього року вийшли різні спогади і між рядками у всіх спостерігається час-до-часу замітка «точно не пам'ятає», або «знаю, що був, але хто — забув», або «забув прізвище». А скоріше писав би, то пам'ятав би! Так воно у нас — пропадає одне за одним, при одному чужі допомагають, а при інших таки ми самі винуваті. Бажаємо Вам з таким самим запалом продовжувати і дальші томи спогадів. А спогад про рідне місто, про всю Вашу родину — дуже цінні.

Побут, який вже давно відгук і ніколи не повернеться. Бажаємо успіхів, сили і «легкого пера»! З висловами правдивої пошани! За Бібліотеку НТШ-Сарсель: **Дарія Сіяк-Кубійович**. (13.X.1976.).

16. «Високоповажаний Побратиме Гаврило Гордієнко! Вашу книгу «Під щитом Марса» за два дні проковтнув, як колись, ще малим хлопцем смакував солодкі печива та цукорки. Так вона, ця Ваша книга, зацікавила та притягла до себе. Притягла вона тому, що збройна боротьба Українського народу для мене та моєї родини були і будуть найдорожчим ідеалом духового почуття, де б я не був, скрізь ті почуття скеровували моє моральне життя так, що любов моя до свого поневоленого народу ніколи не вгасала і не зменшувалася. Прочитавши Ваші спогади, пригадав я своє дитинство, своє юнацтво, коли мене незрима сила потягла в повстанський загін отамана Орлика на Київщині від жовтня 1920 року до березня 1922 року. Мої два старші брати були в українській регулярній армії. Спогади одного з моїх братів при цім посилаю Вам. Прочитайте та хоч пару слів напишіть про братові спогади. Бо брат писав їх уже в цілком нервово розбитому стані. До того довірив редакторство не нашій людині. Брат спочиває в Бавнд Брукові. Спогади та розвідки про Визвольну Боротьбу повстанських загонів треба писати, бо їх було багато в Україні і тривали вони в деяких околицях до 1925 року, а на Чернігівщині до 1928 року. Для історії такі матеріяли цінні. З правдивою пошаною, **Гліб Старовійт**. (17.X.1976.).

17. «Дорогий Друже Гаврило! Твої спомини мені не дуже подобаються. Літературно Ти написав добре, але шкода Твого труду та грошей, які Ти витратив, бо все це залишиться лежати, хіба може яка сотка розійдеться (помилився Павло, бо розійшовся увесь наклад! — Г.Г.). Бо для нас, сучасників, в тому нема нічого нового. Все те, що відбувалося в Олександрівську, відбувалося в Прилуках, і в Пирятині та в Черкасах. Ми все те бачили і я, напр., не хочу ані згадувати про те, а коли й згадаю, та ще присниться мені, тоді по тому цілий місяць не

маю спокою. Не були ми підготовлені до власної держави, бракувала нам інтелігенція, а нарід наш так був підготовлений до власної державності, що коли я відвідав свою рідну Теплівку року 1941 і там представився як німець із Галичини, тому, мовляв, знаю говорити по-українському, то почув від селян нарікання і на Петлюру й на Скоропадського, яким захотілося якоїсь самостійної України. Самі потім повтікали за кордон, а ми тут терпіли під большевицькою владою! Шкода було того труду, який ми вкладали в освідомлення наших селян, а я ще й кров проляв за Україну. Все, що ми робили, було передчасно... Бувай здоровий! Привіт Дружині. Твій Павло Галян». (2.XII.1976.).

18. «Друже! Дякую за книжку «Під щитом Марса», яку я прочитав від А до Зет. Хоч у Зимовому поході я пройшов майже всю Україну, однак з Твоєї книги довідався про деякі речі, про які ніколи й не чув. Цікавить мене, як вдалося зберегти оті всі документи і фотографії, чи ілюстрації, поміщені на ст.331-368? У мене все, що я мав, пропало. Ще раз щиро здоровлю та остаюсь з пошаною **Яків Балабан**». (16.XII.1976.).

19. «Дорогий Пане Гордієнко!... Хочу подякувати Вам за гарний подарунок для української культури, історії та нас — читачів! Спомини є моїм улюбленим жанром і Ваша книжка справді радісна поява! Багатство відомостей про надзвичайну добу в нашій історії та джерело самопізнання. Чекаємо на продовження!... Щиро Ваш **Олександр Скоп**». (17.XII.1976.).

20. «Впов. Пане Гордієнко! Думаю Ви справжній капіталіст, коли можете видати знову люксову книжку, в продажі за 20.00 доларів. Це дуже потішаюче й дивне. Я ваших писань обожатель, чому відразу не прислали мені одну книжку?! Щоб було і в Сурмі на продаж, тому відразу замовляю дві — одну для себе прочитати, а другу до книгарні, може хто купить. Тішуся й дивуюся, що можете сидіти й писати, та й ще видавати, таких багато не маємо, на жаль. Слава

Україні, що таких синів виховала. Чи там ще залишилось декільки таких?! З поважанням **Мирон Сурмач**». (30.XII.1976.).

21. «Шановний Пане Професоре! Питаєте якого «вальса затанцюю» по прочитанню «Марса»? Отже я поки що у парі із родом Гордієнків (мирних) «слухаю аж вуха порозвішавши» Ваші пригоди (ст.202). А вже аж до глибини душі переживаю з Вами кожну причину на переживання, коли мова про національну гідність. Відчуваю, як Ваше «лице паленіє від ганьби»... ст.135. Ваші спогади «Під щитом Марса» — це чималий «шматок» історії нашого народу. І те, що: «Одцвіло... занесло... замело» — на сторінках Вашої книги знову... розцвітає, оживає і щиро картає... Як бачите, читаю, не спішу, призадумуюся. Ще сто сторінок і тоді Вашої «пам'яті доброї нить золота» доведе Вашу стежину спогадів до кінця»... Щиро здоровлю! **Ірина Дибко**». (4.I.1977.).

22. «Дорогий Земляче! Щиро дякую за листа і за книгу спогадів, яку оце з насолодою читаю. Правда, Маруся, цебто Дружина, також тягне до неї руки і вже дещо прочитала в той час, коли я на праці, але вечорами книжка — моя!... **Василь Онуфрієнко**». (3.I.1977.).

23. «Шановний і Дорогий Професоре! Велике спасибі за твір «Під щитом Марса». Гарна і цікава річ! Читаю ночами. Вітаю Вас з цим виданням і щиро гратулюю. Рецензують Вашу працю на всі боки! І в «Жіночому Світі» буде теж мова про Вашу книжку. Поздоровляю Вас найдружніше! **Ярослава Зорич**». (29.XII.1976.).

24. «Дорогий Земляче! Книжку Вашу я одержала 22-го грудня, а Ви вислали 29-го серпня, але то ще не поштовий рекорд, бо наступного дня я одержала «Лиса Микиту», висланого з Детройту 10-го липня. Оце починаю читати «Під щитом Марса». Книга мені особливо цікава. Ви ж були і в нашому селі, в той саме час і я там була, добре знаю Нелупенків. То ми таки справжні земляки! Рада була натрапити на спогад про

Миронівку... Дуже дякую за книжку і за те, що не забуваєте мене! Дай, Боже, на все гоже! Привіт! **Олена Чорнобицька**. (19.І.1977.).

25. «Вельмиповажаний, Дорогенький Пане Професоре! Дуже й дуже вибачаюсь перед Вами за мою мовчанку. Вашу цінну книгу отримала я в наші свята й так з дня на день ніяк не зібралася сповістити, що отримала. Винен мій чоловік, він довгенько був дома, отже причина поважна — правда?! Добре, що є на когось вину скласти! Ваша ж книга дуже цікава — а фотознімки! За Вашу невпинну працю нехай Всемогучий посилає Вам кріпке здоров'я на многії, многії літа, як рівно ж і Вашій Дружині, що Вам допомагає в усьому. (Голос Вашої Дружини в телефон звучав так мило тоді, як я телефонувала з Детройту — шкодую, що не мала нагоди побачитися). З сердечним привітом щироповажаючи Вас Ваша Алла Собчинська» (3.ІІ.1977.).

26. «Проф.Г.М.Гордієнкові, авторові «Під щитом Марса». Почуваюся виключно втішеним висловити мою щирю подяку й захоплення Вашим трудом. Прочитав від «титли до титли, не минув ані коми»... Прочитав з непослабленою увагою, вдержливістю, заглиблюючись в окремих деталях. «Забуття полегчує людині хреста», але якби, Боже боронь, таке забуття опанувало й Вами, ми б не мали подібного «Літопису». Епічна простота викладу, легке живе слово, підсвідоме звучання переконливості цілком відповідають спрямованості твору. Суцільна в'язь хроніки подій (у поданих межах) наведена логічно, обґрунтовано — тому по кожному з фрагментів виникає безліч думок в різних аспектах. Автентичність подання революційного «Статус кво» певної частини нашої землі з тієї доби, натуральність, яскрава картинність належно обарвлена живим художнім словом, спорадична насиченість доброзичливим дотепом — при вдержливому аналізі всього комплексу спостережень — обумовлює мені право сприйняти Ваш труд як «Літопис». Лишаю Ваші окремі не принципові твердження, з якими я до певної

міри не можу погодитися. (Істина народжується в змагу) — це ж моє право, правда? Збірним критерієм «наївності» (політичної) людей рівного з Вами ідейного позему — цеб то «одержимих» «Лицарів Абсурду» — був гін повернутися в Україну піднімати нарід. Ви були в полоні абстракцій — ілюзій — діяли за вимогами не розуму, а серця приготовленого в ім'я ідеї — «спалити себе на вогнищі»,— але дійсність була не перевершено жорстокою, діаметрально протилежною Вашим мріям, «факелом моря не запалиш» — «Людська кров не водичка» й лише збігом сприятливих обставин, від Вас не залежних — Ви вижили, щоби обдарувати нас цим, так на часі потрібним твором. Мені здається, що той важкий «тягар минулого», який тяжив над Вами протягом свідомого життя, по закінченні процедури видання — звільнив Вас від того «пекучого тиску»... «Нині відпускаючи»... зі спокоєм... Собі ж дозволю поласувати в думках: — поділити цю Вашу врочисту втіху!

Думаю, що цим своїм ідейним подвигом Ви увінчали своє плідне життя й у Вас від нині воїстину «вичерпуюче» — «нема зерна неправди за собою» — перед ідеєю. Переважно «панегірик» має підложжям «улесливість, дволичність» — для мене ж Ваш труд не є «позолочена мідь», а красується в моїй уяві, як «цінність вилита зі щирого золота». Як би Ви не оцінювали зміст, суть або форму листа, я перед Вами відкрився відверто так, як я духово сприйняв «Літопис» — без усякого лукавства тому — Спогади по силі своєї виразности (без усякої зайвої утріровки, або затушкованости) в моє ество вже повите природньою втомою — випромінювали тепло й благісну заспокоюючу тишу, за що Зі щирою пошаною, правдивою повагою уклінно приношу Вам свою глибоку подяку! Ваш Павло Бузан». (6.II.1977.).

27. «Шановний Пане! От нарешті й до нас з труднощами, але щасливо, докочувала книга споминів п.Гаврила Гордієнка. Гарна обкладинка, але автор якось невідомий... Тому зачав читати з упередженням.

Одначе дуже скоро переконався, що це правдива історія — енциклопедія нашого відродження, наших досі неуспішних змагань. Частинно прожита і продумана самим автором і частинно перейнята від свояків і близьких людей. Книга потрібний, прекрасний учебник критичного патріотизму, так віриш тільки у власні сили. Вона скоро дістанеться в авторові рідні місця. Тому, що не знаю його адреси, прошу Вас гарно, передайте йому — шановному землякові Гаврилові Гордієнкові, щирю-дружню подяку за його активний патріотизм, за його цінний труд. Бувайте здорові!!! **Дмитро Настуняк**. (29.IY.1977.). (Дуже загадковий лист, бо де в ЧССР могла взятися моя книга?! Лист був посланий на адресу мого друкаря п.Петра Ямняка. Зворотна адреса автора цього листа Дмитра Настуняка була: Ольддржіхов в Гаїх у Ліберце, ЧССР. Коли я написав на ту адресу, то не одержав жодної відповіді. Дуже таємничий, загадковий натяк, що «книга скоро дістанеться в авторові рідні місця»! — Г.Г.).

28. «Вельмишановний Пане Гордієнко! В журналі «Жіночий Світ», який випишує моя дружина з Канади, я прочитав статтю про Вашу нову книгу «Під щитом Марса», тут написано, що це Ваші спогади. Я хочу прочитати цю Вашу книгу, бо я взагалі цікавлюся мемуарною літературою. Мене особисто цікавлять Ваші спогади, тому й прошу Вас прислати мені на мою приватну адресу й зазначити, як можна переслати гроші з Англії до Америки... Зі щирою пошаною до Вас **Олекса Воропай**». (5.Y.1977.).

29. «Дорогий Гавриле Максимовичу!... Не знаю тільки, чи вдасться написати так, як дійсно Ваша чудова книжка заслуговує. Без пересади мушу сказати, що я подібних споминів, так об'єктивно написаних, з такою щирістю і з енциклопедичною насиченістю всіляких знань, фактів, думок, слухних коментарів — я ще не читав. А до цього книжка написана з літературним хистом, прикрашена добрим козацьким гумором і думаю, жоден критик, поза якоюсь там кількістю питомих чисто друкарських помилок, не знайде в ній

жодних мінусів. Ваша книжка читається легко, з цікавістю і дає дуже багато відомостей до історії нашого побуту і психіки українців за царату і зараз після нього. Я подивляю Вашу інтуїтивну українізацію і здається зрозумів, а може скоріше відчув усе прочитане... Бажаю Вам кріпкого здоров'я! Ваш **Маркіян Фесолович**. (1.IX.1977.).

30. «Вельмишановний пане добродію Гордієнко!... Хочу поділитися з Вами і своїми спогадами про події, які і Ви згадуєте у своїй книзі. Бо і я у тих часах брав активну участь у формації Вільного Козацтва у місті Катеринославі. Вашу книгу всю я уважно прочитав. Ви згадуєте, що і у Вас був філіял білогвардійського корпусу, такий же був і в Катеринославі, якого ми з моїм батьком, обезброїли, а головний штаб цього корпусу був у Нікополі, і цей штаб полковник Самокіш, батько того Самокіша, який недавно помер у Трентоні, також обезброїв. Махно в той час злигався був з більшовиками. В Катеринославі тоді був лиш домашній курінь Вільного Козацтва і бій з більшовиками тривав три дні, а коли прибув із Нікополя полковник Самокіш, тоді більшовиків разом з Махном розбили й багато їх тікало через Дніпро по льоду, який тоді ще не був товстий і багато більшовиків провалилося крізь лід у Дніпро. У 30-х роках довелося чути, що Махно помер у Парижі, а що сталося з його жінкою та дитиною, Ви нічого не пишете. Про Марусю і в нас були чутки, а яких політичних поглядів була вона? Ви нічого не написали про полковника Болбочана, а він же був, як наш Мек Артур, якому кривду заподіяли... З пошаною **Яків Шелестун**». (2.X.1977.).

31. «Гаврило Максимович Гордієнко видав у Філадельфії свої мемуари, власним коштом «Під щитом Марса», книгу в хорошій оправі. Як шановний автор зміг понести видавничі великі видатки, можна тільки приємно дивуватися, знаючи автора особисто і його матеріальні «гаразди»... подібні до багатьох із нас. Але посвята рідному друкованому слову і пошана до пам'яті побратимів-козаків і старшин, що життя своє

поклали в боротьбі за Україну, допомогли авторові учинити цю прекрасну жертву. Може Милосердний Бог і зберіг життя Г.М.Гордієнка, щоб він так щедро і тепло вшанував своїх земляків. **Іван Кмета-Ічнянський**. (4.IV.1978.). (З рецензії І.Км.-Ічн. — Г.Г.).

32. «Вельмишановний і Дорогий Колего!... Зі мною було трохи інакше! Заладували нас у Керчі на пароплав «Катеринодар», наладований пшеницею. На рейді в Царгороді нам привезли цистерну води й, напр., один калмик, як допався до води, то випив мало не відро й відразу ж упав і помер. В той самий день нас виладували й потягом повезли до Чаталджи, де в хліві для овець на нас напали кліщі! Через день я і ще три козаки втікли до Болгарії, де ми працювали лише за харч! Я працював чотири роки, а за п'ятий рік наскладав трохи грошенят і дістався до ЧСР і до Подебрад року 1925. **Микола Топалів**». (17.X.1979).

ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО

ПІД ЩИТОМ МАРСА

Спогади, том 2-й
МОЇ ПОДЕБРАДИ
(1922 - 1931)

1977

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ

Накладом Автора

ВІДГУКИ

на другий том спогадів «ПІД ЩИТОМ МАРСА»

Довгою тяганиною та препаскудним виконанням книги другого тому спогадів автор був так знеохочений, що належно й не активізувався в справі збуту книги, тому й відгуки на другий том малочисельні. Вони хіба що активізуються вже разом з третім томом! З друкованих рецензій авторові відомі наступні:

1. **ПРО НОВІ ВИДАННЯ.** Гаврило Гордієнко: «Під щитом Марса», т. 2, Лука Луців. «Свобода», ч. 8. 11 січня 1980. Джерзі Ситі.

2. **«МОЇ ПОДЕБРАДИ Г.ГОРДІЄНКА».** Анатолій Юриняк. «Український Голос», 14 травня 1980. Вінніпег.

3. **«ПІД ЩИТОМ МАРСА», СПОГАДИ ГАВРИЛА ГОРДІЄНКА».** Маркіян Фесолович. «Наш Клич», ч. 33 (2220). 25. вересня 1980. Буенос Айрес.

Відгуки на другий том спогадів у приватних листах були такі:

1. «Дорогий Пане Колего! Дуже дякую Вам за надіслання мені 2-го тому Ваших цінних спогадів. Я прочитав їх декільки разів і моя Дружина також. Ваші спомини значно різняться від інших писаних нашими колегами про комплекс УГА! Вони дають масу матеріалу про тодішнє життя і то для загалу нового... Це справжнє чудо, що Вам пощастило докінчити цю видавничу справу... Я гадаю, що того роду праці, як Ваша, є дуже цінними для майбутніх істориків, які студіюватимуть цю добу та УГА і УТПІ тільки на підставі документів — до яких немає доступу, або вони

загинули і тому такі огляди-мемуари будуть їм на вагу золота. Нас тоді вже не буде в живих! Цілком правильно, що на старі літа треба писати спомини і залишити по собі того роду слід і про свій життєвий шлях для майбутніх поколінь. На жаль, не всі це роблять, а як і роблять, то не цілком правильною методою. Цим Ваша праця позитивно відрізняється від інших. Щирий привіт Вам і Вашій Дружині, про яку моя Дружина довідалася із Вашого 2-го тому, що вона також волинянка! **Лев Биковський**». (8.XII.1979).

2. «Дорогий Пане Гордієнко! Я дуже вдячна за Вашу увагу до мене. Вашу книгу я почала читати, як тільки розкрила її з пакунку, ще стоячи при столі. Але книжка була відразу «конфіскована» мамою, і до мене ще не дійшла черга. Мушу ствердити, які гарні знімки є в книзі з Вас обох, а особливо очі Пані Гордієнко! Цілую! **Тетяна Д.**». (21.XII.1979).

3. «Шановний Пане Професоре! Пересилаю Вам велику вдячність за прислану мені Вашу книгу спогадів (другу) «Під щитом Марса». Читаючи Вашу книгу, хожу думками по стежинах Ваших цінних спогадів. По прочитанні усієї книги — негайно напишу. Вітаю з успіхом! Ваша **Ірина Дибко**» (22.XII.1979).

4. «Добрий день, Колего Гаврило! ... Остання Твоя книжка видана препаскудно во всіх відношеннях!» (Автор листа сам друкар і тому розчистив у пух і прах і обкладинку, і друкарські помилки, які аж рябіють на кожній сторінці. Крім того закидає авторові спогадів, що вживає забагато «Я», що подав багато знімок і то не таких, які він волів би бачити й т.д. й т.п. — Г.Г.). Шкода місця для повторювання того листа! В таких випадках я пригадую собі дуже мудру людину, яка пророчила мені, що багато будуть заздрити мені. Так воно й сталося. Автор листа **Микола Гадзяцький**. Його відгук на мій другий том спогадів якраз такий, якого я й сподівався! Бож ідея писання моїх споминів була: пустити стрілу докору на адресу всіх тих, хто щось робив, щось бачив, щось про те все бачене передумав, а для наступних поколінь не записав, не пересказав, не

лишив по собі ніякого сліду, бо «порожнє патякання» та ще за чаркою, розвіялося, мов дим, а для історії лишаються спомини, як джерело пізнання таких скромних осіб, як і автор цих рядків. Тому такий вибух нехіті злости, бо вже нічим не направиш змарнованого життя! (Г.Г.) (30.XII.1979).

5. Вельмишановний і Дорогий Пане Інженере! Дуже-дуже сердечно Дякую Вам за чудесний дарунок під ялинку — Вашу книжку «Під щитом Марса» — том 2-гий. Ви справді принесли мені Різдвяну радість саме тим, що пам'ятали про мою скромну особу у цьому святочному часі й обдарували мене такою цікавою лектурою! Вже читаю з великим зацікавленням. Ніщо бо мене так не цікавить, як людські переживання та їхні життєві шляхи. Тисну Вашу руку за думки у зв'язку з «Щоденником» — які ж вони влучні та правдиві! Ваше життя було таке багате у переживання й події, що все те не могло б повністю залишитися в пам'яті, яка, як відомо, буває часто химерна. А може пам'ять людей тієї доби, про яку розказуєте, таки надто перевантажена? Бож діялося так багато... Подобається мені Ваша безпосередність у розповідях! Письменник має право висловлювати те, що думає, що хоче сказати! Добрий читач це оцінює, а на «критиків» не варто звертати уваги. Є бо люди, які люблять дошукуватися у творі якогось «але». Маю тепер цінну лектуру на довгі зимові вечори. Ходитиму стежками Вашої молодости в Подебрадах, і завдяки Вашому стилеві, бачитиму це все, наче на екрані. Ще раз щире спасибі за цікаву книжку! Остаюсь з пошаною і щирим вітанням Ваша **Леся Лисак-Тивонюк**.(8.1.1980).

6. «Високоповажаний і Дорогий Пане Інженере!... Прислану мені Вашу книжку я вже простудіювала. Вона незвичайно цікава, під кожним оглядом. Це доба, записана очима молодого очевидця. Мене завжди дуже цікавили, ба захоплювали, спогади, які для мене ніяк не являються «засушеною квіткою», бо, читаючи, я бачу в уяві живих людей і їхнє життя. Вам належитьсья признание, що пишите так живо, образно й кольоритно,

що я, читаючи, все це бачу на яві. По-мистецьки характеризуєте людей — чи то колег, чи професорів, так, що вони оживають, наче б це все діялося нині. А про Подебрадський етап Вашого життя і Ваших Товаришів треба було написати, бо це вже не повториться!.. Бачу, що енергія й вітальність, яка ціхувала Вас у ранній молодості, залишилися незмінні (як це добре!). Бажаю Вам ясних днів — радости з появи Вашої чергової книжки, яка і в Д-ра Луцева заслужила не велике признание. Дай, Боже, на все гоже! Сердечно вітаю Вас і Вашу Вп. Дружину П.Неонілу. Завжди Ваша **Лесья Лисак-Тивонюк**. П.С. «Не забувайте про мене! Л.». (22.1.1980).

7. «Достойний і Дорогий Пане Професоре Гордієнко! Нарешті прийшла Ваша книжка, II-й том споминів. Я присів біля неї і прочитав її одним духом. Це гарне видання й буде прикрасою всякої бібліотеки. Спомини (мемуаристика) є одним із найважливіших дослідних джерел для істориків, так у Вашій книзі є дуже багато матеріалів про Академію в Подебрадах, але про Вас самого у Ваших споминах якось небагато. Мені особисто найбільше подобалися Ваші міркування починаючи від ст. 168... Мені ще не зовсім добре, я пів сиджу, пів лежу, і тому мій почерк невиразний, — все ж відписую щоби Вам подякувати за цінний дар і особисту присвяту та щоби Вам дещо сказати про Ваш труд. Недоліком книги є брак списку осіб і місцевостей, який тепер практикується в додатку до книг небелетристичних. Це одинокий негатив Вашої книжки, який я помітив. Я сподівався зустріти більше Вашої критики визначних осіб, яких Ви зустрічали в Подебрадах і які боролися за Україну, особливо з діячів УВО/УН. Зустрів я лиш декілька прізвищ мені знаних, з них Ви Савку Зеркала досить неповажно трактували... Ще раз дякую Вам за ласкавість до мене. Ваша Дружина на знімках типова українська красуня, про яку, напевно, мріяв не один. Радію щастям Вас обох, бо таке не всюди трапляється! Ваш **Юрій Лісовий**». (17.1.1980).

8. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Вчора я

одержав Вашу книгу «Під щитом Марса» (Спогади) том 2. Я Вам щиро дякую за цю книгу і за Ваш авторський підпис для мене з датою 20.XI.1979 року. Книга ця Ваша видана дуже гарно. Я прочитаю її з великою приємністю. Я маю і 1-й том цієї книги, і ось тепер є у мене обидва томи Ваших спогадів. Я люблю читати спогади, вважаю мемуарну літературу важливим жанром у наш час. Отже, ще раз щиро дякую! Ваші книги мені дуже подобаються, бож вони цікаві, добре написані і дуже добре видані. І всі ці видання: «Накладом Автора», то Ви є багатий чоловік, що можете видавати так добре свої книги за свої власні кошти. Помагай Вам, Боже, і надалі це робити! Зі щирою і глибокою пошаною до Вас! **Олекса Воропай**». (20.I.1980).

9. Дорогий Колего! Другий том Ваших спогадів безперечно може послужити не абияким матеріалом для прийдешніх істориків української еміграції. Якби колись довелось б перевидавати Вашу книгу, то треба б заново перевірити масу помилок. Той студент, що застрілився, то був Каленик, і над його могилою промовляв проф. Чередиїв. Тепер, Колего, щодо Вашої особи. Я думаю, що Ви з еміграції 1920 року являєтесь «баловнем судьби», бо в моєму розумінню рідко кому такою «легкою» вона була. Подумати тільки, що Вашу групу французи **кораблем** перевезли до Констанци в Румунії, тоді як нас ті ж французи товарним потягом вивезли в степ коло Чаталджи й викинули на голе поле. Я вже Вам, здається, про це писав. Моя Дружина поки що в шпиталі, тому я так і розписався. Бувайте здорові! **Микола Топалів**». (10.I.1980).

10. Дорогий Земляче! Оцим відгукуюсь на Ваші спогади «Під щитом Марса», том II, прочитавши його від першої сторінки до останньої і проглянувши всі світлини (фота) й документи. Не зовсім ясна мені одна справа, що про неї Ви згадали на початку тексту, справа з Вашим «Щоденником»: чи Ви його тільки частково залишили на Закарпаттю, а частину все таки привезли й використали? Дуже бо багато в Ваших спогадах таких

деталів, які трудно через 50 років (як Ви в одному місці написали) зберегти в пам'яті. А саме ці деталі в зображенні людей, які досі були для мене тільки порожніми прізвищами (за винятком Маланюка й Зеркала), яких я бачив на власні очі, у Вашому тексті ожили, як живі у фізичному і психологічному портретуванні. Мабуть, таки у Вас феноменальна пам'ять! Бо, наприклад, про дівчат (а їх у Вас згадано багатенько) Ви написали, що згадували без щоденника, а тим часом у кожній є колір очей, зачіска, волосся (колір) тощо. Та всі такі гарні, що, дивно, як Ваша дружина не приревнувала Вас до них. А взагалі і цей том такий, як і перший — корисне надбання нашої мемуарної літератури... **Василь Чапленко**» (19.II.1980)

11. «Вельмишановний пане Гордієнко! ...Дякую за другий том спогадів, якщо Ви ще не прислали в університетську бібліотеку, то зробіть це, вклавши в книжку рахунок і пошліть по адресі (слідую адреса). Спогади цікаві й добре написані, але дещо мене дуже розсердило. Найперше — це похвала жидо-московському НРСлову, яке ви навіть передплатили, щоб не читати його замараними чімісь пальцями, а непорочно-чисте. Сором Вам! «Найкраща в світі газета!» На жидівські й Ваші гроші вона найкраща, а мені навіть наша «Свобода» в сто разів краща. І то хоч би вже тримали свою думку про себе, а то задокументували! Ви б іще копію свого твору прислали редакторіві, щоб згадав у газеті, як то малороси шанують «НРС!» Ганьба! Друге — це Ваші донжуанські списки з описами чужих красунь, з якими Ви тішились у Чехії. Дивно мені, що Ваша «Дівонька» не цензурувала цього, бо варт! Щасливим випадком Ви одружилися з україркою, та ще такою гарною й ученою, а могли б очехочитись... Оце таке написала, — вибачте за відвертість, але така я є! Вітаю Вашу Дружину! На все добре. З пошаною **Ганна Черінь**». (22.II.1980).

«На такий лист адресат написав наступну відповідь, яка є доповненням і поясненням порушеної теми:

«Дорога Пані!. Одержав Ваш лист з дня 22 лютого 1980. Дякую!.. Щиро дякую Вам і за Ваші щирі та відверті слова зауваження щодо змісту другого тому моїх спогадів! На цьому місці дозвольте Вам пригадати, що то мої спогади, тому вони й написані про мене та про моє життя, мою працю та зрештою й про моїх дівчат. Ви звернули Вашу увагу на одні моменти в моїх спогадах, це справа Вашого смаку. А в книзі є багато й багато ще інших моментів дуже й дуже цінних не тільки по відношенню до моєї особи, але й для майбутніх дослідників нашого сучасного життя-буття.

Не монополізуйте собі лиш відвертість, бо таким і я є! Тому, коли вважаю «НРС» за одну з найкращих газет у світі, то з цим не ховаюсь, а маю мужність відверто признатися до того. (Тепер 1982 рік, коли в Англії, Канаді, Америці та ще деінде по світі гинуть газети понад столітнього віку, а вони ж існували серед свого мовного моря, тоді, як «НРСлово» існує вже 72-й рік в чужомовному морі, то це ще зайвий раз підтверджує вірність мого погляду на якість «НРСлова»! Г.Г.). А що я не один того погляду, то треба Вам знати, що мало не всі освічені українці, не галичани, читають «НРСлово». І це не є ніяким гріхом, бо нам, на чужині найбільше подають про події в світі, в СРСР та в Україні якраз не наші «рідні» убогенькі змістом часописики, а «НРСлово», бо іншомовні часописи також не є для нас великими інформаторами в справах України та взагалі Сходу Європи. А щоб когось «величати» відразу ж «малоросом», то для цього треба би мати відповідні кваліфікації, бо самої відваги для цього замало! Як же ж тоді величати наших західніх братів, які завзято читають «Нови Сьвят», який зовсім не є такої високої якості, як «НРСлово»?! Дівчата в життю молодого людини — це світлі моменти, тому про них не вільно забувати! Не забув і я про них, бо вони в мене справжні «незабутні», а не лиш на словах. Бо, за законом Максима Рильського, «вміє розлучатись той, хто вміє любити!» Один із читачів моїх споминів запитав мене, чому моя Пані не ревнує мене до тих згаданих і

незгаданих у спогадах дівчат? Ви знову закидаєте, чому вона не процензувала ті сторінки?! Це все з тої «опери», в якій моя Пані не «співає»! Тому вона стала мою Дружиною, а я став її чоловіком. Підібралися рівні та в незахмареному щастю наближаємося до нашого золотого ювілею! Це таки поступ і неабияке досягнення! А Вас прошу ще раз полистати сторінки мого другого тому й там знайдете багато, багато моментів, які підкреслюють моє українство і де знайдете, чому та як я не міг «очехочитись», хоч би з тими гарними паннами, яким не бракувало нічого, щоб стати моїми дружинами, крім отого українства, якого Ви й не доглянули в моїх спогадах. Ще раз дякую Вам! З пошаною **Гаврило Гордієнко**». (28.II.1980).

12. «Дорогий Пане Інженере! Дуже дякую за цінний і такий інтересний дарунок! З правдивою приємністю читала, а радше студіювала Ваші Подєбради — подивляла Вашу, просто феноменальну пам'ять, коли з такими подробицями подаєте програму поодиноких викладів, професорів,— пишете про театр, музику, навіть про Ваші симпатії. — Читаючи, переносилась думками у мої студентські роки, у цей «Штурм унд Дранг Періоде», під знаком політичних процесів, підпільних організацій, арештів, обшуків, коли то поліція розганяла нас на Листопадових Богослуженнях, чи святочних Академіях з нагоди національних свят. А й деякі професори трактували нас не на рівні з поляками, ставили більші вимоги до нас, а моє ім'я Надія, якого ніколи не змінювала, відразу наставляло до мене неприхильно. Та й їм прийшов кінець, якимось пережили це все, а може таке ставлення до меншин якраз прискорило цей їхній такий неславний кінець... А час летить і то не стрілою, а хіба атомовою ракетою, а яка я стара, то бачу по внуках. Юрко вже був ескортом провадив гарну дівчину до дебюту... Ще раз дякую за дарунок, Вас, Пане Інженере, сердечно вітаю і здоровлю, а Вашу Дівоньку щиро цілую! Ваша **Надія Вербіяна**». (25.II.1980).

13. «Високоповажаний Пане Професоре! За Вашу

книжку споминів плачу «по плану», тепер саме прийшла черга й на неї, прошу вибачити. Спомини цікаві, легко написані, і ми з дружиною «стратили» кілька вечорів, поки їх прочитали. Пишіть ще про Регенсбург, й це буде продовженням Академії в Подебрадах. Щиро здоровлю! **Іван Фур**». (7.III.1980).

14. «Дорогий Друже! ... Книгу Твою, том II отримав і тепер саме перечитую її та переживаю вдруге Подебрадське незабутнє життя. Здоров'я недописує, цього року вже тричі був у шпиталі. Бажаю Тобі й Твоїй вірній Дружині залишитись у доброму здоров'ї на многі роки! Твій **Гриць Хомичевський**». (18.IV.1980).

15. «Шановний Пане Гордієнко! Книжка дуже гарна. Гратулюю Вам, що вмієте написати і гарно видати. Мені треба жити ще 80 років, щоби такого навчитися. Маю що писати, але не вмю, і якось воно мені не виходить, щоб мати багато часу на писання. Хата, бджоли, пожива, купно, кореспонденція. Та й голови до того бракує. Себто пам'яті не було... Бувайте здорові! З поважанням! **Мирон Сурмач**», (10.IV.1980).

16. «Дорогий Гавриле!... Для мене особисто, як не агронома, з усіх Твоїх писань, це II-й том Твоїх спогадів про Подебради найцікавіша й найважливіша книжка. Велика шкода, що не прийшла вона 10 років скоріше, коли ще жили подебрадці, вони були б Тобі дуже вдячні. Ти помилився у порядку випуску своїх книжок. Тоді, як вийшла «Історія Культурних рослин», треба було випустити це другий том про Подебради, а «культурні рослини» ніколи б не спізналися. Від імени всіх подебрадців і від свого я дякую Тобі за Твою працю, що є важливим вкладом в історію еміграції УНР. Критичних уваг можна подати декілька. Ти не зважай на дитирамби Луцева, його не вважають справжнім літературним критиком. Але II том, як мемуарний жанр, багато ліпший першого. Фотографія подебрадського театру мене зворушила, кілька чарівних годин я провів у ньому, звичайно, **стоячи**. Щодо критики, то сторінки про Твоїх дівчат нагадують мені систематику рослин, а я не ботанік і не агроном, то

ті сторінки неухважно проглянув. На біса всі ті дівчата, досить було згадати одну, ту, що пішла за Тебе на Волівську Верховину бідувати, і завдяки якій Ти маєш і мав змогу писати. **Передай Їй Вш. Пані Неонілі мій щирий привіт! Твій Микола Кушніренко**». (3.IV.1980).

17. «Вельмишановний **Пане Професоре!** Вже проминуло кілька тижнів, як я отримав Вашу другу цінну книгу споминів. Широ дякую за присилку! Прочитав я Вашу працю том II, дуже гарна, подивляю Вас, що все так зібрали і утривали на довгі літа, за що Вам належить від української спільноти велика подяка! З правдивою пошаною до Вас! **Осип Мазурок**». (28.III.1980).

18. «Вш. **Пане Колего!**... Щодо Вашої завзятої праці, то всі ми тут ще живущі дуже радіємо, що найшовся між нами такий здібний та витривалий сучасник подій, що підхопив ці події, які послужать для істориків в Україні, правдиво подать ці події. Гратулюємо Вам та Вш. Пані Неонілі, яка Вам у цій, дуже відповідальній праці помагала. Дуже Вам дякуємо. Широ поздоровляємо Вас обох! **Максим Федорів з дружиною**». (22.IV.1980).

19. «Вельмишановний **Колего по перу, Гавриле Максимовичу!** Я Вам пресердечно вдячний, що Ви не забули мене... Звітали з таким хорошим подарунком,— другою книгою споминів «Під щитом Марса»... Хороші вони, оті спогади, про наш культурний осередок в Подєбрадах. Присвята Ваша цього тому «незабутнім творцям скарбів української національної культури» в Чехословаччині така благородна! Та і взагалі Ваше ставлення до розп'ятої країни Масарика і Бенеша виявляє Вашу душу, що квітне вдячністю... Читав і читаю далі з приємністю сторінки книжки, що — то усмішкою гумору рідного сяють, то нагадують трагізм Праги і наш український... Наші «ісходи»... Бідування й перемоги. Як мило Ви розписали й особисте життя! Читав залюбки про зустріч Вашу в молодості з «хорошою й талановитою воляничкою»... Тасмниця небес (кажемо часом

«доля») подарувала Вам одне одного для щасливого життя. Нехай красою поваги, опіки й надії одягнуться й прийдешні літа! З пошаною Ваш сердечно **Іван Кмета-Ічнянський**. (4. УІ. 1980).

20. «Дорогий Пане Інженере! Дякую Вам за цінну книжку спогадів том II та бажаю Вам молодій енергії до дальшої праці! З правдивою пошаною **Петро Гомель**». (3. УІІ. 1980).

21. «Дорогий Пане Професоре! Сердечно дякую за Вашу книжку «Під щитом Марса», том II. Ви маєте рацію, що слово «Подєбради» сучасним і майбутнім читачам — майже справжня екзотика. Ви описуєте надзвичайно приємно, цікаво, дотепно своє перебування, навчання і кохання в Подєбрадах у роках 1922-1931. Місто Подєбради в Чехії, над рікою Лабою було осідком Української Господарської Академії та Українського Технічно-Господарського Інституту, через те в ньому високо розвинулася українська національна культура, туди горнулися українські студенти, професори, діячі. Ви могли з своїх спогадів зробити суху, повчальну, повну драматизму хроніку, тимчасом Ви відтворили живо, щиро, безпосередньо, трошки філософічно, трошки жартівливо кусок свого життя і життя міста, яке дало притулок можливості вийти в світ українській молоді, яка по Першій світовій війні опинилася з усього, або майже усього ограбована. Вашу книжку читається легко, наче повість, і, дочитавши до кінця — сумно з нею розпрощатися і важко перестати думати про Подєбради. Сердечно вітаю Вас і Вашу чарівну Пані Неонілу. Ваша **Віра Ке**». (28. УІ. 1980).

22. «Вельмишановний Пане Інж. Гордієнко! З великим задоволенням одержав від Вас 2-й том Ваших спогадів... Я Вам трошки заздрю, що Ви зуміли так гарно під кожним оглядом видати свої спогади... Щодо змісту, то прочитав тільки кілька сторінок з різних частин книги, але по тому бачу, що Ви зробили добре діло, залишивши для поколінь та історії такі докладні описи. Гратуюлю! Як матиму трохи більше вільного

часу, напишу відгук до преси... Ваші спогади заслуговують на те, щоб у кінці книжки був також покажчик імен і прізвищ людей, згадуваних у книжці — це ж бо історія! А позатим видання і цікаве, і потрібне, і гарно зроблене. Широ Ваш **Іван Овечко**». (19.IX.1980).

23. «Високоповажаний і Дорогий Гаврило Максимовичу! Ваші спогади том 2-й «Під щитом Марса» одержав. Дякую! З матеріалами про УГА в Подєбрадах мені довелося багатенько попрацювати, вірніше, над матеріалами. Це були не лише спогади «Стежками Життя» (том 5) Василя Іваниса та Василя Проходи «Записки непокірливого» (том 2), але й численні статті до «Українських вістей» в Новому Ульмі. До того ж читав різні інші спогади, нариси, довідки про українські Подєбради. І все ж Ваші спогади про Подєбради мають специфічність зацікавити читача. Надзвичайно милі рядки про Вашу Дружину! Шкода лиш, що коректура мовно-технічна невдало роблена. Та все рівно я Вам та Вашій Дружині за цей том дуже й дуже вдячний, як за дорогоцінний подарунок, так і за всю ту працю, яку Ви все своє життя робите для України та її народу. Дай, Боже, Вам міцного здоров'я! З великою шаную, сердечно-широю вдячністю, найкращими побажаннями до Вас Ваш **Андрій Глінін**». (22.УІ.1980).

24. «ВШановний Пане Професоре Гордієнко! ...Щодо Книги «Під щитом Марса», то цей твір має велику цінність, вже хоч би для сучасного історика, не говорячи за майбутнього. Там подається дуже багато з життя поза Україною з часів української еміграції. Особливо відомим стає життя українців у Чехословаччині. А вже «Подєбради» мають велике значення про те, що там отаборилися українці... (Це пару слів із того, що автор листа подав про позитиви цієї книги, а щодо негативів, то Шановний пан Автор листа сумлінно вибрав на 11 сторінках гріхів, за які я ніколи не перестану згадувати мого друкаря до самої смерти або його, або моєї, розуміється, що «незлим, тихим словом»! (Г.Г.). Бажаю міцних сил до дальшої творчости, всього найкращого в життю-буттю й з

душевно-палким привітом! **Василь Іркліївський**». (28.УІІІ.1981).

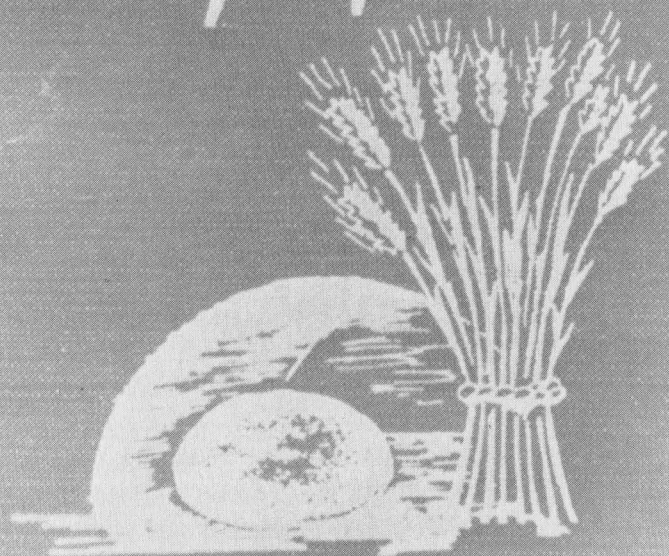
25. «Дорогий Земляче! Совість мене вже давно їсть, як казав мій покійний батько, «поїдом» за те, що я ще й досі не подякував Вам за такі цікаві книжки спогадів, які я й сам з Марусею давно-давно перечитав, та й ще не раз до них звертався, і ще й своїм приятелям давав читати. Правда, людей, які з книжкою люблять товаришувати, стає все менше... З щирим привітом від нас обох! **Василь Онуфрієнко**». (8.І.1982).

ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО

ХЛІБ НАШ
НАСУЩНИЙ

МОНОГРАФІЯ ПРО ХЛІВ

ВІДГУКИ

на «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ»

3 друкованих рецензій на «Хліб наш насущний» авторові відомі наступні:

1. «ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО: ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ» (Монографія про хліб). Д-р Юрій Рибак. «Америка», ч.140, 28.вересня 1979. Філядельфія.

2. «3 НОВИХ ВИДАНЬ. Монографія на хліб» (Редакційна). «Ми і Світ», ч.212, 1979. Ніагара Фоллс.

3. «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ». Монографія про хліб проф. Гаврила Гордієнка». Віра Ке. «Новий Шлях», ч.49, 8.грудня 1979. Торонто.

4. «Хліб наш насущний». П.Н. «Вільний Світ», Лютий 11, 1980. Вінніпег.

5. «РЕЦЕНЗІЯ». «Гаврило Гордієнко: Хліб наш насущний. Монографія про хліб». Проф.д-р О.Архімович. «Українські Вісті, ч.7, 13.лютого 1980. Детройт.

6. «3 НОВИХ ВИДАНЬ». Гаврило Гордієнко: «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ». Монографія про хліб. Оксана Керч. «Америка», ч.59, 15.квітня 1980. Філядельфія.

7. «ПРО НОВІ ВИДАННЯ». Гаврило Гордієнко: ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ. (Монографія про хліб). Лука Луців. «Свобода», ч.60, 14.березня 1980. Джерзі Сіті.

8. «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ» Г.ГОРДІЄНКА. А.Юриняк. «Нові Дні». Квітень 1980. Торонто.

9. «ІЗ ПРОЧИТАНИХ КНИЖОК». Гаврило Гордієнко: ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ. Маркіян Фесолович. «Наш Клич», 5.червня 1980. Буенос Айрес.

10. «**НАУКА І ЖИТТЯ**». «**ХЛІБ У СТАРИННОМУ ЄГИПТІ І ГРЕЦІЇ**». (Редакційна). «Народна Воля», ч.42, 30.жовтня 1980. Скрентон.

З численних приватних листів відгуки на «Хліб наш насущний» варті загальної уваги наступні:

1. «Високоповажаний і Дорогий Пане Інженере! Сердечно дякую за милий дарунок — Вашу цінну книжку про хліб. Це чудова тема і добре, що Ви заповнили цю прогалину в нашій літературі. Подивляю Вашу творчу енергію і працю, яку Ви вклали у створення цієї книжки. Тисну Вам з признанням руку! Вже читаю Вашу книжку і дуже мені вона подобається. Щиро і шанобливо вітаю Вашу Дружину і Вас, бажаючи всього добра! **Л.Лисак-Тивонюк**». (17.IX.1979).

2. «Шановний Пане Професоре! Вашу книжку «Хліб наш насущний» одержала, за пам'ять дуже-дуже дякую. Переглянула нашвидко, познайомилася і з Шановною Дружиною Вашою у «Кому присвячено». Берусь до докладного прочитання. Але зараз хочу тільки повідомити про одержання й прошу прислати мені ще дві... А по прочитанні ще поділюся своїми враженнями, які напевно будуть у тоні захоплення. А у Вас таки душа поета! Без віршів не обійдеться! Ясно — це прекрасне явище! Сподіюся, що Ви і Ваша Дорога Дружина провели гарно вакації на дозвіллі і відпочинку, десь у обіймах природи. Остаю з пошаною та щирим привітом для Вас і Шановної Дружини. Ще раз дякую! **Ірина Дибко**». (20.IX.1979).

3. «Шановний Пане Гордієнко! Дуже дякую Вам за дарунок — Вашу дуже гарну книжку «Хліб наш насущний». Повідомлю про неї в «Ми і Світ». В заміну висилаю своє. З щирою пошаною до Вас й вітання для Вашої Шановної Дружини! **Микола Колянківський**». (17.IX.1979).

4. «Дорогий Пане Професоре! Сердечно дякую за прислану Вашу книжку «Хліб наш насущний». Кожда Ваша праця звеличає нашу еміграцію і увесь наш нарід. Нехай Господь пошле Вам сили і на дальше працювати

для добра України. З щирим привітом Ваш побратим по зброї **Іван Лютий-Лютенко**». (27.IX.1979).

5. «Дорогий Гавриле!... Книжка гарно оформлена та й цікава, але Ти напиши спогади про УГА і Подєбради, хоч про агрономічний факультет детально, а про решту згадаєш те, що знаєш. Ми вже «останні могікани» з Подєбрад, що ще мають трохи сили, отже на нас обов'язок зафіксувати життя УГАкадемії у живішій формі, а не лише в статистичній... Щирий привіт Пані Неонілі, а Вам обом бажаю багато здоров'я і всього найкращого! Твій **Микола Кушніренко**». (26.IX.1979).

6. «Вельмишановний і Дорогий Пане Колего! Сердечно Вам дякую від себе, а особливо від імені моєї Дружини, за надіслання Вашої монографії про «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ», Філядельфія, Па, 1979. Ми її прочитали, і знову читали, довідалися багато нового про цю справу. Ще раз дякуємо! Зі сердечним привітом від нас обоїх Вам і Вашій достойній Дружині! Ваш **Лев Биковський**». (24.IX.1979).

7. «Дорогі Панство! Сердечно дякую за побажання, а зокрема Вам, Пане Інженере, за книжку «Хліб наш насущний!» Як все Ваше, так і це дуже інтересне, а таке всебічне і вичерпне, що я ніколи не уявляла собі, про що хліб можна так багато написати. Радію, що Ви ще «такі молодечо творчі!» — дай, Боже, як найдовше!... Ще раз дякую і здоровлю сердечно! **Надія Верб'яна**» (2.X.1979).

8. «Дорогий Гаврило Максимовичу! Дякую за книжку «Хліб наш насущний». Я ще не міг, за браком часу, прочитати її всю, а моя Дружина читає її з великим задоволенням. Як скоро скінчу негайні справи, я візьмуся за писання рецензії на Вашу цінну книгу. Сердечно вітаю Вас і Вашу Дружину і здоровлю Вас із завершенням багаторічної праці! Ваш **Олександр Архімович** (30.IX.1979).

9. «ВПоважаний Пане Гордієнко! Читав в «Америці», що Ви видали нову книжку «Хліб наш насущний». Всі Ваші книжки я хочу мати й читати. Одну

прошу зараз прислати мені до Седл Ривер, а п'ять до книгарні. Зато все буду Вам вдячний. Про хліб я мав статтю в «Свободі», але це була жартівлива стаття під заголовком «Не їжте хліба» — і я майже цього тримаюся, але це значить не їсти хліба з хемікаліями. А з самого зерна хліб, як був у Краю, то може він таки справді здоровий. Я їм кашу з сім родів зерна і це все мені добре смакує з медом. Хочете зі мною заложитися, хто довше витримає на тім (мало би бути «на цім») світі, Ви від Насущного Хліба, чи я від каші??! Прошу не гніватися за жарт! Я дуже люблю Ваші книжки про Рослини... З поважанням **Мирон Сурмач**». (6.X.1979).

10. «В.Ш.Пане Гордієнко! Щиро дякую за надіслану мені книжку «Хліб наш насущний!» Вітаємо Вас і ще з одним досягненням і вкладкою у нашу національну скарбницю! Про враження напишу окремо, хоч певний, що і ця книжка цікава! Привіт В.Ш.Дружині! Вітаємо! Щиро Ваші **Скопи**. (8.X.1979).

11. «Дорогий Приятелю! Ваша книга «Хліб наш насущний» — знаменита! Чудово видана, мистецьки оздоблена. Проглянула я її, але, на жаль, ще не прочитала. Маю клопоти з головою — шумить в голові, як довго читаю. А читати є багато! 84 роки минуло — старість не радість! Бажаю Вам обом багато щастя, а головно здоров'я й успіху в Вашій корисній праці! З щирим привітом **Софія Гасвська**». (8.X.1979).

12. «Вельмишановний Пане Інженере! Дякую за надіслану книжку «Хліб наш насущний». Прочитаю її з задоволенням. Цікава тема! Бажаю Вам дальших успіхів у Вашій праці. Вітаю щиро Вашу Дружину й Вас також! З пошаною **Зоя Плітас**». (9.X.1979).

13. «Дорогий Гаврило! Відносно Твоїєї книжки «Хліб наш насущний». Та це ж наукова праця! Годилося б, може, в певних моментах і на докторську дисертацію! Солідний показник прочитаної літератури. Скільки то треба було труду, щоб те все прочитати й повибирати те, що торкається слова «хліб», або спільного з ним. Це так, як Ти збирав «калину», де б тільки таке слово трапилося! Це я правдиво розумію, як

той, що то збирає марки: марка?! Давай її сюди, а тоді вже будемо розглядати до чого вона надається й т.д. Гарне зовнішнє оформлення книжки, це вже, думаю, Твоя ініціатива: кольор окладинки кольору печеного хліба, а до того новинка: золотий тиск не лише літер, а й колосся й печений хліб на столі. Гарний папір і т.д. (Далі йде гостра критика друкарської техніки, бо Автор листа сам не аби який спеціаліст-друкар! Дісталось й мені, що віддав справу друку п.Ямнякові, бож він мене застерігав перед ним, ще після виходу в світ першого тому моїх споминів! — Г.Г.). Бувайте здорові! Привіт Вам обом. Ваш **Микола Гадзяцький**». (15.X.1979).

14. «Вельмишановний Пане Професоре! Мушу підтвердити, що Ви маєте мою правильну адресу. З приємністю замовляю Ваші книжки «Під щитом Марса» і «Хліб наш насущний». Як що й надалі будете видавати Ваші книжки, то прошу мати на увазі й мене, як Вашого сталого покупця! З пошаною до Вас Ваш учень **Анатолій Яцюк**». (14.X.1979).

15. «Достойний і Дорогий Пане Професоре Гордієнко! Дякую Вам за Ваш цінний дар, нову Вашу епохальну працю про хліб. Цю книжку я передам до тутешнього університету на збереження. Там є теж Ваші попередні книжки. Місто Лідс лежить в нестратегічному положенні і на випадок нової війни його бомбити не будуть, так тут Ваші книжки найкраще забезпечені. Хоч ми хліб здавна їмо, але чогось про хліб ніхто досі не написав якоїсь книжки і Ваша, безперечно, перша книжка на цю тему. Одначе — я мушу похвалитись тут, що на багато років перед Вами я доглянув був оту нашу несправедливість до хліба і написав був статтю про хліб. Цю статтю надрукували в Канаді, в «Новому Шляху» в лютому 1953 року... Праця про хліб надзвичайно цінна, мовно (літературно) цікаво написана, але в ній досить багато (! — Г.Г.) історичних промахів... (Далі Автор листа подає численні зауваження, які виходять поза обсяг тутешніх «Відгуків», вони належали б до друкованих рецензій, якби Автор їх послав би до якогось часопису! — Г.Г.). 3

правдивою пошаною до Вас! **Юрій Лісовий**». (5.XI.1979).

16. «Дорогі Ніло й Гаврило! Дякую за переслану книгу «Хліб наш насущний». Дуже добре написана і гарна пара до «Калини» — одне для очей і душі, а друге для тіла. І присвята добра! А що з Твоїми спогадами, чи властиво з їх продовженням? Бо дуже добре було б і їх побачить і прочитати... Вітаю Вас обох щиро й бажаю сил та успіхів! Ваш **Леонід Романюк**». (4.XI.1979).

17. «Високоповажаний Пана Професоре! Щиро дякую за «Хліб наш насущний»! Ще не прочитав від «дошки до дошки», був чимсь іншим зайнятий тими тижнями, але переглянув досить докладно й мушу Вам погратулювати за так чисельно зібрані і надзвичайно цікаві матеріали, за гарне їх опрацювання і найголовніше за саму ідею написати монографію про хліб. Це єдина і унікальна того рода праця в нашій українській хліборобській і кухонній літературі. Ще раз вітаю і гратулюю з появою «Хліб наш насущний», бажаю ще багато здоров'я і ясної думки, для дальшої корисної праці для української культури і народу. Щастя, Боже! Щиро здоровлю Ваш **Іван Фур**». (6.XI.1979).

18. «Високошановний Пана Гордієнко! Сердечно вітаю Вас з черговим успіхом — з виданням нової книги «Хліб наш насущний». Одночасно щиро дякую за такий прекрасний подарок та за Ваш цінний авторський підпис.

Я ще не мала нагоди прочитати Вашої книжки, бо інші справи не терплять зволікання. Проте тільки швидко перекартковуючи її, я спостерегла, що вона сповнена пієтизмом до того «хліба насущного», який завжди був сутністю та духовою підтримкою нашого народу. Ви це прекрасно висвітлюєте у своєму незвичайному творі!... Ще раз щиро дякую Вам за надіслання Вашої книжки, бажаю дальших успіхів у Вашій творчій праці та залишаюсь в сердечній пошані **Маруся Е.Бек**». (1.XI.1979).

19. «ВПоважаний і Дорогий Побратиме Г.Гордієн-

ко! Дістав Ваш «Хліб наш насущний». Сподівався бачити розділ голод в багатому ширшому та в ґрунтовнішому вигляді, бо через хліб, властиво через хлібний грабунок московської сатрапії під верховодством жидогрузина Йосифа Сталіна руками доморослих покидьків комсомольської породи, зробили голодовий геноцид у нашому, колись, золотому краю. (Головна тема книги була «Хліб». На тему голоду були мої статті в «Українських Вістях» у свій час. — Г.Г.). У Господній молитві Ви пропустили слово «єсть», або «є», бо Твоє «є» царство... (Автор в оригіналі книги мав оте «є», але друкар, хоч і духовного звання, пролишив його! Стається таке й духовним отцям! — Г.Г.). У наших православних молитвах кожне слово має значення. Монографія чудесна, високозмістовна з висвітленням нашої національної здібности та культури плекання зернових рослин та виготовлення отого **насущного хлібця**. Хліба... хлібця... хлібця дайте хоч кусочок,— просили сидячі, або вже лежачі нещасні наші люди по всій Україні. Даруйте за одкровенність, не гнівайтесь! З щирим побратимським привітом Ваш козак-вістун повстанського загону **Гліб Старовіт**». (23.X.1979).

20. «Вельмиповажаний Пане Інженере! Прийміть нашу найсердечнішу подяку за Вашу уважливість до зростання нашої молоді бібліотеки, що виявилось у подарованні нам Вашої найновішої праці «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ». Цей останній набуток збільшив ряд Ваших попередніх публікацій, що їх ми вже маємо. Ваш «ХЛІБ» так вдало скомпонований, що знадобиться в нашій школі, як вартісний матеріал для проповідника, який не раз буде торкатися духових і матеріальних сторінок нашого хліборобського народу. З християнським привітом **Прот. о.Франк Істочин, Ректор**». (25.X.1979).

21. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Дякую за Вашу книжку «Хліб наш насущний», в якій Ви у Вашій розповіді подали цікаві інформації про хліб. З добірки віршів видно зацікавлення хлібною темою наших поетів, а з «Народної мудрости про хліб» та словничка можна також щось довідатися про цей важливий для

більшості людей харч. Отже, бажаю Вам дальших творчих успіхів. У наступному році я пляную видати свою книжку новель і, як вийде, обов'язково подарую її Вам в порядку обміну. З пошаною **Світлана Кузьменко**». (18.X.1979).

22. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Ваша книга «Хліб наш насущний» прийшла до мене 2-го листопада ц.р. - це була для мене мила несподіванка. Цю Вашу книгу я вже прочитав з великою приємністю. Ця Ваша книга справді цікава і добре написана. Отже, я Вам щиро дякую за цей милий подарунок! Я Вас прошу написати, які мої книги Ви вже маєте, а які б Ви хотіли ще мати і я Вам радо вишлю, з великою приємністю, як вдячністю за цю Вашу таку цікаву і добре написану книгу. З цієї Вашої книги бачу, що Ви є агроном по фаху. Отже Ви є моїм колегою, бо я теж агроном. Так, Шановний Пане Гордієнко, я Вам ще раз дякую за цей милий подарунок і прошу Вас написати мені, чим я міг би Вам віддячитися. Зі щирою і глибокою пошаною до Вас **Олекса Воропай**». (5.XI.1979).

23. «Дорогий Друже, Гаврило! Сердечно дякую за прислану книжку «Хліб наш насущний». Книжка має багато зібраний матеріал з духовної культури нашого народу, що Тобою так знаменно підкреслено й описано. Дуже прошу прислати другий том «Під щитом Марса». Сердечно вітаємо Твою милу Дружину Неонілу й Тебе. З глибокою пошаною **Юланда і Митрофан Нешта**». (21.XI.1979).

24. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Дуже дякую за Ваш цікавий і оригінальний твір. Під Різдво радо прочитаю Вашу книгу про наш хліб насущний, а поки що, за недостатчею дозвілля, тільки переглянув і ствердив, що книжка варта уваги. Здоровлю Вас з успіхом і бажаю Вам невдовзі видати Ваші спогади з Подебрад, що теж заповідаються цікавою лектурою... Бажаючи Вам доброго здоров'я і всього добра Вам і Вашій Шановній Дружині Неонілі Гордієнко, залишаюся з глибокою пошаною до Вас **Роман В.Кухар**». (22.XI.1979).

25. «Високоповажаний Пане Гордієнко! Ваша книжка про хліб є чудова! Я нею захоплений! Дуже, дуже сердечно Вам дякую за неї, за цю цінну річ — більше цінну, як всякі розprawки про це, котра партія ліпша. Мені прикро, що не маю чим Вам віддячитися, бо до сьогодні ще не одержав із Чех. сподіваних книжок. Там я студіював і там я залишив половину своєї бібліотеки... Сердечно здоровлю! Ваш **Юрій Яремкевич**». (26.XI.1979).

26. «Дорогий Пане Професоре! Ось газета («Новий Шлях» — Г.Г.), привіт і щирі пригортання для Пані Нілочки Даниловни! Ваша присвята книжки чудова, мила, тепла, розброююча! Вітаю! **Віра Ке**». (3.XII.1979).

27. «ВШ Пане Колего! Гратулюю Вам до видання монографії про «Хліб наш насущний», цим Ви доповнили прогалину в нашій літературі. Дуже вдало вінували присвяту книги, до чого і я гратулюю ВШ Пані Дружині Неонілі. Ця праця Вас напевно заведе між нестерельників (чи не задалеко? — Г.Г.), бо доки буде життя на Землі, до тих час будуть люди, будуть їсти хліб та будуть інформуватись, як людство до цього прийшло. Дай Вам, Боже, здоров'я, щоб Ви ще довго могли творити цінні діла на благо нашої Батьківщини!.. **Максим Федорів**». (26.XI.1979).

28. «Вельмишановний Пане Професоре!... Посилаю Вам належне за «Хліб наш насущний». Всі Ваші твори: книжки й статті в часописах я й моя родина читали й читаємо з великою насолодою!... З пошаною й привітом **Віктор Андре**». (10.XII.1979).

29. «Дорогі! Оце аж сюди забрались на вакації — хочемо побачити стільки світу — скільки встигнемо — поки можемо. Ямайка — рай для ботаніка, тут стільки різних плодів земних, як ніде інде! Ми їх не тільки бачили, але й їли. Вибачте, що не подякувала досі за «Хліб» — чудова, чудова книжка, і сама ідея чудова. Отже, ми обоє щиро дякуємо! «Слова» вже в друці, як вийдуть — подарую. Ваші **Степан і Ганна Черинь**». (24.XII.1979).

30. «Вельмишановний і Дорогий Колего! Вашу интересну книжку «Хліб наш насущний» одержав та ще й досі не весь сконсумував, себто не дочитав до кінця. Вдячний за авторський підпис. Старіюсь і місяцями не вихожу з хати... Радію, що у Вас є ще творчі ідеї, завзяття і сила зібрати і підготувати матеріал та дати цінну працю. З Новим Роком — для обоїх Вас щирі побажання кріпкого здоров'я, радісних днів довгого життя і дальших успіхів! Ваш **Остап Котик-Степанович**». (28.XII.1979).

31. «Дорогий Побратиме!... Як вчепився в мене бронхит, а за ним як відгукнулися всякі інші козацькі хвороби, і серце, й камінці, так що я опинився в шпиталі на 22 дні...А десь в кінці листопада місяця й прийшла вісточка від Тебе, а саме: «Отче наш народу українського» «Хліб наш насущний». Дуже мені ця книжечка вподобалася і не дивуюся, що коштувала вона Тобі багато часу й праці. Навіть моя сусідка, українка з Чернігівщини (неграмотна!) захоплювалася, коли я їй перечитував наголос про всі оті печива, які Ти згадав у книжці, захоплювалася ними аж плескала в долоні: «Невже все ото вони знали?!» Бувай здоровий! Тримайтеся Обоє! Твій **Гриць Хомичевський**». (25.XII.1979).

32. «Дорогий Пане Інженере! Отримав Вашу надзвичайну монографію «Хліб наш насущний». Щиро дякую за неї! Книжка справді вартісна. Вона опрацьована, як всі Ваші твори, докладно, детально, по науковому, з любов'ю до теми та з мистецьким хистом вродженого літератора. Як тільки напишу щось про неї в «Нашому Кличі», негайно Вам пришлю. Покійний професор Онацький декільки разів питав мене чи вже вийшов другий том «Під щитом Марса»? Бо я йому завжди давав читати книжки й часописи, які йому читала його Дружина Пані Ніна, бо він сам уже добре не бачив... Щиро Вас здоровлю і бажаю Вам сил і вдоволення для Вашої дальшої праці на користь української науки. Ваш **Маркіян Фесолович**». П.С. Подобалася мені Ваша присвята книжки Вашій Дружині. Українські жінки часто мають золоті руки і їх

треба поважати за це! М.Ф.». (27.І.1980).

33. «Шановний і Дорогий Пане Професоре! Я дуже вдячна Вам за Вашу нову працю — книжку «Хліб наш насущний». Вже сама назва наводить надхнення. Пригадую собі, що Ви й минулого року також подарували мені свій твір про шляхотні рослини, який я перечитала з великим зацікавленням. Дай Вам, Боже, ще багато років творчої праці! Сердечні вітання — **Ваша Віра Вовк**». (16.ІІ.1980).

34. «Вельмишановний. Тай. Дорогий. Пане. Г.Гордієнко. Дуже. Широ. Тай. Сердечно. Ми. Вас. Вітаємо. Тай. Шлемо. Вам. Наші. Найкращі. Побажання. У Вашому. Житті. і Праці. Серед. Нашого. Народу. Ми. Від. Щирого. Серця. Бажаємо. Вам. Найкращих. Успіхів. Дуже. Просимо. Прислати. Нам. До бібліотеки. Вашу. Книжку. «Хліб. Наш. Насущний»... Здоровлу. Вас. Широ. **Гералдо. Сієгел**». (Так був написаний лист із Парагвая, якого я подаю лиш частину, бо, гадаю, що в друкарні не вистане точок-крапок ставити їх після кожного слова. — Г.Г.). (4.ІІ.1980).

35. «Вельмишановний Пане (здається) Інженере Гордієнко! Книжки одержав — щире спасибі! Хоч правду кажучи, розчарувався ними, бо уявляв їх з дещо іншим змістом, себто не чийхось віршів, а Ваших думок. А ще більше розчарування дали обгортки, за які якраз і ціна висока. От при цьому скажу народню поговоріку, що «не все золото, що блищить». Як і велика людина не конче мусить вдягати дорогий одяг, щоб мати пошану, так і книжка не конче має бути у твердій (та ще й золотій) оправі, щоб мати належну вартість. А в нас емігрантів так уже повелося, що ні одної книжки не видаємо, щоб не була золотом тиснена обгортка, хоч у середині не завжди вартісне рівні того золота»... Завжди доброзичливий до Вас — священик **о.Степан Сорока**». (Далі аж на 6-ох сторінках іде сувора критика, переважно мовознавчого порядку, а не «хлібного», хоч книга присвячена «Хлібові». А порепана шкуринка на хлібині якраз і додає смаку тій хлібині! Тож цілком

природньо й оправдано, що «Хліб» також має «порепану шкуринку». Тим самим він дає нагоду поковирятися в ньому не тільки хлібознавцям, але й мовознавцям та всяким іншим знавцям. Бож не даром численні читачі мого «Хліба» знаходять у ньому масу матеріялу для всіх і критиків, і «критиків!» — Г.Г.). (4.III.1980).

36. «Високоповажаний Пане Гордієнко! Книжку вашу «Хліб наш насущний» вчора одержала, дякую! Широ дякую і за підпис на книжці. Бажаю Вам і надалі наснаги у Вашій праці. Шкода, що Ви перестали друкувати свої природничі дописи в «Українських Вістях», я їх завжди з цікавістю читала. Доброго здоров'я Вам та Вашій Дружині бажає **Галина Сайко**». (28.VI.1980).

37. «Високоповажаний Пане Інженере! Читаю Мамі нашу пресу, як «Свобода», чи «Народна Воля». От у «Народній Волі» пан Сурмач пише дуже цікаві спогади. І так читаючи даліше, натрапили на повідомлення про нову Вашу книжку «Хліб». — Отже просимо прислати нам два примірники тої книжки. Одну для Мами, а другу для мене. Належитість вишлю негайно. Уже давніше прочитав Мамі Вашу цінну книжку «Калина», а коли газети не приходять, тоді читаю Мамі «Історію Культурних Рослин», а Мама слухають з увагою. Нижче подаю адреси Мамину і мою. З Пошаною **Любомир Ратич**». (16.XI.1980).

38. «Вельмишановний Пане Гордієнко! Щойно одержав від Вас всі чотири книги. Дякую! Відразу ж кинувся переглядати їх. «Хліб наш насущний» в добрій оправі. Заповідається і такий же зміст, як і чудова присвята Дружині та такі теплі згадки про неї на перших сторінках. Вітайте її, хай буде жива й здорова!

З зацікавленням перечитаю Ваші спогади про Подєбради. Там же жили й працювали довгі роки мої земляки: Щербина, Бич, Макаренко, Іванис і багато інших, що вчили або вчилися там в українських школах... З пошаною **Олександр Шавlach**». (30.XI.1980).

39. «Високоповажаний Пане Професоре!.. (Авторка

листа згадує про свою працю над селекцією томатів. — Г.Г.)... Сердечна подяка Вам і привітання Вашій Дружині, що підбадьорила Вас на гарну і потрібну монографію про хліб, написану з почуттям серця! З пошаною **Кіра Архімович**». (29.УІІІ.1981).

40. «Шановний і Дорогий Пане Інженере! Збиралася давно до Вас написати кілька слів, але справи хатні й громадські не дають дихати. Ще й зима випала тяжка, великі морози й сніги. Приходиться сніг відкидати мені навіть з даху. Хоч і не так то багато років, але відкидання снігу відбивається на крижах! Ці рядки, як документ доби лишаю в листі! — Г.Г.)...Закінчила я вже читати Вашу книгу про «Хліб наш насущний». Ця книжка це знаменито опрацьована, цікава історія про хліб, яка легко й приємно читається. Коли почала читати, то так і не хотілося відірватися від неї. Я захоплена книжкою, а більше того, перед знайомими з ентузіазмом оповідаю про неї. Тепер, як то кажуть «на руках», бо книжка на полиці припадає порохом. Може ще й тому вона мені цікава, бо я дуже люблю житній хліб. Мама часто пече його, а коли не спече, тоді їду по нього аж сім миль. Туди його привозять із Канади. А він же такий смачний із свіжим маслом! Тоді всяка діста забувається!... Посилаю Вам «дикий риж», про який я читала у Вашій статті в «Жіночому Світі». Я його найбільш люблю, це єдиний риж, який мені смакує... Вітаємо Вас щиро **Мама і Леся Гелецінська**». (20.ІІ.1982).

ПРИМІТКА до «ВІДГУКІВ»:

Короткі листи надруковані цілістю, з довших листів вибрано лиш те, що стосувалося теми відгуку.

Велику різноманітність підписів: ініціали, хресні імена, ініціали імени та прізвище, різноманітні титули у різних скороченнях і т.п. уодностайнено в той спосіб, що подано повністю лише хресні імена та прізвища. Це той мінімум, який вистарчає для ідентифікації особи. — Г.Г.

АВТОР

ГАВРИЛО ГОРДІЄНКО

АВТОБІОГРАФІЯ

1902, 6.квітня (нов. ст.) народився в місті Олександрівську на Катеринославщині (тепер місто Запоріжжя). Батько Максим Григорович Гордієнко і мати Меланія Іванівна, родом Недавня.

1910 — 1913 — закінчив народну школу для хлопців (тоді ще не було мішаних шкіл) в Запоріжжі.

1913 — 1917 — закінчив вищу початкову школу в Запоріжжі.

1917 — 1920 — закінчив Мішану Вчительську Семинарію в Запоріжжі. Свідоцтво ч.4. з дня 17.червня 1920.

1918 — 1920 — приймав активну участь у боротьбі за волю України. Більше про це в моїх споминах «Під щитом Марса», том I. Філядельфія, 1976.

1920, грудень — 1922, липень — перебував у Румунії. Більше про це в моїх споминах том I.

1922, липень — 1939, травень — перебував у Чехословаччині. Більше про це в моїх споминах, том II. Філядельфія, 1977 і том III, готовий до друку.

1922 — 1923 — скінчив Матуральні Курси за Середню Реальну Школу в Подєбрадах, ЧСР.

1923 — 1928 — скінчив Агрономічно-Лісовий Факультет Української Господарської Академії в ЧСР з дипломом інженера-агронома. Більше про це в моїх споминах, том II.

1928 — 1931 — активно готовився до наукової діяльності, виконав стипендіятську працю, виконував повинності асистента при Кафедрі Хліборобства УГА в ЧСР. Більше про це в другому томі моїх споминів.

1931, жовтень — 1939, березень — перебував у Карпатській Україні, як учитель народних шкіл у

Вишнім Студенім, Новоселиці, Синевиру, всі в Волівській окрузі. Більше про це в моїх споминах, том III.

1939, травень — 1941, січень — приймав активну участь у будові «Нової Європи» дослівно, бо працював на цегельні та на складі текстильних матеріалів. Більше про це в моїх споминах, том III.

1941, лютий — 1944, липень — працював у Генеральній Губернії, як директор С-Г Званевих Шкіл у Кривчі над Сяном, повіт Ярослав та в Перемишлі з охопленням сільської молоді із двох десятків сіл Перемиського повіту. Більше про це в моїх споминах, том III.

1944, липень — 1945, лютий — в дорозі з Перемишля через Лемківщину, Словаччину, Австрію, Лінц і знову до Берліну, на «відбудову» колишньої «Нової Європи» в тому ж таки Берліні. Про це більше в моїх споминах, т. III.

1945, березень — 1945, жовтень — перебував у селі Керцендорф, Крайс Пегніц в Баварії. Працював у лісі над заготівлею дерева для виробу паперу, не без того, що й для моїх пізніших друкованих праць. Див. том III моїх споминів.

1945, жовтень — 1949, січень — приймав активну участь у діяльності як виконуючий повинності Голови Таборової Ради, Культурно-Освітнього Референта, Викладача на численних Курсах у Таборі Українських «Переміщених Осіб» у Касарнях імени Короля Леопольда в Байройті, Баварія. Про це більше в моїх споминах, том III.

1946, травень — Доцент Ботаніки Українського Технічно-Господарського Інституту (УТГІ) в Регенсбурзі.

У всіх місцях свого побуту брав активну участь у громадському житті, був членом різних організацій. У Відділі Карпатської Січі в Синевиру був Культурно-Освітнім Референтом. Протягом свого життя перед різними аудиторіями виголосив добру півсотню

доповідей на різноманітні теми.

У різних місцях свого побуту вивчав флору тих країн, а в Карпатській Україні вивчав і побут верховинських селян та писав про те відповідні розвідки.

Про деталі мого життя не буду тут повторюватися, бо про них все сказано в двох томах моїх споминів «Під щитом Марса», а про решту життя й діяльності на європейському континенті до виїзду до Америки сказано в третьому томі моїх споминів, уже готовому до друку.

1949, січень — 1949, березень — останнє «переміщення» з Байройту по різних етапах до Бремену й виїзд до Америки.

1949, 24.березня — приїзд до Бостону й 25.березня приїзд до Філядельфії.

1949, квітень — 1952, березень — Честнат Гилл у Філядельфії для заокруглення моєї «педагогічної діяльності» працював дженітором у приватній школі для мільйонерських дітей.

1952, березень — 1961, лютий — під ч.1447 на Сьомій вулиці в Філядельфії на Давнтавні.

1961, 18.лютого й дотепер у власному домі, 577 Дженева Евеню, Філядельфія, Па. 19120.

1952, літом, працював на великому підприємстві квітарства з продукцією квітів різних видів і сотками тисяч штук, де й звернув увагу на красу квітів, що не лишилося без впливу на мою дальшу публіцистичну діяльність у справі популяризації не тільки квітів, але й рослин взагалі.

1952, серпень — 1967, травень — активно й солідно відпрацював на м'ясній фабриці, де здобув матеріальну незалежність і забезпечення на старість державною пенсією.

1954, листопад — став громадянином ЗСА.

1932, серпень 5-го, одружився, наречена: Інж. Агр. Неоніла Данилівна Омельчук.

В часі перебування в Подєбрадах був довголітнім членом Агрономічного Т-ва при УГА в ЧСР та членом його Управи. Був активним членом Редакції збірників «Молодий Агроном». Найбільшу активність виявив у писанню та публікаціях.

1927, 1.квітня вийшла моя, взагалі перша друквана праця-стаття «Сніжна плісень» у журналі «Сільський Господар» у Львові.

1934 — прийняв активну участь у Науковому З'їзді в Празі з доповіддю про суспільно-економічні відносини в верховинському селі Вишнім Студенім.

1953 — взяв активну участь у Науковому З'їзді в Нью-Йорку з доповіддю «Українська пшениця в Америці».

1951, 18.грудня — професор ботаніки УТГІ.

1955, 16.квітня — член Інституту Дослідів Волині.

1963, 22.червня — Старший Науковий Співробітник УВАН в ЗСА.

1976, 12.жовтня — Дійсний Член УВАН в ЗСА.

1951, 29.листопада скінчив позаочний курс англійської мови в Пенсильванському Стейтовому Каледжі.

1931-1933 — співробітник Української Загальної Енциклопедії «Книга Знання», Львів-Станиславів-Коломия.

1949 — співробітник Енциклопедії Українознавства, Сарсель.

Окремими публікаціями вийшли:

1. «Конюшина», Львів, 1929.
2. «Соя», Львів, 1930.
3. «Верховинські сінокоси», Львів, 1934.
4. «Верховинські фасолі», Львів, 1934.
5. «Фізіологія рослин», Регенсбург, 1946.

6. «Аграрна реформа на Волині в ХУІ столітті», Вінніпег, 1962.

7. «Історія культурних рослин», Мюнхен, 1970 (3 автобіографією).

8. «Червона калина», Торонто, 1973.

9. «Під щитом Марса», спогади, том 1. Філядельфія, 1976.

10. «Під щитом Марса», спогади, том 2. Філядельфія, 1977.

11. «Хліб наш насущний», Філядельфія, 1979.

*

Крім того, третій том спогадів готовий до друку. Числом понад 500 надрукував свої праці у вигляді статей, розвідок, заміток, рецензій та листів до редакції з ділянок фітопатології, агротехніки, ботаніки культурних рослин, історії господарства, історії культурних рослин, воєнної історії та на різні громадські теми в наступних періодичних виданнях:

1. «Сільський Господар», Львів.
2. «Сільський Світ», Львів.
3. Календар «Сільський Господар», Львів.
4. Календар «Приятель Господаря», Львів.
5. «Молодий Агроном», Подєбради.
6. «Вісник Сільсько-Господарської Досвідної Справи», Харків.
7. «Технічні Вісті», Львів.
8. «Господарсько-Кооперативний Часопис», Львів.
9. «Український Агрономічний Вісник», Львів.
10. «Світло», Мукачів.
11. «Учительський Голос», Мукачів.
12. «Підкарпатська Русь», Ужгород.
13. «Українське Слово», Ужгород.
14. «Самостійна Думка», Чернівці.
15. «Собота», чеський тижневик, Прага.

16. «Народні Політика», чеський щоденник, Прага.
17. «Краківські Вісті», Краків.
18. «Неділя», Ашафенбург.
19. «Вісті УТГІ», Регенсбург.
20. «ПУ-ПУ», Авгсбург.
21. «Українські Вісті», Новий Ульм і Детройт.
22. «Наші Позичії», Новий Ульм і Нью Йорк-Лондон-Мюнхен.
23. «Наукові Записки УТГІ», Мюнхен.
24. «Бюлетень УТГІ», Мюнхен.
25. «Вісті УТІ», Нью Йорк.
26. «Де Філадельфія Інкваср», американський щоденник, Філадельфія.
27. «Літопис Волині», Вінніпег.
28. «Вісник Святого Володимира», Філадельфія.
29. «Наше Життя», Філадельфія і Нью Йорк.
30. «Америка», Філадельфія.
31. «Український Огляд», Нью Йорк.
32. «Голос Комбатанта», Нью Йорк.
33. «Вісті Комбатанта», Торонто і Нью Йорк.
34. «Жіночий Світ», Вінніпег і Торонто.
35. «Промінь», Вінніпег.
36. «Молода Україна», Торонто.
37. «Нові Дні», Торонто.
38. «Українське Козацтво», Чікаго і Торонто.
39. «Лис Микита», Детройт.
40. «Український Прометей», Детройт.
41. «Наша Батьківщина», Нью Йорк.
42. «Наш Голос», Трентон.
43. «Ми і Світ», Торонто.
44. «Свобода», Джерзі Ситі.

45. «Українське Життя», Чикаго.
46. «Народна Воля», Скрантон.
47. «Альманах УНСоюзу», Джерзі Ситі.
48. «Голос Лемківщини», Йонкерс.
49. «Наш Клич», Буенос Айрес.
50. Календар «Відродження», Буенос Айрес.
51. «Українська Думка», Лондон.
52. «Вісник», Нью Йорк.

Якщо не вистачить мого життя описати досить таки цікавий останній період мого життя від 1949 року, то багатющий матеріял про нього зберігається в численних копіях відісланих листів та в «Книзі Життя», як я назвав мій щоденник, який щороку зростає том за томом на поважне джерело не лише мого життя, але й мого оточення, в якому я перебуваю.

ЗРАЗКИ ГАЗЕТНИХ ОГОЛОШЕНЬ
МОЇХ КНИЖОК

HD 719 **Hordienko, Havyro.**

.U3 H812 Аграрна реформа на Волині в XVI столітті. Вінніпег,
1962.

48 p. Illus., port. 22 cm. (Праці Інституту дослідів Волині,
ч. 10)

Added t. p.: Agrarian reform in the Volyn in XVI century.

“Друковані праці Гаврила Гордієнка”: p. 43-45.

Bibliography: p. 42.

✓ I. Land tenure—Volhynia. ✓ I. Title. (Series: Winnipeg.
Ukrainian Research Institute of Volyn. Pratsi, 1962, ch. 10)

Title transliterated: Agrarna reforma na
Volyni v shistnadsiatomu stolitti.

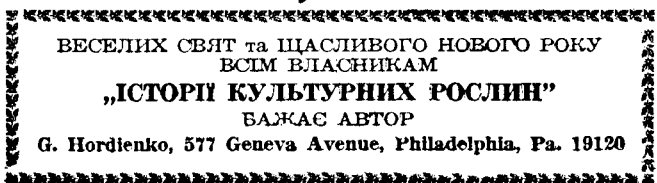
HD719.V58H6

G6-42607

Library of Congress

11

NK

Hordienko, Havyro.

Історія культурних рослин. Мюнхен, 1970.

387 p. 25 cm

At head of title: Український технічно-господарський інститут.

Added t. p.: History of cultivated plants.

Bibliography: p. 361-374.

I. Plants, Cultivated—History. I. Title.

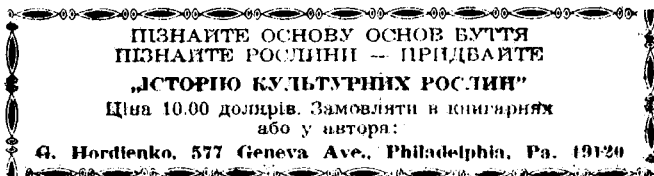
Title romanized: Istorija kul'turnykh roslin.

S671.H67

70-124434

Library of Congress

71 (2)

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН

ГАВРИЛА ГОРДІЄНКА

нещодавно вийшла з друку.

Це праця про походження, поширення, вла-
стивості та господарче значення рослин.

Книга написана живою, ясною мовою і читачі
знайдуть у ній багато цікавого матеріалу.

Добра, як святочний подарунок на св. Мико-
лая, Різдво, родинні свята й інші okazji.

Видана вона охайно, у твердій оправі. Стор.
387. Ціна 10 дол.

Замовлення слати на адресу:

Gabriel Hordienko
577 Geneva Avenue
Philadelphia, Pa. 19120, USA

КОЖНА УКРАЇНСЬКА КНИЖКА

видана у вільному світі — це удар молотом по кайда-
нах, у які заковано український нарід. Підтримуйте
„удари молотом” — купуйте українські книжки. Во
„Розпадутся пута вікові” — звучить приємно, і хоч би
з уст великого автора, але без нашої підтримки самі „пу-
та” не розпадутся.

Купуйте українські книжки! Купуйте і „ІСТОРІЮ
КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН”. Ціна її 10.00 дол. Замовляти
в книгарнях, або в автора:

G. HORDIENKO

577 Geneva Avenue

Philadelphia, Pa. 19120

ВИГЛЯДКОВА КНИГА

для пізнання української духовности це

„ЧЕРВОНА КАЛІНА”

видана люксово, в твердій мистецькій окладці, на
роскішному папері, з кольоровою й чорно-білою ілю-
страціями. Ціна її 5.00 дол. Набувати книгу у автора:
G. Hordienko, 577 Geneva Ave., Philadelphia, Pa. 19120

З М І С Т

Сторінки

Передмова.....	7
Вступ	8

Роки публікацій:

1927	1956	24	1970	40
1928	1957	25	1971	44
1929	1958	26	1972	45
1930.....	1959	27	1973	47
1931	1960	28	1974	48
1934	1961	29	1975	49
1942-1949..	1962	30	1976	50
1950	1963	31	1977	52
1951	1964	32	1978	53
1952	1965, 1966	33	1979	54
1953	1967	34	1980	56
1954	1968	37	1981	57
1955	1969	39	1982	59

ВІДГУКИ на «АГРАРНУ РЕФОРМУ НА ВОЛИНІ В ХУІ ст»	61
---	----

1. Константин і Надія Дидинські..	62	8. Віра Усенко	
2. Оксана Дучимінська		9. Ірина Шох	64
3. Микола Остап'як		10. Володимир і Зінаїда Ляшиченко ..	65
4. Павло Дубрівний	63	11. Осип Мазурок	
5. Петро Гомель		12. Іван Калинович	
6. Іван і Надія Вербяні		13. Іван Мигул	
7. Алла Остапчук з Родиною			

ВІДГУКИ на «ІСТОРІЮ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН»...68	
---	--

1. — 13. Зразки звертання до покупців.....	69-73
1. — 7. Згадані друковані рецензії	

1. Слово від автора 73
2. Гордій Мироненко
3. Олександр Архімович
4. Тетяна Д. 74
5. Василь Гайдарівський
6. Ганна Дмитерко Ратич
7. Текля і Сергій Шевченки
8. Оксана Дучимінська
9. Петро Шох.....75
10. Микола Гадзяцький
11. Софія Гаєвська
12. Леся Гелецінська
13. Василь Дмитренко
14. Ганна Черінь 76
15. Мирон і Славомира Біласи
16. Антін і Олександра Романенко
17. Юрій Лісовий 77
18. Остап Котик-Степанович
19. Антін Кущинський
20. Василь Гавдьо 78
21. Василь Онуфрієнко
22. Панас Нестеренко з Дружиною
23. Василь Трильовський
24. Роман Криштальський 79
25. Ірина Тимошенко
26. Алла Остапчук
27. Павло Гальян
28. Володимир Фриз 80
29. Володимир Міяковський
30. Оксана Дучимінська
31. Михайло Мухин 81
32. Микита Мандрика
33. Микола Коковський. .82
34. Осип Мазурок
35. Юрій Гончаренко
36. Михайло Гринюк.....
37. Павло Гальян 83
38. Володимир і Юлія Безсонів
39. Володимир Біляїв
40. Петро Гомель
41. Олена Чорнобицька
42. Іван Базарко 84
43. Андрій Глінін
44. Євстахій Филипович
45. Юрій Лісовий 85
46. Юрій Лісовий 86
47. Ірена Книш 87
48. Степан Симко
49. Митрофан Нешта....90
50. Василь Барка
51. Мирон Сурмач 91
52. Стефанія Савицька
53. Софія і Олександр Скоп
54. Ол.Рішай
55. Любов Марголіна ...92
56. Василь Ірклівський
57. Тіна Пекарчук
58. Тиміш Краснокутський.....93
59. Дмитро Савкевич
60. Яр Славутич
61. Василь Луців 94
62. Іван Лютий-Лютенко
63. Іван Слинько
64. Богдан Сас
65. Юрій Буряківець 95
66. Микола Корінець
67. Євген Омельський
68. Максим Федорів 96
69. Гриць Хомичевський
70. Іван Костюк
71. Іван Юхименко
72. Зоя Плітас 97
73. Іван Слинько

74. Олена Чернобицька	81. Наталія Осадча-Яната
75. Леся Лисак	82. Ірина Дибко-Шраменко 100
76. Віра Ке 98	83. Мирон Сурмач
77. Микола Удовиченко	84. Марія Кейван 101
78. Анатолій Степовий	85. Михайло Гречко
79. Надія Осадча-Яната . . 99	86. Маркіян Фесолович
80. Дмитро Грушецький	

ВІДГУКИ на «ЧЕРВОНУ КАЛИНУ» 104

1. — 13. Друковані рецензії на «Червону Калину» . 104-105	
1. Онуфрійчук за Управу ІДВолині 105	28. Олена Харамбура . . . 112
2. Софія Гаєвська	29. Віра Левицька
3. Леся Лисак 106	30. Ірена Шох
4. Надія Верб'яна	31. Лука Луців 113
5. Олександр Архімович	32. Іван Кравчук
6. Сава Зеркаль 107	33. Олександра Копач
7. Ганна Дмитерко-Ратич	34. Анатолій Яшук
8. Наталія Чапленко	35. Мирослав Абрисовський
9. Любов Марголіна	36. Богдан, Оля Сас 114
10. Ніна Наливайко	37. Віктор Андре
11. Павло Галян 108	38. Ігор Качуровський
12. Ірина Дибко	39. Алла Остапчук
13. Оксана Соловей	40. Ганна Черінь 115
14. Константин Церкевич	41. Микола Гадзяцький
15. о. Андрій Кість	42. Остап Котик-Степанович
16. Петро Гомель 109	43. Микола Кушніренко 116
17. Іван і Олена Олексюки	44. Леся Гелецінська
18. Микола Гадзяцький	45. Віра Плавущак
19. Анатолій Степовий . 110	46. Софія і Олександр Скоп
20. Віра Плавущак	47. Юрій Лісовий 117
21. Зоя Плітас	48. Анатолій Білоцерківський
22. Леонід Романюк	49. Дарія Сіяк
23. Тетяна Д	50. Іван Слинько з Родиною 118
24. Євген Лукомський . . 111	51. Юрій Гончаренко
25. Осип Залеський	52. Олена Чернобицька
26. Іван Гребінник	
27. Олександр Фаріон	

53. Василь Іркліівський	65. Анатолій Гак
54. Олександр Рожновський 119	66. Тимофій Краснокутський
55. Максим Федорів	67. Маркіян Фесолович . 123
56. Марія Кейван 120	68. Лев Шанковський
57. Мирон Сурмач	69. Любов Коленська
58. Юлія Безсонів	70. Вірш «Червона калина», Надія Лан-Олександра
59. Мирослав Подоляк	Костюк 124
60. Максим Федорів 121	71. Віра Данец
61. Михайло Гава	72. Віра Данец 125
62. Дмитро Грушецький 122	73. Марія Хромовська
63. Святомир М.Фостун	
64. Іван Овечко	

ВІДГУКИ на «ПІД ЩИТОМ МАРСА», том I 127

1. — 13. Друковані рецензії 127-128	15. Дарія Сіак-Кубійович
1. Лист до Петра Ямняка 128	16. Гліб Старовіт 135
2. Заклик «ГОЛОС» до громадянства 129	17. Павло Галян
3. Борис Іваницький 130	18. Яків Балабан 136
4. Олександр Архімович	19. Олександр Скоп
5. Софія Гаєвська	20. Мирон Сурмач
6. Іван Лютий-Лютенко 131	21. Ірина Дибко 137
7. Василь Чапленко	22. Василь Онуфрієнко
8. Леся Лисак	23. Ярослава Зорич
9. Олександр Рожновський 132	24. Олена Чорнобицька
10. Ірина Дибко	25. Алла Собчинська ... 138
11. Анатолій Гак	26. Павло Бузан
12. Леонід Романюк 133	27. Дмитро Настуняк ... 139
13. Юрій Лісовий	28. Олекса Воропай 140
14. Яр Славутич 134	29. Маркіян Фесолович
	30. Яків Шелестун 141
	31. Іван Кмета-Ічнянський
	32. Микола Топалів 142

ВІДГУКИ на другий том «ПІД ЩИТОМ МАРСА» 144

1. — 3. Друковані рецензії 144	1. Лев Биковський

2. Тетяна Д.	145	кий.....	152
3. Ірина Дибко		15. Мирон Сурмач	
4. Микола Гадзяцький		16. Микола Кушніренко	
5. Леся Лисак-Тивонюк .	146	17. Осип Мазурок	153
6. Леся Лисак-Тивонюк		18. Максим Федорів	
7. Юрій Лісовий	147	19. Іван Кмета-Ічнянський	
8. Олекса Воропай		20. Петро Гомель	154
9. Микола Топалів	148	21. Віра Ке	
10. Василь Чапленко		22. Іван Овечко	
11. Ганна Черінь	149	23. Андрій Глінін	155
12. Надія Вербіяна	151	24. Василь Ірклівський	
13. Іван Фур		25. Василь Онуфрієнко..	156
14. Гриць Хомичевсь-			

ВІДГУКИ на «ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ»..... 158

1. —1-. Друковані рецен-	зії.....	158-159	чин.....	164
1. Леся Лисак-Тивонюк .	159	21. Світлана Кузьменко		
2. Ірина Дибко		22. Олекса Воропай	165	
3. Микола Колянківський		23. Митрофан Нешта		
4. Іван Лютий-Лютенко		24. Роман В.Кухар		
5. Микола Кушніренко .	160	25. Юрій Яремкевич	166	
6. Лев Биковський		26. Віра Ке		
7. Надія Вербіяна		27. Максим Федорів		
8. Олександр Архімович		28. Віктор Андре		
9. Мирон Сурмач		29. Степан і Ганна Черінь		
10. Скопи	161	30. Остап Котик-Степано-	вич.....	167
11. Софія Гаєвська		31. Гриць Хомичевський		
12. Зоя Плітас		32. Маркіян Фесолович		
13. Микола Гадзяцький		33. Віра Вовк	168	
14. Анатолій Яцок	162	34. Гералдо Сігел		
15. Юрій Лісовий		35. о. Степан Сорока		
16. Леонід Романюк	163	36. Галина Сайко	169	
17. Іван Фур		37. Любомир Ратич		
18. Маруся Е.Бек		38. Олександр Шавлач		
19. Гліб Старовіт		39. Кіра Архімович		
20. Прот. о. Франк Исто-		40. Леся Гелецінська....	170	

ПРИМІТКА до ВІДГУКІВ .....

Автобіографія .....

ОГОЛОШЕННЯ

На складі лишаються невеликі рештки накладів окремих книг:

«ІСТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН», ст. 387. Тверда оправа. Ціна 10.00 дол.

«ХЛІБ НАШ НАСУЩНИЙ», ст. 210. Тверда оправа. Ціна 10.00 дол.

«ПІД ЩИТОМ МАРСА», Спогади, том 2. **«МОЇ ПОДЕБРАДИ»** (1922-1931), ст. 231 та фотографії й документи. Ціна 15.00 дол.

Які можна набути в автора:

G. Hordienko
577 Geneva Ave.
Philadelphia, PA. 19120
U.S.A.